

Ongelijk getroffen, ongelijk gesteund

Effecten van de coronacrisis
in de culturele sector

SiRM. Strategies
in Regulated
Markets

SIGNIFICANT
APE

Ongelijk getroffen, ongelijk gesteund

Effecten van de coronacrisis in de culturele sector

Amsterdam, 27 mei 2021

René Goudriaan (SiRM)

Michiel Slag (SiRM)

Rogier Brom (Boekmanstichting)

Maartje Goedhart (Boekmanstichting)

Maxime van Haeren (Boekmanstichting)

Lisa Wolters (bureau Lisa Wolters)

Dionne Faber (Significant APE)

Maartje Gielen (Significant APE)

Inhoud

Managementsamenvatting	5
Inhoud van het onderzoek	5
Gevolgen voor de baten en de lasten	5
Gevolgen voor het financieel resultaat	6
1 Inleiding	8
1.1 Aanleiding	8
1.2 Indeling en leeswijzer	8
2 De steunmaatregelen	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Generieke steunmaatregelen	10
2.3 Specifieke steunmaatregelen	12
2.4 Zzp'ers	13
2.5 Conclusies	14
3 Onderzoeksaanpak	15
3.1 Inleiding	15
3.2 Uitgangspunten en opzet van de coronamonitor	17
3.3 Steekproefkader	19
3.4 Respons	21
3.5 Opschaling naar totaalcijfers op nationaal niveau	24
3.6 De situatie in het kalenderjaar 2019	25
3.7 Verdiepende interviews	25
3.8 Conclusies	26
4 Totaaloverzicht culturele sector	28
4.1 Inleiding	28
4.2 De situatie in het kalenderjaar 2019	28
4.3 Ontwikkeling van de eigen inkomsten	31
4.4 Ontwikkeling van de omzet na coronasteun	32
4.5 Ontwikkeling van de totale lasten	33
4.6 Ontwikkeling van de personele lasten	35
4.7 Effecten van de coronasteun	36
4.8 Resultaat per eigeninkomstenklasse	40
4.9 Conclusies	41

5	Meerjarig gesubsidieerde dans	43
5.1	Inleiding	43
5.2	De situatie in het kalenderjaar 2019	43
5.3	Ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse	44
5.4	Ontwikkeling van de omzet na coronasteun per grootteklasse	44
5.5	Ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse	45
5.6	Ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse	45
5.7	Effecten van de coronasteun per grootteklasse	46
5.8	Resultaat per eigeninkomstenklasse	47
5.9	Conclusies	48
6	Meerjarig gesubsidieerd theater	50
6.1	Inleiding	50
6.2	De situatie in het kalenderjaar 2019	50
6.3	Ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse	51
6.4	Ontwikkeling van de omzet na coronasteun per grootteklasse	52
6.5	Ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse	52
6.6	Ontwikkeling van de personele lasten	53
6.7	Effecten van de coronasteun per grootteklasse	53
6.8	Resultaat per eigeninkomstenklasse	55
6.9	Conclusies	56
7	Meerjarig gesubsidieerd muziektheater	57
7.1	Inleiding	57
7.2	De situatie in het kalenderjaar 2019	57
7.3	Ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse	58
7.4	Ontwikkeling van de omzet na coronasteun per grootteklasse	59
7.5	Ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse	59
7.6	Ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse	60
7.7	Effecten van de coronasteun per grootteklasse	60
7.8	Resultaat per eigeninkomstenklasse	62
7.9	Conclusies	63
8	Meerjarig gesubsidieerde muziek	64
8.1	Inleiding	64
8.2	De situatie in het kalenderjaar 2019	64
8.3	Ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse	65
8.4	Ontwikkeling van de omzet na coronasteun per grootteklasse	66
8.5	Ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse	66
8.6	Ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse	67
8.7	Effecten van de coronasteun per grootteklasse	68
8.8	Resultaat per eigeninkomstenklasse	69
8.9	Conclusies	70

9	Meerjarig gesubsidieerde presentatie-instellingen en medialabs	71
9.1	Inleiding	71
9.2	De situatie in het kalenderjaar 2019	71
9.3	Ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse	72
9.4	Ontwikkeling van de omzet na coronasteun per grootteklasse	73
9.5	Ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse	74
9.6	Ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse	74
9.7	Effecten van de coronasteun per grootteklasse	75
9.8	Resultaat per eigeninkomstenklasse	76
9.9	Conclusies	77
10	Poppodia	79
10.1	Inleiding	79
10.2	De situatie in het kalenderjaar 2019	79
10.3	Ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse	80
10.4	Ontwikkeling van de omzet na coronasteun per grootteklasse	81
10.5	Ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse	82
10.6	Ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse	82
10.7	Effecten van de coronasteun per grootteklasse	83
10.8	Resultaat per eigeninkomstenklasse	84
10.9	Conclusies	85
11	Vrije producenten	86
11.1	Inleiding	86
11.2	De situatie in het kalenderjaar 2019	86
11.3	Ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse	87
11.4	Ontwikkeling van de omzet na coronasteun per grootteklasse	88
11.5	Ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse	88
11.6	Ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse	89
11.7	Effecten van de coronasteun per grootteklasse	90
11.8	Conclusies	91
12	Reflecties vanaf de werkvloer	93
12.1	Inleiding	93
12.2	Effecten van steunmaatregelen	93
12.3	Effecten op personele lasten	96
12.4	Doorwerking in de keten	97
13	Conclusies	99

Bijlage I: Verdiepende interviews	101
Gespreksleidraad	101
Overzicht van geïnterviewde organisaties	102
Literatuur	103

Managementsamenvatting

Inhoud van het onderzoek

Het onderzoek richt zich op de gevolgen van de coronacrisis voor organisaties in de culturele en creatieve sector in 2020. Het is financieel mogelijk gemaakt door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Met de coronamonitor brengen we zowel de schade voor de organisaties en de zzp'ers binnen de sector in beeld als de effecten van de steunmaatregelen. Dit geschiedt op basis van een naar deelsector en grootteklasse gestratificeerde steekproef onder circa de helft van de organisaties in de geselecteerde delen van de sector. Niet in alle onderzochte delen van de sector bleek de bereidheid of de mogelijkheid om deel te nemen aan de coronamonitor even groot. Daarom blijft de presentatie van de onderzoeksresultaten beperkt tot de zeven deelsectoren met een voldoende grote respons. Voor deze deelsectoren hebben we de steekproefresultaten opgeschaald naar totaalcijfers op nationaal niveau.

Gevolgen voor de baten en de lasten

Tabel 1 geeft een overzicht van de organisaties in de onderzochte deelsectoren en de gevolgen van de coronacrisis. Met uitzondering van de poppodia en de dertien vrije producenten, die sterk afhankelijk zijn van hun eigen inkomsten, bevatten de overige deelsectoren alleen meerjarig gesubsidieerde organisaties (met een * aangegeven). De tabel toont steeds de procentuele verandering in de laatste drie kwartalen van 2020 ten opzichte van dezelfde periode in 2019. Daarmee brengen we de gevolgen van de coronacrisis in beeld.

Tabel 1 Ontwikkeling van baten en lasten per deelsector in de laatste drie kwartalen van 2020 ten opzichte van laatste drie kwartalen van 2019^a

	Verandering per deelsector (%)				
	Eigen inkomsten	Omzet (na coronasteun)	Lasten van zzp'ers	Totaal personele lasten	Totale lasten
Dans*	-78	-11	-21	-14	-26
Theater*	-67	-7	-49	-17	-31
Muziektheater*	-81	-16	-58	-23	-27
Muziek*	-78	-10	-36	-10	-20
Presentatie-instellingen en medialabs*	-47	-14	-16	5	-4
Poppodia	-95	-48	-80	-25	-31
Vrije producenten ^b	-94	-80	-97	-74	-72
Totaal/gemiddeld	-85	-25	-55	-20	-30

a Bij de met een * aangeduide deelsectoren betreft het organisaties met een meerjarige subsidie van het ministerie van OCW of de cultuurfondsen van het Rijk.

b Uitsluitend de dertien van de dertig VVTP-leden met bruikbare respons aan de coronamonitor.

Eigen inkomsten

De eigen inkomsten zijn in de laatste drie kwartalen van 2020 met gemiddeld 85% gedaald ten opzichte van dezelfde periode in 2019, vooral door de vrijwel weggevalen publieksinkomsten. De daling van de eigen inkomsten loopt uiteen van 47% bij de presentatie-instellingen en medialabs – organisaties met het laagste aandeel publieksinkomsten – tot 94% en 95% bij de vrije producenten en poppodia – met het hoogste aandeel publieksinkomsten. Grotere organisaties, die het meest afhankelijk zijn van de publieksinkomsten, ervaren een sterkere krimp van de eigen inkomsten dan kleinere organisaties die minder afhankelijk zijn van de publieksinkomsten.

Omzet

De totale omzet (na coronasteun) krimpt veel minder sterk dan de eigen inkomsten (25% versus 85%). Dat komt zowel door de stabiliserende werking van de meerjarige subsidies als door de ontvangen coronasteun. Bij de vrije producenten en de poppodia vallen de omzetten door de grotendeels weggevalen publieksinkomsten terug met 80% en 48%. De omzet van middelkleine organisaties is sterk teruggelopen door een daling van de incidentele subsidies.

Personele lasten

In reactie op de omzetsdaling reduceren culturele organisaties hun personele lasten met gemiddeld 20%. Vrije producenten – met de grootste omzetsdaling – verminderen hun personele lasten met 74%. Presentatie-instellingen en medialabs bezuinigen per saldo niet op hun personeel.

Lasten van zzp'ers

Binnen de personele lasten brengen culturele organisaties (en vooral grote organisaties) de lasten van zzp'ers het meest terug: een bezuiniging van gemiddeld 55% op zzp'ers tegenover een bezuiniging van 3% op het personeel in loondienst. Alleen kleine organisaties ontzien hun zzp'ers. Vrije producenten, die in 2019 nog voor 60% draaien op de inzet van zzp'ers, brengen de lasten van zzp'ers zelfs met 97% terug. De diverse steunmaatregelen hebben het verlies aan werkgelegenheid van zzp'ers niet kunnen voorkomen.

Totale lasten

Culturele organisaties hebben hun totale lasten gemiddeld met 30% verminderd, meer dan de omzetsdaling (gemiddeld 25%). De lastendaling komt voort uit een bezuiniging van 56% op de materiële lasten (inclusief huisvesting) en van 20% op de personele lasten. Deze bezuiniging werkt door in de gehele keten. Vrije producenten brengen – vanwege de forse omzetsdaling – hun totale lasten het meest terug (met 72%).

Gevolgen voor het financieel resultaat

Financieel resultaat vóór coronasteun

Zonder de coronasteun zouden de 258 culturele organisaties in de laatste drie kwartalen van 2020 samen een negatief resultaat uit de gewone bedrijfsvoering boeken van € 67,4 mln. (Tabel 2). Het

leeuwendeel daarvan komt voor rekening van de poppodia en de vrije producenten, die sterk afhankelijk zijn van de publieksinkomsten en daardoor bijna al hun eigen inkomsten en het grootste deel van hun omzet hebben verloren.

Tabel 2 Resultaat uit de gewone bedrijfsvoering in de laatste drie kwartalen van 2020 vóór en na coronasteun^a

	Bedragen per deelsector (x € 1 mln.) ^b			
	Resultaat vóór coronasteun en -lasten	Generieke coronasteun	Specifieke coronasteun	Resultaat na coronasteun en -lasten
Dans*	-3,2	1,4	5,7	3,8
Theater*	8,2	0,6	15,2	22,3
Muziektheater*	-1,7	0,3	9,1	6,2
Muziek*	-5,0	0,1	13,9	9,1
Presentatie-instellingen en medialabs*	-3,5	0,3	3,2	0,0
Poppodia	-53,7	18,7	16,8	-19,7
Vrije producenten ^c	-8,4	5,6	0,0	-2,9
Totaal	-67,4	27,1	64,0	18,7

a Bij de met een * aangeduide deelsectoren betreft het organisaties met een meerjarige subsidie van het ministerie van OCW of de cultuurfondsen van het Rijk.

b Door afrondingen in de presentatie hoeven de totalen niet exact overeen te komen met de som van de gepresenteerde cijfers. De extra lasten als gevolg van corona zijn in de meeste deelsectoren beperkt. Bij de generieke coronasteun betreft het voorlopige bedragen.

c Uitsluitend de dertien van de dertig VVTP-leden met bruikbare respons aan de coronamonitor.

Coronasteun

Vanwege de sterk teruggevallen omzet kunnen de poppodia en de vrije producenten een beroep doen op generieke steunmaatregelen, zoals Tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid (NOW) en de Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL). Dat geldt in mindere mate voor de meerjarig gesubsidieerde organisaties, die beperkt in aanmerking komen voor generieke coronasteun. Zij krijgen vooral (sector)specifieke coronasteun van het ministerie van OCW, de gemeenten en de provincies. Vrije producenten hebben in 2020 geen specifieke coronasteun ontvangen.

Financieel resultaat na coronasteun

Na de coronasteun verbetert het financiële resultaat over de hele linie en bedraagt het resultaat gemiddeld 5% van de omzet. Als percentage van de omzet varieert het resultaat tussen -35 (vrije producenten) en 23 (meerjarig gesubsidieerd theater). Door de coronasteun schrijven de organisaties in de meerjarig gesubsidieerde podiumkunsten gemiddeld zwarte cijfers en spelen de meerjarig gesubsidieerde presentatie-instellingen en medialabs gemiddeld vrijwel quitte.

Alleen de poppodia (€ -19,7 mln.) en de dertien vrije producenten (€ -2,9 mln.) blijven opereren in de rode cijfers. Organisaties in deze deelsectoren zijn het meest afhankelijk van hun eigen inkomsten en ontvangen in verhouding tot hun verlies aan eigen inkomsten weinig coronasteun. Meer in het algemeen worden organisaties die in 2019 relatief veel eigen inkomsten hadden, het hardst getroffen door de coronacrisis. De coronasteun brengt daar in 2020 geen verandering in.

I Inleiding

1.1 Aanleiding

Op 12 maart 2020 is het culturele leven samen met vele andere delen van de samenleving abrupt stil komen te liggen. De indamming van het coronavirus had en heeft ingrijpende gevolgen voor de culturele en creatieve sector. Het is nog onduidelijk wat de gevolgen daarvan op langere termijn zijn. Sindsdien zoeken partijen uit de sector en de overheden naar mogelijkheden om de consequenties inzichtelijk te maken. Voor de korte termijn hebben verschillende partijen, zoals brancheverenigingen en de taskforce culturele en creatieve sector, zo goed mogelijk inschattingen gemaakt van de omvang van de schade en wat dit voor de nabije toekomst betekent. Een samenhangend en empirisch onderbouwd beeld van de gevolgen van de coronacrisis op de culturele en creatieve sector ontbreekt op dit moment nog.

Om hierin te voorzien heeft de Boekmanstichting in samenwerking met de bureaus SiRM – Strategies in Regulated Markets en Significant APE de *Monitor cultuur en corona* (verder: coronamonitor) ontwikkeld. Via de coronamonitor willen wij meer inzicht verschaffen in de gevolgen van de coronacrisis voor de culturele en creatieve sector. De coronamonitor wordt uitgevoerd in nauwe afstemming met de taskforce en met financiële steun van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

Om te voorzien in de behoefte aan samenhangende informatie voor de sector, brengt het onderzoek – op een uniforme en tussen deelsectoren vergelijkbare wijze – de gevolgen voor een groot deel van de sector in kaart. In het onderzoek staan de volgende drie vragen centraal:

- Wat is de omvang van de financiële schade in de sector als gevolg van de coronacrisis en verschilt deze tussen organisaties in de verschillende deelsectoren en tussen organisaties van uiteenlopende grootte?
- Komt de coronasteun terecht bij de organisaties die het hardst worden getroffen door de coronacrisis? Bestaat er een verschil tussen organisaties die relatief sterk afhankelijk zijn van de eigen inkomsten en organisaties die relatief sterk afhankelijk zijn van overheidssubsidies?
- In hoeverre sjipt de financiële steun aan de organisaties door naar zelfstandige makers en andere zzp'ers?

1.2 Indeling en leeswijzer

1.2.1 Indeling van het rapport

Het rapport start in hoofdstuk 2 met een schets van de verschillende steunmaatregelen waarvan organisaties en zelfstandigen in de culturele en creatieve sector gebruik kunnen maken. Deze achtergrond is van belang voor de interpretatie de onderzoeksresultaten. Hoofdstuk 3 behandelt de onderzoeksaanpak en de scope van het onderzoek. Daarna biedt hoofdstuk 4 een totaalbeeld van de gevolgen van de coronacrisis in de onderzochte delen van de sector. Het hoofdstuk geeft zowel een overzicht van de ontwikkelingen per deelsector als per grootteklasse van de organisaties. De

hoofdstukken 5 tot en met 11 brengen de gevolgen van de coronacrisis in de verschillende deelsectoren in beeld. De volgende deelsectoren komen daarin achtereenvolgens aan de orde:¹

- Meerjarig gesubsidieerde dans (inclusief jeugddans);
- Meerjarig gesubsidieerd theater (inclusief jeugdtheater);
- Meerjarig gesubsidieerd muziektheater;
- Meerjarig gesubsidieerde muziek (ensembles, koren en orkesten);
- Meerjarig gesubsidieerde presentatie-instellingen en medialabs;
- Poppodia (leden van de Vereniging Nederlandse Poppodia en Festivals);
- Vrije producenten (een deel van de leden van de Vereniging Vrije Theater Producenten).

Hoofdstuk 12 behandelt in aanvulling op de voorgaande hoofdstukken een aantal voorbeelden uit de praktijk van culturele organisaties. Hoofdstuk 13 sluit het rapport af met de hoofdlijnen van de conclusies en een aantal aanbevelingen.

1.2.2 Leeswijzer

Het voorliggende rapport is omvangrijk geworden. Lezers met weinig tijd en met vooral behoefte aan informatie op hoofdlijnen kunnen zich beperken tot hoofdstukken 4 (totaaloverzicht culturele sector) en 13 (conclusies), en afhankelijk van de belangstelling eventueel een hoofdstuk met detailinformatie voor een deelsector. Voor lezers met meer tijd en een brede belangstelling zijn hoofdstuk 2 (steunmaatregelen) en de hoofdstukken 4 en volgend relevant. Degenen die meer willen weten over de gevolgde onderzoeks aanpak en de respons van organisaties op de coronamonitor kunnen daarnaast hoofdstuk 3 lezen.

---

¹ Paragraaf 3.3.2 en 3.4.2 geven meer informatie over de uiteindelijke selectie van de deelsectoren..

2 De steunmaatregelen

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk bespreken we de coronasteunmaatregelen voor de geleden schade in de culturele en creatieve sector, waarbij we zowel steunpakketten voor organisaties als voor zelfstandigen in de sector kort behandelen.² We beginnen met de generieke steunmaatregelen voor instellingen, gevolgd door sectorspecifieke steunmaatregelen. Daarna beschouwen we de positie van zelfstandigen in de sector en de steunmaatregelen waarvan zij gebruik kunnen maken.

2.2 Generieke steunmaatregelen

Culturele organisaties maken vooral gebruik van de generieke steunmaatregelen voor de doorbetaling van personeel en – in mindere mate – voor de compensatie van directe schade die ondernemers oplopen door de coronamaatregelen, respectievelijk de Tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid (NOW) en de Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL). De laatste regeling is een voortzetting van de Tegemoetkoming Ondernemers Getroffen Sectoren (TOGS). Tabel 2.1 geeft een overzicht van de generieke steunmaatregelen voor organisaties en bedrijven in 2020.

Tabel 2.1 Overzicht van generieke steunmaatregelen voor bedrijven en organisaties in 2020

Maart 2020 – juni 2020	Juni 2020 – september 2020	Oktober 2020 – januari 2021
TOGS	TVL1	TVL Q4
NOW1	NOW2	NOW 3.1

De TOGS en TVL zijn beschikbaar voor een beperkt aantal SBI-codes.³ Van de 225.035 bedrijven in de culturele en creatieve sector, vallen er 150.060 binnen de SBI-codes die aanspraak kunnen maken op de TOGS. Van deze organisaties hebben er 16.065 (11%) een TOGS ontvangen.⁴ Dat is een beduidend kleiner aandeel dan de 26% van het totaal aantal bedrijven in Nederland dat een TOGS heeft ontvangen (CBS 2020).⁵ Hoeveel geld hiermee precies is gemoeid, is moeilijk te bepalen, omdat deze informatie alleen globaal is geïnventariseerd. Bij de TVL heeft het CBS dit echter wel gepubliceerd. Daaruit blijkt dat via de eerste versie van de TVL (TVL1) meer culturele organisaties voor een hoger bedrag zijn ondersteund dan bij de tweede versie (TVL Q4).⁶ Bij het totaal

² Met culturele en creatieve sector verwijzen we naar de indeling die het CBS gebruikt in de maatwerktabellen voor de sector. De sector bestaat uit de deelsectoren 'kunsten', 'media en entertainment' en 'creatieve zakelijke dienstverlening' (zie onder andere CBS 2020b).

³ SBI staat voor standaard bedrijfsindeling. Deze code geeft de activiteit van een bedrijf aan.

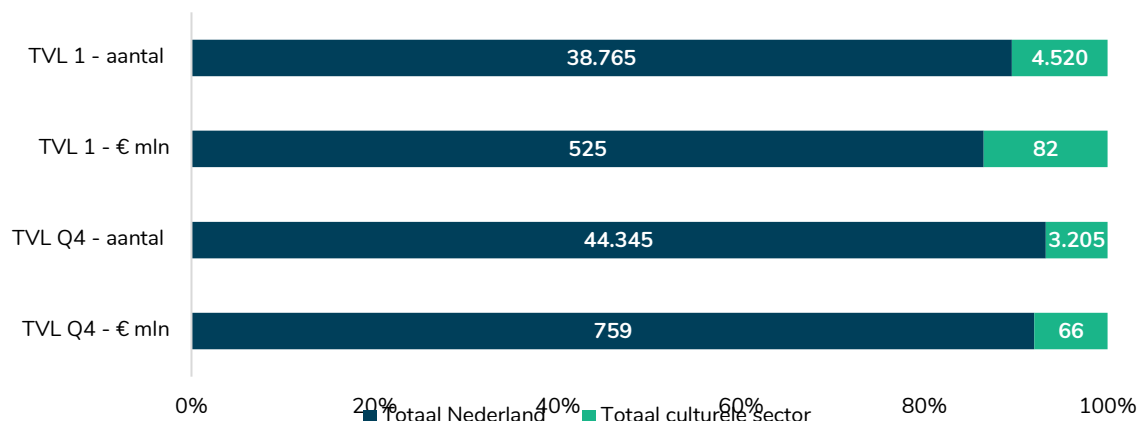
⁴ Hierbij is gekeken naar de SBI-codes die binnen de Monitor Creatieve Industrie tot de creatieve industrie worden gerekend (Rutten et al. 2020).

⁵ Voor de gegevens binnen deze CBS tabel zijn bedrijven meegenomen die per 15 mei 2020 gebruik maken van de TOGS.

⁶ Hierbij moet worden opgemerkt dat de voorwaarden voor de TVL niet in iedere periode gelijk zijn. Er zijn tussentijds verscheidene bijstellingen geweest, zoals een verruiming van SBI-codes (Keijzer 2021).

aantal bedrijven is dit juist andersom, met een hoger aantal én een hoger bedrag in het vierde kwartaal (Figuur 2.1).

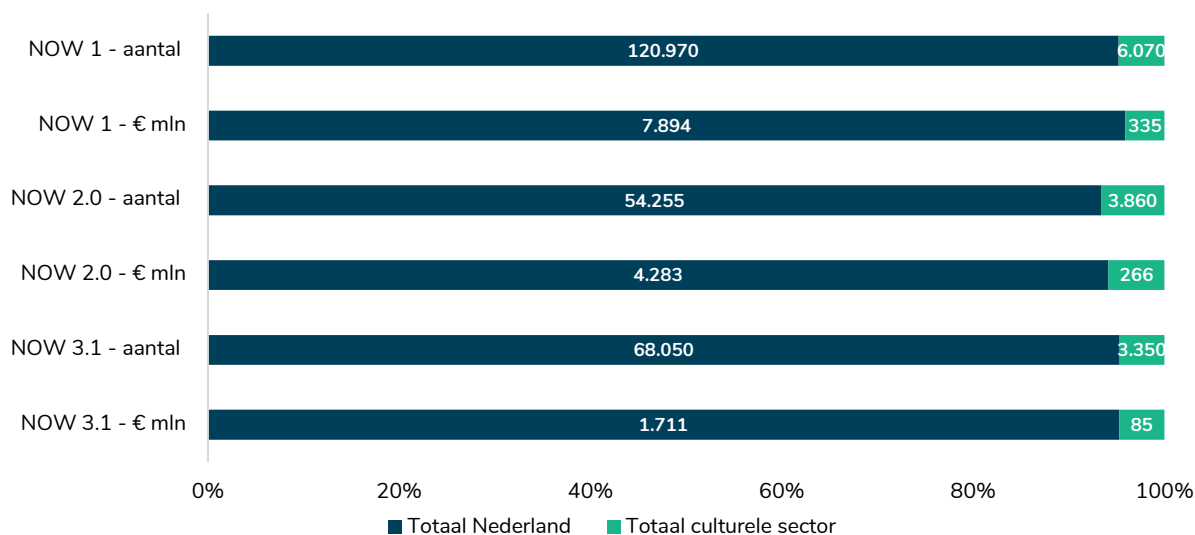
Figuur 2.1 Aantal bedrijven met TVL en steunbedragen per 31 december 2020

Bron: CBS 2021a

Bij de verschillende versies van de NOW valt in de culturele sector over de gehele lijn een daling van het gebruik van de regeling te zien (Figuur 2.2). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de (gesubsidieerde) culturele organisaties wellicht terughoudender zijn geworden om de NOW aan te vragen, omdat de coronasteun tot de omzet moet worden gerekend. De omzet moet ten minste met 20% zijn gedaald om in aanmerking te komen de NOW-regeling.

Figuur 2.2 Aantal bedrijven met NOW en bedragen per 31 december 2020⁷

Bron: CBS 2020b en CBS 2021a.

Daarnaast laten de cijfers van het UWV zien dat – ondanks de ambitie van de NOW om tijdelijke werkkrachten te behouden – toch een toename optreedt van het aantal nieuwe WW-uitkeringen

⁷ NOW2: De dataverzameling van het CBS is in principe afgerond per 30 november 2020. De cijfers geven daarmee de 'eindstand' van de voorschotregeling. Latere administratieve correcties zijn echter niet uitgesloten.

NOW3: Complete dataverzameling met deelnames sinds de openstelling van de regeling met administratieve gegevens t/m 31 december 2020.

vanaf de tweede helft van maart (Reitsma et al. 2020). In eerste instantie is bij de omzetberekening voor de NOW ook de kwijtschelding van huur betrokken. Dit is later aangepast.⁸ Het is van belang te onderstrepen dat bij het schrijven van dit rapport de definitieve afrekening van de NOW nog niet is afgerond en het aannemelijk is dat verscheidene van de onderzochte organisaties inkomsten uit de NOW moeten terugbetalen.

2.3 Specifieke steunmaatregelen

In aanvulling op de generieke steunmaatregelen heeft het ministerie van OCW, naast coulancemaatregelen, twee steunpakketten gelanceerd om de culturele en creatieve sector specifiek te ondersteunen. Het eerste steunpakket bedroeg € 300 mln. en is in 2020 uitgekeerd (Tabel 2.2). De inzet van middelen binnen dit pakket richt zich op de ondersteuning van ‘vitale onderdelen van de culturele infrastructuur’, waarbij ‘extra ondersteuning aan de instellingen [...] uiteindelijk terecht[komt] bij makers en uitvoerders in de sector’ (Engelshoven 2020a). Bij de uitvoering van dit steunpakket blijken de meeste middelen naar meerjarig gesubsidieerde instellingen te gaan (Engelshoven 2020b).

Tabel 2.2 Totale investeringen eerste steunpakket OCW

	Bedragen (x € 1 mln.)	Aandeel (%)
Aanvullende subsidie meerjarig gesubsidieerde producerende instellingen	153,0	51
Opengestelde Monumenten Lening	50,0	17
Regionale infrastructuur: musea, (pop)podia en filmtheaters	48,5	16
Cultuur Opstart Lening	30,0	10
Rijkscultuurfondsen voor makers	11,8	4
Steunfonds Rechtensector	5,0	2
Uitvoeringskosten	1,7	1
Totaal	300,0	100

Bron: Engelshoven 2020

Een gedeelte van het beschikbare budget is ingezet om gemeenten te stimuleren om de middelen van de Rijksfinanciën te matchen. Dit wil zeggen dat wanneer een gemeente subsidie ontvangt, zij eenzelfde bedrag bijpassen. In hoeverre dit succesvol is geweest, is moeilijk te achterhalen. Bij het budget voor de gemeenten uit het tweede steunpakket kwamen geluiden naar buiten dat het geld op de rekeningen van de gemeenten bleef staan en niet werd uitgekeerd, zoals in Twente (Kleine 2021). Het is echter te vroeg om te concluderen dat dit daadwerkelijk het geval is. In een recent onderzoek naar de financiële effecten van de coronacrisis voor gemeenten komt dit beeld in ieder geval niet naar voren (Zoest et al. 2021).

Om gemeenten beter te informeren over de mogelijkheden om de coronasteun in te zetten, schreef Berenschot in opdracht van de VNG een informatiegids over gemeentelijke coronasteun aan de lokale culturele infrastructuur (Wijn en Vinkenburg 2021). Daaruit blijkt onder andere dat de

⁸ Zie voor verdere toelichting bijvoorbeeld Wijn en Vinkenburg (2021) en de Kamerbrief ‘Bijlage III: Verduidelijking omzetbegrip binnen de NOW’ (2020).

gemeenten veel zeggenschap hebben over de inzet van de financiën: 'met de regeling [werd] niet bepaald in welke vorm een additionele financiële bijdrage moest worden verstrekt. Het kan gaan om een aanvullende subsidie, maar bijvoorbeeld ook om het kwijtschelden van de huur die een instelling aan bijvoorbeeld de gemeente verschuldigd is' (Wijn en Vinkenburg 2021, 19). Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties stelde in 2020 tweemaal € 60 mln. ter beschikking voor de borging van de lokale en regionale culturele infrastructuur.

Het tweede steunpakket van het ministerie van OCW is omvangrijker dan het eerste steunpakket en wordt vanaf het eerste kwartaal 2021 uitgekeerd. Daarom is het tweede steunpakket niet in de cijfers van ons onderzoek terug te zien en wordt verder dan ook buiten beschouwing gelaten. Wel is het van belang om op te merken dat in de regeling voor aanvullende ondersteuning van de culturele en creatieve sector (8 juni 2020) wordt verwezen naar artikel 2.16 van de [Regeling op het specifiek cultuurbeleid](#). Hierin staat vermeld dat wanneer een verleende subsidie na uitvoering van de gesubsidieerde activiteiten nog niet geheel is besteed, het geld kan worden gereserveerd om later aan de gesubsidieerde activiteiten besteed te worden.

2.4 Zzp'ers

De coronacrisis en -maatregelen hebben niet alleen gevolgen voor de culturele instellingen, maar ook voor werkenden in de sector. Om het beoogde effect van een 'trickle down' van de middelen uit de steunmaatregelen naar zelfstandige makers en andere zzp'ers te kunnen waarnemen, is eerst inzicht nodig in de positie van deze groep en de beschikbaarheid van steunmaatregelen. Om hier zicht op te krijgen, combineren we informatie uit verschillende bronnen.

Kunstenaars, acteurs, technici, muzikanten en de rest van het groeiende aantal zzp'ers in de sector, bevonden zich aan het begin van de coronacrisis al in een precaire positie (Rasterhoff en Schrijen 2020). Het aantal zzp'ers in de sector is toegenomen van 92.820 in 2010 naar 141.150 in 2018. En hoewel het aantal zzp'ers in deze periode in heel Nederland is gegroeid, is de stijging van de culturele zzp'ers duidelijk sterker (CBS 2021a). Een recent onderzoek naar flexibilisering en inkomen op de creatieve arbeidsmarkt bevestigt dit beeld. Het onderzoek merkt ook op dat het aantal 'multiple job holders' tussen 2010 en 2018 flink is toegenomen.⁹ In 2018 lag het aantal vaste contracten zelfs op gelijke hoogte met het aantal multiple job holders (Been en Keune 2021).

Daarnaast blijkt dat de inkomsten voor de zzp'ers in de culturele en creatieve sector over het geheel gezien niet hoog zijn: in 2019 bedroeg de mediane omzet uit hun werkzaamheden als zzp'er € 24.600. Dit betekent dat de helft van deze zzp'ers jaarlijks op een omzet op of onder dit bedrag zit. Bij het totaal aan zzp'ers in Nederland ligt dit bedrag aanzienlijk hoger: € 46.500. In 2020 lopen deze bedragen terug naar respectievelijk een mediane omzet van € 17.500 voor de culturele zzp'ers en € 44.900 voor het totaal aan zzp'ers. Binnen de subsector 'kunsten' is de daling het grootst: ruim twee derde van de zzp'ers kende een omzetsdaling van gemiddeld 54% (CBS 2021b).

Om de daling (of gebrek aan) inkomsten te ondervangen, kunnen zzp'ers tijdens de coronacrisis onder andere gebruik maken van de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers

---

⁹ Een multiple job holder is iemand die meer banen of posities combineert. Dit is bijvoorbeeld iemand met twee banen in loondienst of iemand die zzp'er is in combinatie met een baan in loondienst (Been en Keune 2021).

(Tozo).¹⁰ Ten opzichte van het totaal aan MKB-bedrijven met één werkzaam persoon, maakten de ‘eenpitters’ binnen de culturele en creatieve sector bovengemiddeld gebruik van de Tozo1 (die liep van maart 2020 tot en met juni 2020, zie Tabel 2.3). Het betreft vooral beoefenaars van podiumkunsten, scheppend kunstenaars en dienstverleners van uitvoerende kunst (CBS 2021b).¹¹

Tabel 2.3 Overzicht tijdvakken Tozo in 2020

Maart 2020 – juni 2020	Juni 2020 – september 2020	Oktober 2020 – januari 2021
Tozo1	Tozo2	Tozo3

Voor Tozo2 en Tozo3 geldt dat slechts 25% van de zzp'ers in de sector ten minste één van Tozo-regelingen ontvangt, zo blijkt uit een enquête die de Creatieve Coalitie begin 2021 heeft uitgezet. Hoewel de representativiteit van deze enquête moeilijk is te beoordelen, bevestigen de gegevens van het CBS dit beeld: na de Tozo1 zijn er in de Tozo2 nauwelijks zzp'ers bijgekomen (CBS 2021c en CBS 2021d).¹² Daarnaast laat de enquête van de Creatieve Coalitie zien dat de helft van de culturele zzp'ers geen aanspraak kan maken op de eerder besproken TVL, vooral vanwege het criterium dat het bedrijfsadres niet overeen mag komen met het privéadres. Dit is lastig voor bijvoorbeeld uitvoerend kunstenaars die soms geen andere uitvalsbasis hebben, onder meer omdat dit voor hen geen toegevoegde waarde heeft, maar wel tot kosten leidt voor hun praktijk.

2.5 Conclusies

De culturele en creatieve sector heeft baat bij zowel de generieke en specifieke steunmaatregelen, al verschilt dit per type organisatie. Waar het eerste specifieke steunpakket vooral de infrastructuur van de gesubsidieerde instellingen overeind heeft gehouden, is het tweede steunpakket omvangrijker. De coronacrisis heeft daarentegen niet alleen effect op de culturele organisaties, maar ook voor de werkenden. Juist voor de groeiende groep culturele zzp'ers blijkt het lastig om het inkomen op hetzelfde niveau als in 2019 te houden. Hoofdstukken 4 en volgend tonen de effecten van de coronasteun voor culturele organisaties en geven inzicht in de gevolgen voor de positie van zzp'ers en andere werkenden.

¹⁰ Het succes van deze regeling is moeilijk te peilen. De regeling wordt uitgevoerd door gemeenten en de basisregistratie van aanvragen per huishouden is nog niet bij alle gemeenten volledig. Het CBS geeft wel inzicht in de gehonoreerde aanvragen tot en met september 2020 (Tozo 1 en Tozo 2). Ook is de regeling bijgesteld, bijvoorbeeld door invoering van de partnertoets.

¹¹ Tot deze groep behoren bijvoorbeeld decorontwerpers en -bouwers, technici en festivalmedewerkers.

¹² Het verschil tussen het gebruik van de Tozo 1 (CBS 2021c) en de som van Tozo 1 en 2 (CBS 2021d) is bij zowel het totaal aan Nederlandse zzp'ers als bij het culturele deel hiervan klein. Hoewel het voorlopige en indicatieve gegevens betreft, geeft dit een goed beeld van de ordegrrootte van de ontwikkeling. Een waarschijnlijke verklaring voor de daling in het gebruik van de Tozo is de invoering van de partnertoets die vanaf de Tozo 2 wordt doorgevoerd.

3 Onderzoeksaanpak

3.1 Inleiding

3.1.1 Belang van een monitor

De culturele en creatieve sector kan – op enkele goede uitzonderingen na – niet bogen op een traditie van systematische en structurele dataverzameling. Daardoor bestaan witte vlekken in kennis over delen van de sector. Dat speelt de sector nadrukkelijk parten in tijden van coronacrisis. Juist nu is empirische en voor alle delen van de sector goed vergelijkbare kennis over de (gederfde) opbrengsten en (weggevalen) kosten onontbeerlijk:

- Ten eerste kan met die kennis de omvang van de schade door de coronacrisis in de sector goed in kaart worden gebracht.
- Ten tweede is die kennis noodzakelijk voor het ontwerp van gerichte steunpakketten.
- Ten derde is die kennis noodzakelijk voor een beoordeling van de effectiviteit van de steunmaatregelen en een eventuele bijsturing daarvan.

De Taskforce culturele en creatieve sector heeft het belang hiervan onderkend en het initiatief voor een monitor genomen. Het ministerie van OCW heeft dit initiatief financieel ondersteund via een subsidie aan de Boekmanstichting voor de *Monitor cultuur en corona* (verder: coronamonitor).

De uitvoering van de coronamonitor geschiedt door de Boekmanstichting, SiRM – Strategies in Regulated Markets en Significant APE. De Boekmanstichting is verantwoordelijk voor de coördinatie van het onderzoek, het contact met (potentiële) deelnemers aan de monitor, de verdiepende interviews en een deel van de rapportage. SiRM is verantwoordelijk voor de verwerking en analyse van de data van de coronamonitor inclusief de rapportage daarover. Significant APE is verantwoordelijk voor de uitvoering van de webenquête die ten grondslag ligt aan de coronamonitor.

3.1.2 Praktische complicaties

Het oorspronkelijke doel van de monitor was om via een webenquête bij organisaties in de sector op gezette tijden de gevolgen van de coronacrisis en de werkzaamheid van de daarvoor ingezette steunmaatregelen op een systematische en voor alle deelsectoren identieke wijze in kaart te brengen. Door de focus op vergelijkbare cijfers voor de verschillende delen van de sector zou de monitor als een thermometer voor de gehele sector in tijden van corona moeten fungeren.

Lopende het onderzoek is gebleken dat dit doel te ambitieus is. Organisaties in de sector blijken voor een belangrijk deel onvoldoende in staat te zijn om frequent – bijvoorbeeld maandelijks of per kwartaal – de gevraagde informatie via een gestandaardiseerde webenquête te leveren. Daarom hebben we het oorspronkelijke idee van een thermometer voor de sector moeten laten varen en blijft de voorliggende rapportage beperkt tot een vergelijking van de (financiële) situatie in de laatste drie kwartalen van 2020 en dezelfde periode in 2019.

Het is evenmin mogelijk om de coronamonitor over de volle breedte van de culturele en creatieve sector uit te voeren, aangezien daarvoor niet alleen de beschikbare gegevens en aanspreekpunten ontbreken, maar ook het draagvlak. De huidige monitor heeft daarom alleen betrekking op een deel van de culturele sector. En ook dat beeld is niet volledig. De Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD) heeft bij de start van het onderzoek om hen moverende redenen aangegeven niet mee te willen werken aan de coronamonitor. Dat betekent dat de VSCD-podia – met uitzondering van de podia die tevens lid zijn van een andere brancheorganisatie – in het onderzoek buiten beschouwing blijven. Daardoor zijn we tot onze spijt niet in staat om de gehele keten van de podiumkunsten in beeld te brengen.

De voorliggende rapportage bevat evenmin onderzoeksresultaten over musea. De Museumvereniging verleende om hen moverende redenen pas in een laat stadium medewerking aan het onderzoek. Daardoor ontvingen de geselecteerde leden van de Museumvereniging uiteindelijk eind december 2020 een verzoek tot deelname aan de coronamonitor. Sommige musea reageerden bliksemsnel, maar een heel groot deel van de benaderde musea reageerde in het geheel niet of onvolledig. Daardoor was de respons van de musea te gering – aanzienlijk minder dan een derde van de benaderde musea – om betrouwbare resultaten te presenteren over de gevolgen van de coronacrisis bij musea (paragraaf 3.4). Verder ontbreken de festivals in de rapportage wegens de bescheiden respons. Veel festivalorganisaties zijn gedurende de coronacrisis zodanig sterk afgeschaald dat medewerking aan de monitor op problemen stuitte.

Ten slotte was het oorspronkelijk bedoeling om via de coronamonitor een breder beeld van de sector te schetsen dan alleen van het meerjarig gesubsidieerde segment. Dat is lastig vanwege het ontbreken van goede aanspreekpunten bij de niet-meerjarig gesubsidieerde organisaties. We hebben wel voor een deel van de organisaties een poging gedaan via een aantal regionale of sector-specifieke samenwerkingsverbanden, maar door de verwaarloosbare respons van de benaderde organisaties is dat niet gelukt.

Om te voorzien in de informatiebehoefte over de gevolgen van de coronacrisis in de deelsectoren die niet of onvoldoende deelnemen aan de coronamonitor, hebben we – in aanvulling op de monitor – een aantal verdiepende interviews gehouden met organisaties uit deze deelsectoren. Via de interviews proberen we enige duiding en context voor de betreffende deelsectoren te bieden.

3.1.3 Indeling van het hoofdstuk

De verdere indeling van het hoofdstuk is als volgt. Paragraaf 3.2 schenkt aandacht aan de uitgangspunten van de coronamonitor en de opzet van de bijbehorende vragenlijst. Daarna komt in paragraaf 3.3 het steekproefkader en de gestratificeerde steekproef aan de orde. Via de gestratificeerde steekproef houden we rekening met de grote heterogeniteit van organisaties binnen de tien onderscheiden deelsectoren. Paragraaf 3.4 geeft een overzicht van de uitvoering van de coronamonitor en bespreekt tevens de respons van de geselecteerde organisaties in de verschillende deelsectoren. Vervolgens beschrijft paragraaf 3.5 de opschaling van de steekproefcijfers naar nationale totalen voor de behandelde deelsectoren. In paragraaf 3.6 gaan we in op de aanvullende informatiebronnen die zijn gebruikt om voor de organisaties in de verschillende deelsectoren een schets te geven van de situatie voorafgaande aan de coronacrisis. Paragraaf 3.7 behandelt daarna

de opzet van de verdiepende interviews en de geanalyseerde deelsectoren. Ten slotte vat paragraaf 3.8 de belangrijkste conclusies van het hoofdstuk samen.

3.2 Uitgangspunten en opzet van de coronamonitor

3.2.1 Uitgangspunten van de coronamonitor

Sinds de start van de coronacrisis is de informatiebehoefte in de culturele sector groot. Tegelijkertijd kennen de professionals in de sector van oudsher weinig prioriteit toe aan de verzameling en verstrekking van gegevens waarmee zij hun eigen beleid en dat van de overheden beter kunnen onderbouwen. De administraties van veel culturele organisatie zijn beperkt ingericht op de verschaffing van actuele informatie. Dat klemt in tijden van corona, wanneer juist een 'evidence-based' onderbouwing van de steunpakketten ervoor kan zorgen dat de overheidssteun terecht komt op de plekken waar deze het hardst nodig is. Om gedurende de coronacrisis te voorzien in de informatiebehoefte van brancheverenigingen en overheden, zijn culturele organisaties het afgelopen jaar geconfronteerd met enquêtes van in termen van validiteit en betrouwbaarheid sterk wisselende kwaliteit en met een uiteenlopende vraagstelling.¹³ Daardoor is het buitengewoon lastig om de resultaten van onderzoeken naar de gevolgen van de coronacrisis in verschillende deelsectoren met elkaar te vergelijken.

Gegeven deze omstandigheden hanteren wij in de coronamonitor de volgende uitgangspunten:

- 1 Een gestandaardiseerde enquête via de website www.cultuurencorona.nl, die voor alle organisaties in de culturele sector identiek is.
- 2 Een uniforme aanpak en een uniforme presentatie van de resultaten voor alle onderscheiden deelsectoren.
- 3 Een beperking van de administratieve lasten door niet alle organisaties te enquêteren, maar gebruik te maken van een gestratificeerde steekproef onder een deel van organisaties in combinatie met bestaande verantwoordings- of branche-informatie.
- 4 Hantering van een vooraf vastgesteld steekproefkader waarmee de steekproef onder culturele organisaties wordt gestratificeerd naar deelsector en grootte van de organisatie.
- 5 Beperking van de enquête tot gegevens over financiën en personeel om de deelnemende organisaties niet al te zeer te belasten.

Standaardisering van de webenquête en een uniforme aanpak en presentatie zorgt ervoor dat de cijfers van alle deelsectoren op dezelfde uitgangspunten berusten en daardoor onderling goed vergelijkbaar zijn (zie de hoofdstukken 4 tot en met 11). Het is niet nodig om alle culturele organisaties te enquêteren om voldoende betrouwbare informatie te verkrijgen, zeker niet wanneer bij de vertaling van de steekproefresultaten naar nationaal niveau gebruik wordt gemaakt van bestaande verantwoordings- en branche-informatie.

Hantering van een vooraf vastgesteld steekproefkader is nodig om een representatief beeld voor de gehele sector te kunnen schetsen, dat rekening houdt met de heterogeniteit van de culturele organisaties (paragraaf 3.3). We hebben nadrukkelijk niet gekozen voor een 'opt-in', waarbij

---

¹³ Dat heeft ook invloed op de soms tegenvallende respons.

organisaties zichzelf op basis van vrijwilligheid aanmelden voor deelname aan de coronamonitor. Dit levert vrijwel nooit representatieve resultaten op.

3.2.2 Opzet van de vragenlijst

De vragenlijst van de coronamonitor beperkt zich tot gegevens over de financiën en het personeel, met de nadruk op de financiën. Eerder hebben we overwogen in de enquête ook vragen te stellen over de activiteiten van de organisaties in tijden van corona. Die vragen hebben we echter bewust laten vallen, omdat de activiteiten sterk uiteenlopen tussen de deelsectoren en daardoor een disproportioneel effect hebben op de omvang van de toch al flinke vragenlijst. Bovendien kunnen de gevolgen van de crisis voor de omvang van de (betaalde) publieksactiviteiten ook worden benaderd via de ontwikkeling van de publieksinkomsten.

Financiën

Het onderdeel financiën van de vragenlijst heeft primair betrekking op de baten en lasten van de organisaties. Wij vragen organisaties in twee golven naar cijfers over de laatste drie kwartalen van 2019 en 2020. De coronamonitor biedt de mogelijkheid om deze informatie per maand of per kwartaal op te geven.¹⁴ Voor het jaar 2019 kunnen organisaties desgewenst ook jaarcijfers opgeven, met per baten- en lastencategorie een schatting van het procentuele aandeel van het bedrag per kwartaal.

De batencategorieën in de coronamonitor hebben betrekking op de verschillende categorieën eigen inkomsten, waaronder de publieksinkomsten (inclusief de publieksgerelateerde inkomsten), en daarnaast de subsidies van de diverse overheden. Voor het jaar 2020 zijn de batencategorieën uitgebreid met inkomsten uit de NOW-regeling, inkomsten uit overige generieke coronagerelateerde maatregelen, inkomsten uit coronasteun van het ministerie van OCW, en inkomsten uit coronasteun van gemeenten en/of provincies.

Bij de lastencategorieën onderscheiden we de lasten van de diverse personeelscategorieën, waaronder vast dienstverband, tijdelijk dienstverband, zzp'ers, nulurencontracten, payrollers en uitzendkrachten, plus daarnaast de materiële lasten bestaande uit de huisvestingslasten en overige materiële lasten. De lastencategorieën voor het jaar 2020 zijn uitgebreid met de extra lasten als gevolg van de coronacrisis.

Personeel

Voor het personeel hanteren we in de coronamonitor dezelfde uitsplitsing in categorieën als bij de personele lasten. Deze is verder uitgebreid met vrijwilligers, stagiairs en overig personeel. Voor het jaar 2019 vragen we organisaties om voor elk van de drie laatste kwartalen het aantal fte's op te geven per categorie werkende. Voor het jaar 2020 bieden we organisaties de mogelijkheid om maand- of kwartaalcijfers op te geven.

---

¹⁴ Het was oorspronkelijk de bedoeling om alle organisatie naar hun maandcijfers te vragen. De verstrekking van maandcijfers bleek echter voor veel organisaties niet haalbaar.

3.3 Steekproefkader

3.3.1 Opstelling van het steekproefkader

Gezien onze keuze om de coronamonitor te baseren op een representatieve steekproef dient een steekproefkader te worden opgesteld. Ten eerste moet de steekproef een goede afspiegeling vormen van de te analyseren deelsectoren. Ten tweede varieert de (omzet)grootte van de organisaties sterk, ook binnen de deelsectoren. De grootte van de organisaties is doorgaans binnen alle onderscheiden deelsectoren een belangrijke bron van heterogeniteit. Daarmee dient bij de trekking van de steekproef rekening te worden gehouden. Gegeven deze overwegingen stratificeren we de steekproef naar tien deelsectoren en daarbinnen naar vier grootteklassen. Bij de uiteindelijke selectie van de te benaderen organisaties houden we ook globaal rekening met de regionale spreiding van de culturele organisaties (Randstad versus niet-Randstad).¹⁵

We hanteren de volgende indeling in grootteklassen op basis van de jaaronzet in 2019:

- 1 klein: tot € 0,5 mln. omzet;
- 2 middelklein: € 0,5 mln. tot € 1 mln. omzet;
- 3 middelgroot: € 1 mln. tot € 2,5 mln. omzet;
- 4 groot: € 2,5 mln. of meer omzet.

Bij de meerjarig gesubsidieerde organisaties maken we voor de stratificatie van de steekproef gebruik van verantwoordingsinformatie over het jaar 2019 die de betreffende organisaties hebben verstrekt aan het ministerie van OCW en de cultuurfondsen van het Rijk. Bij de poppodia berust de stratificatie van de steekproef op branche-informatie van de Vereniging Nederlandse Poppodia en -Festivals (VNPF) uit het Poppodia Analyse Systeem (PAS). Voor de musea is de stratificatie van de steekproef gebaseerd op branche-informatie van de Museumvereniging uit Museana. Voor de vrije muziek- en theaterproducenten ontbreekt de informatie om een gestratificeerde steekproef te kunnen trekken. Daarom heeft de steekproef betrekking op alle dertig leden van de Vereniging Vrije Theater Producenten (VVTP). Voor de organisaties in de regio die zijn benaderd via Cultuur Oost, Kunstraad Groningen, Kunstloc Brabant, Overleg Provinciale Erfgoedinstellingen Nederland (OPEN) en Cultuurconnectie beschikken we evenmin over voldoende informatie voor de trekking van een gestratificeerde steekproef. Daarom zijn de aangesloten organisaties via de genoemde koepels benaderd voor deelname aan de coronamonitor. Hun respons is echter verwaarloosbaar (paragraaf 3.4.2). Daarom blijven ze in de analyses buiten beschouwing.

De steekproef moet recht doen aan de grote heterogeniteit binnen de culturele sector en voldoende groot zijn om eventuele non-respons van organisaties op te kunnen vangen. Daarom kiezen we voor een relatief grote steekproef van ruwweg 45% van het aantal organisaties (100% voor de vrije producenten). Bij de gewenste minimumrespons van een derde van de organisaties in de steekproef berust de coronamonitor dan op ten minste 15% van de totale populatie culturele organisaties. De steekproef kent een lichte 'oversampling' van grote organisaties vanwege de kleine aantallen organisaties en de grote heterogeniteit binnen deze grootteklasse. Daarnaast

---

¹⁵ Het is denkbaar dat de verschillende regionale en lokale overheden qua steunverlening uiteenlopend reageren op de coronacrisis.

vindt een ‘oversampling’ plaats van deelsectoren met een beperkt aantal organisaties, zoals muziektheater. Bij de ophoging naar nationale totalen passen we de verhoudingen tussen de organisaties weer aan, zodat deze weer precies corresponderen met de nationale totalen in 2019 (inclusief een correctie voor non-respons, zie paragraaf 3.5).

3.3.2 De gestratificeerde steekproef

Het steekproefkader resulteert in de in Tabel 3.1 getoonde steekproefomvang voor de tien deelsectoren. De totale steekproefomvang bedraagt 339 organisaties. Dat is 45% van de totale onderzoekspopulatie. Vanwege de te geringe respons (minder dan 20%) worden musea en festivals uiteindelijk niet in het onderzoek betrokken (paragraaf 3.4.2). Daarom bevat de tabel tevens een regel voor het totaal exclusief deze deelsectoren. De absolute steekproefomvang loopt sterk terug als we musea en festivals buiten beschouwing laten (van 339 naar 143 culturele organisaties). Exclusief musea en festivals is de steekproef goed voor 52% van de onderzoekspopulatie.¹⁶

Tabel 3.1 Steekproefomvang per deelsector

	Aantal organisaties
Meerjarig gesubsidieerde dans (inclusief jeugddans) ^a	11
Meerjarig gesubsidieerd theater (inclusief jeugdtheater) ^a	28
Meerjarig gesubsidieerd muziektheater ^a	11
Meerjarig gesubsidieerde muziek (ensembles, koren en orkesten) ^a	16
Meerjarig gesubsidieerde presentatie-instellingen en medialabs ^a	23
Meerjarig gesubsidieerde musea ^a	16
Meerjarig gesubsidieerde festivals ^a	22
Poppodia (VNPF-leden)	24
Vrije muziek- en theaterproducenten (VVTP-leden)	30
Overige musea	158
Totaal	339
Totaal exclusief musea en festivals	143

a Meerjarig gesubsidieerd door het ministerie van OCW of de cultuurfondsen van het Rijk.

Tabel 3.2 brengt de steekproefomvang per grootteklasse in beeld. De tabel laat zien dat vooral het aantal kleine organisaties in de steekproef sterk vermindert als we de musea en festivals buiten beschouwing laten. Daarnaast wordt de spreiding van de organisaties over de grootteklassen in dat geval gelijkmatiger. Exclusief musea en festivals bevat de steekproef in alle grootteklassen uitgezonderd de klasse groot circa de helft van het bijbehorende aantal bestaande organisaties. Bij de grote organisaties heeft de steekproef betrekking op ruim 60% van het aantal organisaties.

¹⁶ De toename van de dekking van de steekproef bij weglating van musea en festivals heeft een aantal verschillende oorzaken. Ten eerste neemt het aandeel van de vrije producenten – met een dekking van 100% – in de steekproef toe. Ten tweede hebben we in de kleinere deelsectoren gekozen voor een relatief grotere steekproefomvang om rekening te houden met de onder meer door de schaal van de organisaties veroorzaakte heterogeniteit. Het is van belang dat de steekproef in elke cel – de combinatie van deelsector en grootteklasse – voldoende organisaties bevat. Ten derde is het aantal musea zodanig groot dat in verhouding met een kleinere steekproef kan worden volstaan.

Tabel 3.2 Steekproefomvang per grootteklasse

	Aantal organisaties inclusief musea en festivals	Aantal organisaties exclusief musea en festivals
Klein	134	37
Middelklein	66	36
Middelgroot	66	37
Groot	73	33
Totaal	339	143

3.4 Respons

3.4.1 Uitvoering van de coronamonitor

De respons op de coronamonitor viel in eerste instantie niet mee en bleef tijdens de eerste ronde in november 2020 ruim onder het streefcijfer van ten minste een derde in alle tien geselecteerde deelsectoren.¹⁷ Daarom hebben we in samenwerking met de brancheverenigingen een groot aantal responsverhogende maatregelen genomen, zoals schriftelijke rappels en nabelrondes. Daarnaast hebben we de webenquête op www.cultuurencorona.nl extra lang open laten staan en van alle data gebruik gemaakt die de organisaties tot 1 april 2021 via de webenquête hebben verstrekt. Hierna geven we een kort overzicht van de uitvoering van de coronamonitor.

Tijdens de eerste ronde van de coronamonitor ontvingen alle geselecteerde culturele organisaties – behalve de musea – op 3 november 2020 per e-mail een verzoek om de gevraagde informatie over het tweede en derde kwartaal van 2020 en 2019 via de genoemde webenquête te verstrekken. De musea werden door de Museumvereniging op 21 december 2020 benaderd met het verzoek tot deelname aan de coronamonitor.

Omdat de respons op de webenquête in november sterk achterbleef, hebben we een belronde gehouden onder twintig organisaties om te bezien of de beantwoording van bepaalde vragen problemen opleverde, die eventueel via een verduidelijking van de vraagstelling konden worden opgelost. Na enkele beperkte aanpassingen hebben we op 1 december 2020 een rappel verstuurd naar alle niet- of onvolledig responderende organisaties met het verzoek om alsnog gegevens over het tweede en derde kwartaal te verstrekken. Medio januari 2021 hebben we samen met de betrokken brancheverenigingen en de taskforce culturele en creatieve sector de niet- of onvolledig responderende organisaties opnieuw benaderd met het verzoek om gegevens over het tweede en derde kwartaal te leveren.

Tijdens de tweede ronde van de coronamonitor zijn op 28 januari 2021 alle eerder geselecteerde culturele organisaties benaderd om de gegevens over het vierde kwartaal van 2020 en 2019 via de webenquête te verstrekken, en eventueel de ontbrekende gegevens over het tweede en derde kwartaal aan te vullen. In de tweede ronde hebben we de onderzoekspopulatie uitgebreid met organisaties in de regio benaderd via Cultuur Oost, Kunstraad Groningen, Kunstloc Brabant, Overleg Provinciale Erfgoedinstellingen Nederland (OPEN) en Cultuurconnectie.

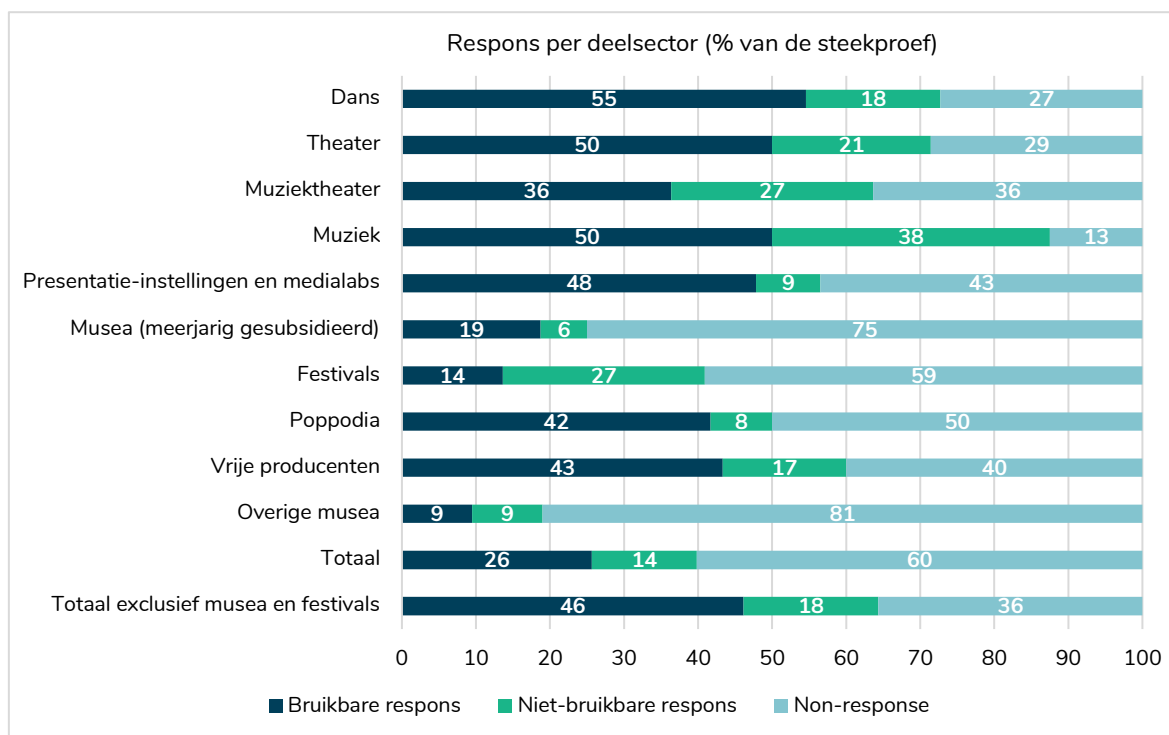
¹⁷ We hebben de coronamonitor in twee uitvraagrondes uitgevoerd als uitvloeisel van het oorspronkelijke idee om van de coronamonitor een thermometer voor de sector te maken.

Gedurende de maanden februari en maart 2021 zijn alle geselecteerde organisaties in samenwerking met de brancheverenigingen, de taskforce en andere samenwerkingsverbanden herhaaldelijk mondeling en schriftelijk gerappelleerd om de gevraagde gegevens te leveren dan wel de verstrekte gegevens te completeren. Deze acties hebben er uiteindelijk voor gezorgd dat in zeven deelsectoren de gewenste bruikbare respons van minimaal een derde op 31 maart 2021 is behaald (zie paragraaf 3.4.2).

3.4.2 Respons op de coronamonitor

Bij de organisaties die uitsluitend tijdens de tweede ronde zijn benaderd voor deelname aan de coronamonitor is de bruikbare respons verwaarloosbaar. Daarom is het niet zinvol om de respons en de non-respons van deze groep organisaties te analyseren.¹⁸ Voor de overige organisaties geeft Figuur 3.1 een overzicht van de respons per deelsector. De figuur maakt duidelijk dat de bruikbare respons bij de meerjarig gesubsidieerde musea en festivals ver onder het gewenste minimum van een derde ligt. Voor de overige musea geldt hetzelfde.

Figuur 3.1 Overzicht van de respons per deelsector^a

a Uitgezonderd poppodia, vrije producenten en overige musea betreft het meerjarig gesubsidieerde organisaties.

De figuur onderscheidt per deelsector – naast de bruikbare respons – de niet-bruikbare respons en de non-respons. De categorie non-respons heeft betrekking op de geselecteerde culturele organisaties die – ondanks het belang van de coronamonitor voor de sector – geen poging hebben gedaan om de webenquête te openen. Het betreft 60% van de organisaties in de steekproef inclusief

¹⁸ Bij de centra voor de kunsten heeft slechts één organisatie bruikbare informatie verstrekt. Bij de provinciale erfgoedinstellingen bleef de bruikbare respons op drie organisaties steken. Bij de organisaties aangesloten bij Cultuur Oost, Kunstraad Groningen en Kunstloc Brabant bleef de teller van de bruikbare respons in totaal op zeven organisaties steken.

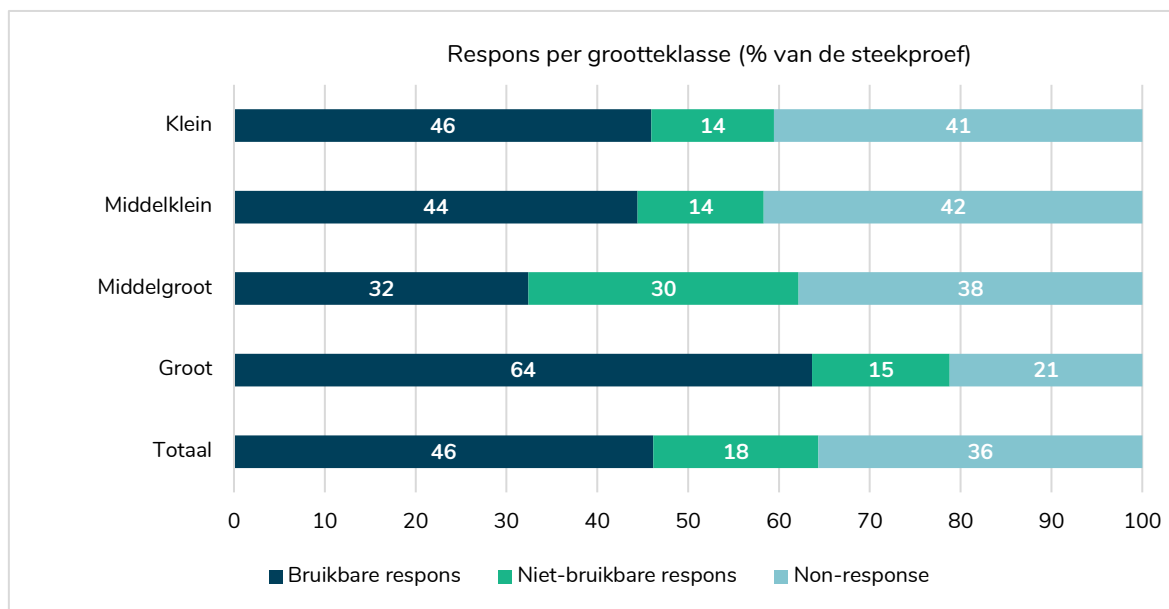
musea en festivals. Dat is een teleurstellend resultaat. Bij weglating van de musea en festivals, die de gewenste bruikbare respons van een derde bij lange na niet halen, daalt de non-respons tot een aanvaardbaar percentage van 36.

De categorie *niet-bruikbare respons* loopt uiteen van (vrijwel) niets ingevuld tot een zeer onvolledige of inconsistente invulling van de webenquête. Sommige organisaties die voor hun reguliere bedrijfsvoering niet gewend zijn om van kwartaal- of maandcijfers gebruik te maken, geven aan pas na afronding van de jaarrekening van 2020 cijfers te kunnen verstrekken over de laatste drie kwartalen van 2020. Daarnaast blijkt de gewenste detailinformatie voor sommige organisaties op problemen te stuiten. De niet-bruikbare respons betreft 14% van de geselecteerde organisaties inclusief musea en festivals.

Organisaties in de categorie *bruikbare respons* hebben hun financiële gegevens in de webenquête behoudens een aantal slordigheden of onvolledigheden naar behoren ingevuld.¹⁹ Dat is bij 26% van organisaties inclusief musea en festivals het geval. Exclusief musea en festivals stijgt de bruikbare respons binnen de steekproef naar 46%. Daarmee nemen we in totaal 24% (= 46% van 52%) van alle organisaties (binnen én buiten de steekproef) in de betreffende zeven deelsectoren in beschouwing.

Gezien de teleurstellende respons van musea en festivals blijven deze deelsectoren in het onderzoek verder buiten beschouwing. Dat geldt ook bij de presentatie van de respons per grootteklasse in Figuur 3.2.

Figuur 3.2 Overzicht van de respons per grootteklasse (exclusief musea en festivals)

De bruikbare respons bij organisaties van verschillende grootte ligt ruim boven een derde behalve bij de middelgrote organisaties, waar de niet-bruikbare respons relatief groot is. Bij de opschaling

¹⁹ We maken in ons onderzoek beperkt gebruik van de ingevulde personele gegevens, omdat die vaak van mindere kwaliteit zijn dan de opgegeven financiële gegevens. Bovendien daalt de bruikbare respons als we de eis stellen dat zowel de ingevulde financiële als de personele gegevens volledig en van voldoende kwaliteit zijn.

naar nationale totalen en de presentatie van de resultaten houden we daarmee rekening. Vaak voegen we mede daarom de klassen middelgroot en groot bij de presentatie van de resultaten samen. De kleine organisaties, waar de non-respons vaak het hoogst ligt, doen het in de coronamonitor qua respons verrassend goed. De bruikbare respons is, zoals gebruikelijk in dit type onderzoek, het hoogst bij de grote organisaties, die daarvoor goed geëquipeerd zijn.

3.5 Opschaling naar totaalcijfers op nationaal niveau

Ons doel is om – op basis van de steekproefresultaten – de gevolgen van de coronacrisis en de effecten van de steunmaatregelen van de verschillende overheden op nationaal niveau in kaart te brengen. Daarvoor moet nog een aantal bewerkingen op de cijfers worden uitgevoerd. De drie redenen zijn:

- 1 In een aantal specifieke gevallen hebben we een ‘oversampling’ toegepast (paragraaf 3.3).
- 2 De respons op de coronamonitor is niet in elke deelsector en daarbinnen in elke grootteklasse gelijk (paragraaf 3.4).
- 3 De steekproefresultaten moeten worden opgeschaald naar totaalcijfers op nationaal niveau.

De eerste twee punten kunnen worden geadresseerd door een zodanige herweging van de steekproefresultaten dat de verhoudingen tussen de deelsectoren en daarbinnen de grootteklassen precies overeenkomen met de cijfers op nationaal niveau. Het derde punt vergt een ophoging van de (al dan niet herwogen) steekproefresultaten.

Wij kiezen ervoor om deze drie punten tegelijkertijd op te lossen. Voor elke cel – een grootteklasse binnen een deelsector – bepalen we met behulp van de verantwoordings- of branche-informatie de verhouding tussen de totale baten (lasten) van alle organisaties in een cel en de totale baten (lasten) van de responderende organisaties in de steekproef die tot deze cel behoren. De op deze wijze verkregen verhoudingscijfers voor alle 28 cellen – zeven deelsectoren met vier grootteklassen – worden gebruikt om voor de organisaties in de steekproef de baten en de lasten afzonderlijk op te hogen. Daardoor komen de baten en de lasten van de opgehoogde steekproef overeen met de nationale totalen. Het volgende voorbeeld moge dit verduidelijken.

Een voorbeeld van de ophoging van de steekproefresultaten

Vier grote organisaties in de deelsector muziek hebben bruikbare informatie verschaft aan de coronamonitor. In totaal telt deze grootteklasse op nationaal niveau tien organisaties voor muziek. De baten alle van tien organisaties samen zijn in 2019 2,42 keer zo hoog als de baten van de vier organisaties in de steekproef. Voor de lasten geldt een analoog bepaald verhoudingscijfer van 2,44. Beide verhoudingscijfers gebruiken we om respectievelijk de baten en de lasten van de vier organisaties in de steekproef op te hogen naar totaalcijfers op nationaal niveau. De ophoging van de organisaties in de overige 27 cellen vindt op dezelfde wijze plaats.

3.6 De situatie in het kalenderjaar 2019

De volgende hoofdstukken bevatten als tweede paragraaf steeds *De situatie in het kalenderjaar 2019*. Die paragraaf brengt per grootteklasse een aantal kengetallen van organisaties in een (deel)sector in beeld; bijvoorbeeld het aantal organisaties, de omzet, de eigen inkomsten, de personeelssterkte en de samenstelling van de werkenden naar type dienstverband. Deze kengetallen fungeren als startpunt voor de analyses in latere paragrafen.

De bron van de gepresenteerde gegevens in die paragraaf is voor de meerjarig gesubsidieerde organisaties de verantwoordingsinformatie over het kalenderjaar 2019 die deze organisaties hebben verstrekt aan het ministerie van OCW en de cultuurfondsen van het Rijk. In de verantwoordingsinformatie ontbreekt soms (een deel van) de informatie over de omvang en de samenstelling van de werkenden naar type dienstverband. In die gevallen hebben we de informatie over personeel aangevuld met cijfers uit de jaarverslagen van de organisaties, de huidige coronamonitor en eventueel met cijfers uit eerdere SiRM-onderzoeken naar de gevolgen van de toepassing van de Fair Practice Code op nationaal en lokaal niveau. Bij de poppodia berusten de gepresenteerde gegevens over het kalenderjaar 2019 op branche-informatie van de VNPF uit het PAS. Voor de vrije producenten ontbreekt branche-informatie. Daarom blijven de gepresenteerde gegevens over het kalenderjaar 2019 voor deze groep organisaties beperkt tot de dertien VVTP-leden die bruikbare respons hebben geleverd aan de coronamonitor.

3.7 Verdiepende interviews

In aanvulling op de coronamonitor houden we ook een aantal verdiepende interviews met organisaties uit deelsectoren die niet deelnemen aan de coronamonitor. Daarmee willen we duiding en context voor de betreffende deelsectoren bieden. Ook in deelsectoren waar de respons op de coronamonitor in eerste instantie laag was, hebben we enkele interviews afgenomen om meer inzicht te krijgen in de situatie van de organisaties. De vragen in de interviews hebben betrekking op de gevolgen van de coronacrisis voor de ambities, doelstellingen, activiteiten, medewerkers en financiën van een organisatie. Voor de interviewvragen verwijzen we naar Bijlage I.

In totaal hebben we in de periode januari – februari 2021 negentien interviews met culturele en creatieve organisaties gehouden. De interviews vonden digitaal plaats. Bijlage I bevat een overzicht van de geïnterviewde organisaties. We hebben gezocht naar organisaties uit de volgende acht deelsectoren:

- 1 beeldende kunst;
- 2 dans;
- 3 festivals en clubs;
- 4 cultuureducatie en amateurkunst;
- 5 erfgoed en musea;
- 6 film;
- 7 creatieve industrie;
- 8 letteren.

Bij de selectie van organisaties hanteren we de volgende criteria om tot een goed gespreide en diverse groep van organisaties te komen:

- landelijke spreiding;
- verschillende bekostiging:
  - ministerie van OCW;
  - provincies en/of gemeenten;
  - privaat;
- verschillende functies:
  - presenterende/programmerende functie;
  - producerende/ontwikkelfunctie.

Van elk interview hebben we een beknopt verslag gemaakt. Daarna is op basis van de onderzoeksthema's een kwalitatieve analyse van de verslagen uitgevoerd om de belangrijkste issues te bepalen en de relevante voorbeelden te beschrijven. De resultaten daarvan zijn opgenomen in hoofdstuk 12.

3.8 Conclusies

In het hoofdstuk hebben we de onderzoeks aanpak toegelicht. De belangrijkste punten zijn:

- Het blijkt in de culturele sector lastig om een sectorbreed beeld te schetsen van de gevolgen van de coronacrisis en de effecten van steunmaatregelen van de verschillende overheden. Dat heeft te maken met de bereidheid en de mogelijkheid van enerzijds brancheverenigingen en anderzijds de afzonderlijke culturele organisaties om aan de coronamonitor mee te werken. Daardoor blijven onder meer de VSCD-podia, de musea en de festivals in het onderzoek noodgedwongen buiten beschouwing.
- De coronamonitor berust op een naar deelsector en grootte van de organisaties gestratificeerde steekproef onder culturele organisaties. Exclusief de musea en de festivals telt de steekproef 143 organisaties. Dat is ruim de helft van het aantal organisaties in de zeven overblijvende deelsectoren. Naast de meerjarig gesubsidieerde organisaties betreft het de poppodia en de vrije producenten.
- Het vergt grote inspanningen om de geselecteerde organisaties te bewegen om deel te nemen aan de webenquête in het kader van de coronamonitor. Daardoor hebben we pas op 31 maart 2021 de dataverzameling kunnen afsluiten.
- Uiteindelijk heeft – exclusief de musea en de festivals – 46% van de benaderde organisaties bruikbare informatie verschaft aan de coronamonitor. Daarmee berust de coronamonitor op informatie van bijna een kwart van alle organisaties (binnen en buiten de steekproef) in de zeven deelsectoren. Daar staat tegenover dat 36% van de geselecteerde organisaties – ondanks het belang van de coronamonitor voor de sector – geen poging heeft gedaan om de webenquête te openen. Inclusief de musea en de festivals loopt dat percentage zelfs op tot 60.
- Op nationaal niveau geeft de coronamonitor voor de culturele organisaties in de zeven deelsectoren en de vier grootteklassen na opschaling van de steekproefresultaten een representatief beeld van hun financiële situatie.

- Ondanks de besproken complicaties lukt het – op basis van een uniforme aanpak – om voor organisaties in zeven deelsectoren op nationaal niveau de gevolgen van de coronacrisis en de effecten van de steunmaatregelen op een goed vergelijkbare wijze in kaart te brengen. Dat is een duidelijke meerwaarde vergeleken met de afzonderlijke onderzoeken van de brancheverenigingen.

4 Totaaloverzicht culturele sector

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk geven we een totaalbeeld van de gevolgen van de coronacrisis in de onderzochte delen van de culturele sector. Gedetailleerde informatie per deelsector wordt in de hoofdstukken 5 tot en met 11 behandeld. De volgende deelsectoren komen aan de orde:

- meerjarig gesubsidieerde dans (inclusief jeugddans);
- meerjarig gesubsidieerd theater (inclusief jeugdtheater);
- meerjarig gesubsidieerd muziektheater;
- meerjarig gesubsidieerde muziek (ensembles, koren en orkesten);
- meerjarig gesubsidieerde presentatie-instellingen en medialabs;
- poppodia (leden van de Vereniging Nederlandse Poppodia en Festivals);
- vrije producenten (dertien leden van de Vereniging Vrije Theater Producenten).

Bij de presentatie van de resultaten laten we gemakshalve de toevoeging *meerjarig gesubsidieerd* steeds weg. De organisaties met een meerjarige subsidie van het ministerie van OCW of de cultuurfondsen van het Rijk zijn in alle tabellen en figuren steeds de eerste vijf deelsectoren. We brengen in elke paragraaf steeds in twee afzonderlijke deelparagrafen de gevolgen van de coronacrisis in beeld per deelsector en per grootteklasse. Voor de grootteklassen gebruiken we de volgende indeling op basis van de jaaromzet in 2019:

- 1 klein: tot € 0,5 mln. omzet;
- 2 middelklein: € 0,5 mln. tot € 1 mln. omzet;
- 3 middelgroot: € 1 mln. tot € 2,5 mln. omzet;
- 4 groot: € 2,5 mln. of meer omzet.

Het hoofdstuk beperkt zich tot een bespreking van de belangrijkste resultaten. De gehanteerde aanpak is al in het voorgaande hoofdstuk aan de orde gekomen. Voor detailinformatie per deelsector verwijzen we naar de volgende zeven hoofdstukken.

4.2 De situatie in het kalenderjaar 2019

4.2.1 Uitsplitsing per deelsector

De totale omzet van de 258 organisaties in het onderzochte deel van de culturele sector beloopt in het kalenderjaar 2019 € 681 mln., waarvan ruim de helft (€ 342 mln.) eigen inkomsten. De publieksinkomsten vormen gemiddeld driekwart van de eigen inkomsten. Dat aandeel varieert van 12% bij de presentatie-instellingen en medialabs tot 100% bij de vrije producenten. Daardoor zijn de vrije producenten potentieel het meest gevoelig voor de gevolgen van de coronacrisis en de presentatie-instellingen en medialabs het minst. Het percentage eigen inkomsten in de totale omzet varieert tussen 32 bij de dansgezelschappen en 100 bij de vrije producenten. Dans en muziektheater boeken in 2019 een negatief resultaat uit de gewone bedrijfsvoering. In totaal zijn betaalde

5.940 fte's werkzaam in de zeven deelsectoren, waarvan 1.650 fte's van zzp'ers. Presentatie-instellingen, medialabs en poppodia maken daarnaast veel gebruik van onbetaalde krachten, zoals vrijwilligers en stagiairs (zie hoofdstukken 9 en 10). Tabel 4.1 toont voor het kalenderjaar 2019 een aantal kengetallen van de 'gemiddelde culturele organisatie' in de onderzochte deelsectoren.

Tabel 4.1 Culturele sector: gemiddelden per deelsector, 2019

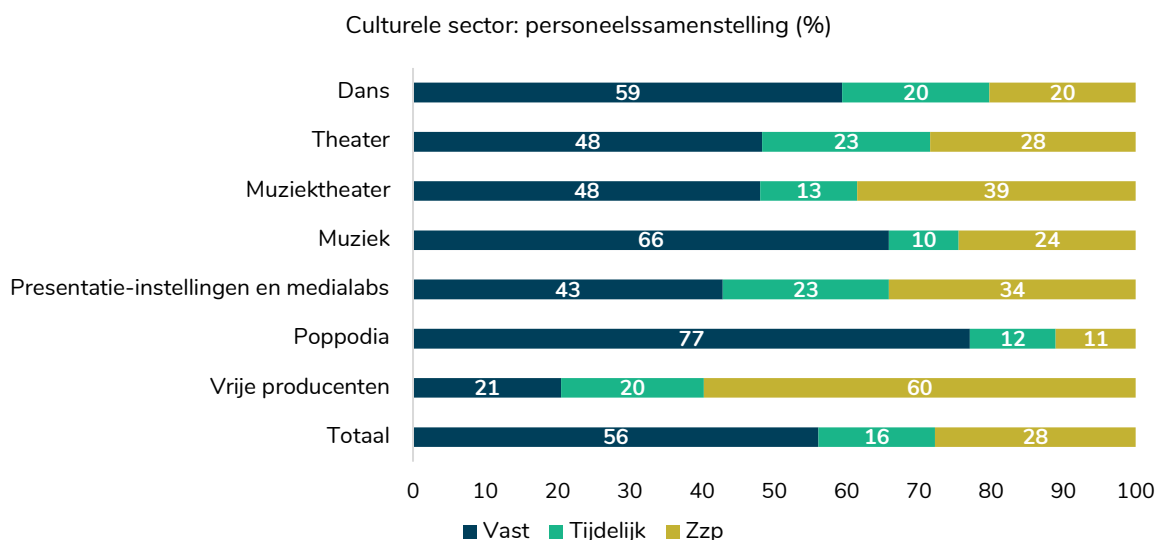
	Aantal organisaties	Omzet (x € 1 mln.)	Eigen inkomsten (x € 1 mln.)	Personele lasten (x € 1 mln.)	Personeelssterkte (fte's) ^a
Dans	21	2,3	0,8	1,4	23,2
Theater	67	2,1	0,7	1,1	18,1
Muziektheater	17	5,2	1,8	3,8	55,8
Muziek	38	3,6	1,3	2,5	32,5
Presentatie-instellingen en medialabs	49	0,9	0,4	0,4	9,4
Poppodia	53	3,2	2,4	1,1	22,1
Vrije producenten ^b	13	4,3	4,3	2,2	32,3
Gewogen gemiddelde/ totaal	258	2,6	1,3	1,4	23,0

a Uitsluitend betaald personeel en bij poppodia exclusief optredende artiesten.

b Uitsluitend de dertien van de dertig VVTP-leden met bruikbare respons aan de coronamonitor.

Muziektheatergezelschappen en vrije muziek- en theaterproducenten zijn in termen van gemiddelde omzet en personeelssterkte relatief grote organisaties. Presentatie-instellingen en medialabs opereren doorgaans op een veel kleinere schaal.

Figuur 4.1 Culturele sector: personeelssamenstelling per deelsector naar type werkende, 2019^a

a Uitsluitend betaald personeel en bij poppodia exclusief optredende artiesten.

In grote delen van de culturele sector zijn *flexibele arbeidsrelaties* – zzp-inhuur en tijdelijke dienstverbanden – de norm (Figuur 4.1).²⁰ Dat geldt het sterkst voor vrije producenten (79%) en

²⁰ Zie ook de beschrijving in paragraaf 2.4.

presentatie-instellingen en medialabs (57%), en het minst voor de poppodia (23%). Daar staat tegenover dat poppodia voor gemiddeld 27% draaien op de inzet van onbetaald personeel (hoofdstuk 10). Bovendien zijn de optredende artiesten niet opgenomen in de personeelscijfers.

4.2.2 Resultaten per grootteklasse

Tabel 4.2 brengt per grootteklasse voor de 'gemiddelde culturele organisatie' een aantal kengetallen in beeld. Met uitzondering van de klasse groot bevatten alle grootteklassen ongeveer evenveel organisaties. Culturele organisaties verschillen sterk in omvang. Grote organisaties zijn bijvoorbeeld qua jaarmzet maar liefst 33 keer zo groot als kleine organisaties en qua betaalde personeelssterkte 23 keer zo groot. Daarnaast varieert het belang van de eigen inkomsten tussen organisaties van verschillende grootte. Het aandeel van de eigen inkomsten in de omzet loopt op van 38% bij de kleine organisaties tot 52% bij de grote organisaties. Gemiddeld bestaat de helft van de omzet uit eigen inkomsten, vooral door het grote belang van de eigen inkomsten bij de vrije producenten en de poppodia. Bij de kleine organisaties bestaan de eigen inkomsten voor 60% uit publieksinkomsten tegen 77% bij de grote organisaties en 73% voor de gemiddelde organisatie.

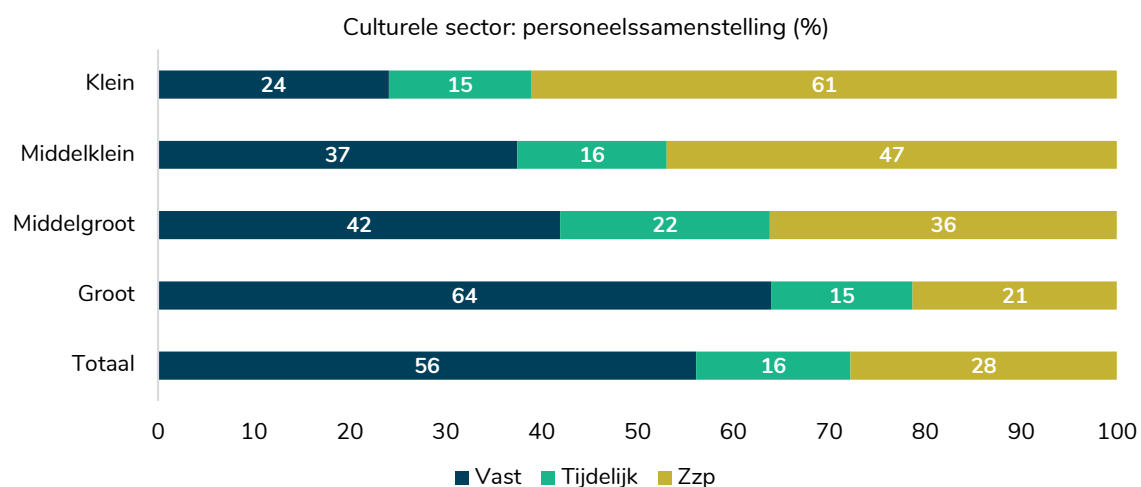
Tabel 4.2 Culturele sector: gemiddelden per grootteklasse, 2019

	Aantal organisaties	Omzet (x € 1 mln.)	Eigen inkomsten (x € 1 mln.)	Personele lasten (x € 1 mln.)	Personeelssterkte (fte's) ^a
Klein	71	0,3	0,1	0,2	3,7
Middelklein	67	0,7	0,3	0,4	7,2
Middelgroot	72	1,6	0,8	0,8	14,7
Groot	48	10,3	5,4	5,6	86,2
Gewogen gemiddelde/ totaal	258	2,6	1,3	1,4	23,0

a Uitsluitend de dertien van de dertig VVTP-leden met bruikbare respons aan de coronamonitor.

b Uitsluitend betaald personeel en bij poppodia exclusief optredende artiesten.

Figuur 4.2 Culturele sector: personeelssamenstelling per grootteklasse naar type werkende, 2019^a

a Uitsluitend betaald personeel en bij poppodia exclusief optredende artiesten.

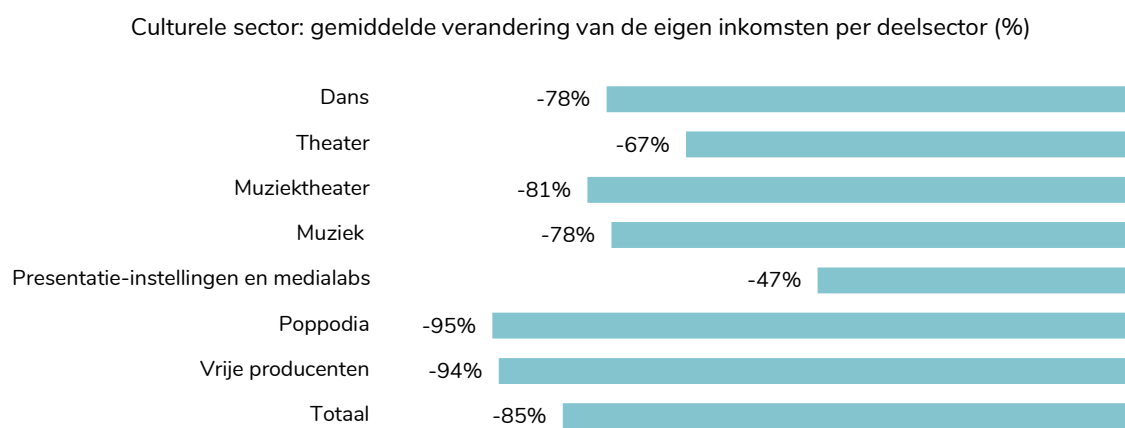
Er bestaat een duidelijk verband tussen de grootte van culturele organisaties en de samenstelling van het betaalde personeel van de organisaties (Figuur 4.2). Bij de kleine organisaties is slechts 24% van de werkenden in vaste dienst en werkt 61% als zzp'er. Bij de grote organisaties zijn de verhoudingen juist omgekeerd. Daar is 64% van de werkenden in vaste dienst en werkt slechts 21% als zzp'er. De verschillen in personeelssamenstelling tussen kleinere en grotere organisaties hangen zowel samen met de verschillen in de omvang van de beschikbare middelen als met de verschillen in de bestaanszekerheid tussen deze typen organisaties.

4.3 Ontwikkeling van de eigen inkomsten

4.3.1 Resultaten per deelsector

In de onderzochte delen van de culturele sector lopen de eigen inkomsten gedurende de laatste drie kwartalen van 2020 in totaal met 85% terug ten opzichte van dezelfde periode in 2019 (Figuur 4.3). Dat komt vooral door een afname van de publieksinkomsten met bijna € 200 mln. (= 94%). De overige eigen inkomsten dalen met 43%.

Figuur 4.3 Culturele sector: ontwikkeling van de eigen inkomsten per deelsector

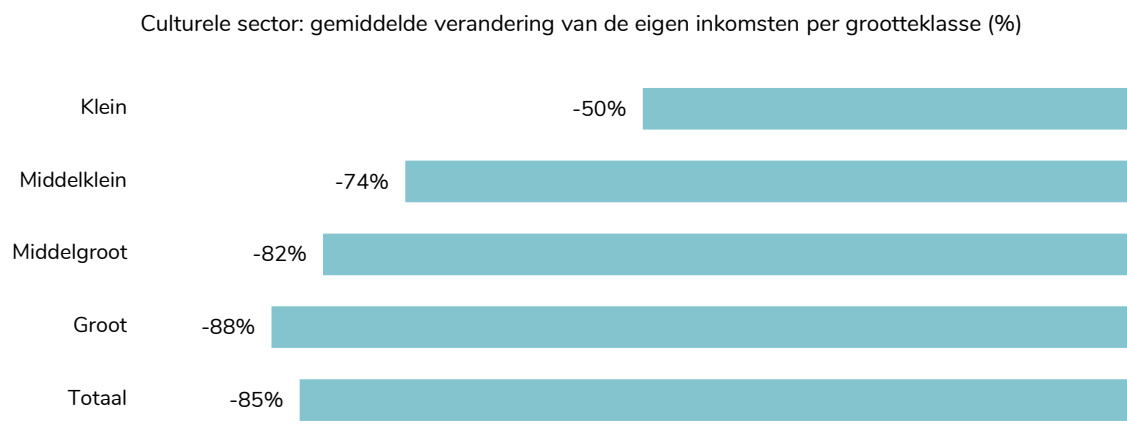
Bij de poppodia en de vrije producenten – de deelsectoren die in 2019 het sterkst leunen op de publieksinkomsten – kelderen de eigen inkomsten met 95% en 94%. De eigen inkomsten dalen het minst bij de presentatie-instellingen en medialabs, en de theatergezelschappen (met respectievelijk 47% en 67%). Dat zijn tegelijkertijd ook de deelsectoren met het laagste aandeel van de publieksinkomsten in de totale omzet en in de totale eigen inkomsten. De overige organisaties in de podiumkunst nemen een middenpositie in.

4.3.2 Resultaten per grootteklasse

De ontwikkeling van de eigen inkomsten vertoont een duidelijke samenhang met de grootte van de culturele organisaties (Figuur 4.4). In de laatste drie kwartalen van 2020 ervaren de grote organisaties de sterkste krimp van de eigen inkomsten ten opzichte van dezelfde periode in 2019 (88%), terwijl zij uitgerekend de organisaties zijn die het meest afhankelijk zijn van de eigen inkomsten en in het bijzonder de publieksinkomsten. Bij de kleine organisaties, die minder sterk

leunen op de eigen inkomsten, dalen de eigen inkomsten juist het minst (50%). De afname van de eigen inkomsten bij de middelkleine en middelgrote organisaties houdt het midden tussen beide uitersten.

Figuur 4.4 Culturele sector: ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse

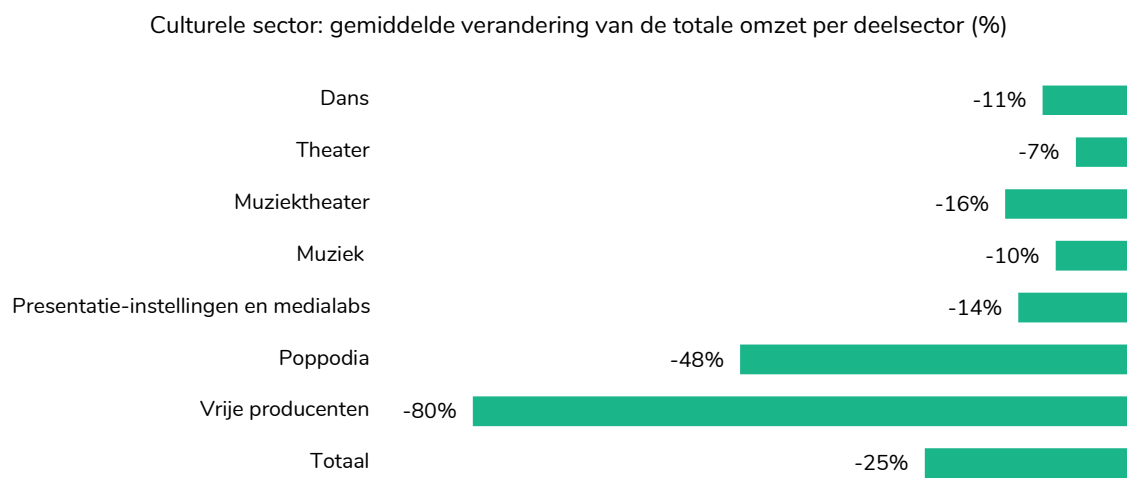

4.4 Ontwikkeling van de omzet na coronasteun

4.4.1 Resultaten per deelsector

Vergeleken met de laatste drie kwartalen van 2019 krimpt de totale omzet inclusief coronasteun in de onderzochte delen van de culturele sector tijdens dezelfde periode in 2020 gemiddeld met een kwart (Figuur 4.5). Dat is een aanzienlijk minder sterke daling dan die van de eigen inkomsten, die gemiddeld met 85% afnemen (Figuur 4.3). De afgezwakte omzetsdaling is het gevolg van de stabiliserende werking van de meerjarige subsidies en de ontvangen coronasteun.

Figuur 4.5 Culturele sector: ontwikkeling van de totale omzet per deelsector

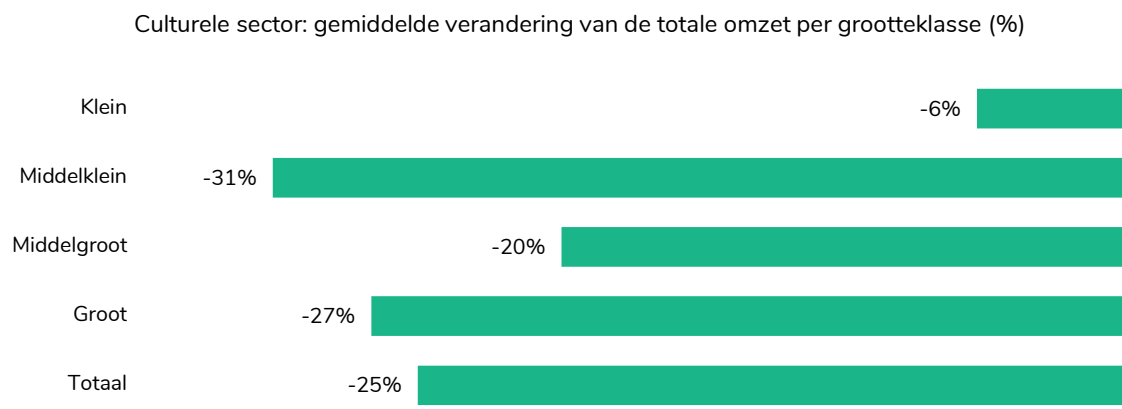
Bij de vrije producenten en de poppodia vallen de omzetten verreweg het sterkst terug (met respectievelijk 80% en 48%), omdat zij het meest leunen op de (weggevalen) publieksinkomsten.

Deze organisaties krijgen ook relatief de minste coronasteun. Vrije producenten ontvangen in 2020 alleen generieke coronasteun, zoals de NOW en TVL. Daarmee kunnen zij slechts 13% van hun verlies aan eigen inkomsten (en omzet) compenseren.²¹ Bij de poppodia maakt de coronasteun 37% van het verlies aan eigen inkomsten goed. Daar staat tegenover dat theater- en dansgezelschappen coronasteun ontvangen ter grootte van respectievelijk 74% en 67% van hun verlies aan eigen inkomsten, waardoor hun omzetverliezen beperkt blijven tot respectievelijk 7% en 11%.

4.4.2 Resultaten per grootteklasse

Figuur 4.6 onthult dat de omzet (inclusief coronasteun) in de laatste drie kwartalen van 2020 ten opzichte van dezelfde periode in 2019 het meest terugloopt bij de middelkleine en grote culturele organisaties, en het minst bij de kleine organisaties (31% en 27% versus 6%). De omzetzaling van de middelkleine organisaties past op het eerste gezicht niet goed in het in Figuur 4.4 geschetste patroon met een sterkere daling van de eigen inkomsten naarmate de grootte van organisaties toeneemt. De afwijkende omzetzaling van de middelkleine organisaties kent twee oorzaken. Ten eerste ontvangen middelkleine organisaties volgens eigen opgave weinig coronasteun, waarmee zij slechts gecompenseerd worden voor 37% van het verlies aan eigen inkomsten (tegen bijvoorbeeld een compensatie van 89% voor het inkomstenverlies bij de kleine organisaties). Ten tweede blijkt uit de cijfers dat middelkleine organisaties kampen met een subsidiedaling van 14%, doordat hun incidentele subsidies sterk zijn teruggelopen.

Figuur 4.6 Culturele sector: ontwikkeling van de totale omzet per grootteklasse

4.5 Ontwikkeling van de totale lasten

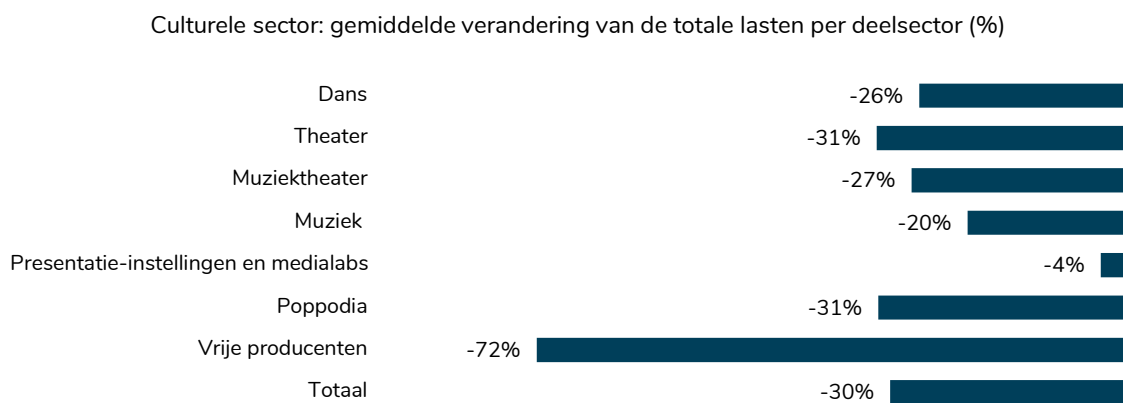
4.5.1 Resultaten per deelsector

De totale lasten bestaan uit personele lasten en materiële lasten (inclusief huisvesting). Vergeleken met de laatste drie kwartalen van 2019 brengen de culturele organisaties hun totale lasten in dezelfde periode in 2020 met gemiddeld 30% terug (Figuur 4.7). De materiële lasten nemen met

²¹ De toekenning van de specifieke coronasteun over de periode 14 oktober 2020 tot 1 juli 2021 in het kader van de Regeling vrije producties van het Fonds Podiumkunsten aan de vrije producenten vond pas begin april 2021 plaats.

gemiddeld 56% af en de personele lasten met 20%. Vooral de vrije producenten moeten hun lasten door de omzetzaling van 80% sterk reduceren (met 72%). De presentatie-instellingen en medialabs brengen hun lasten slechts met 4% terug; hun personele lasten stijgen zelfs licht (Figuur 4.9). De bezuiniging op de totale lasten met 31% bij de poppodia en de theatergezelschappen is ongeveer gelijk aan het gemiddelde van de culturele sector.

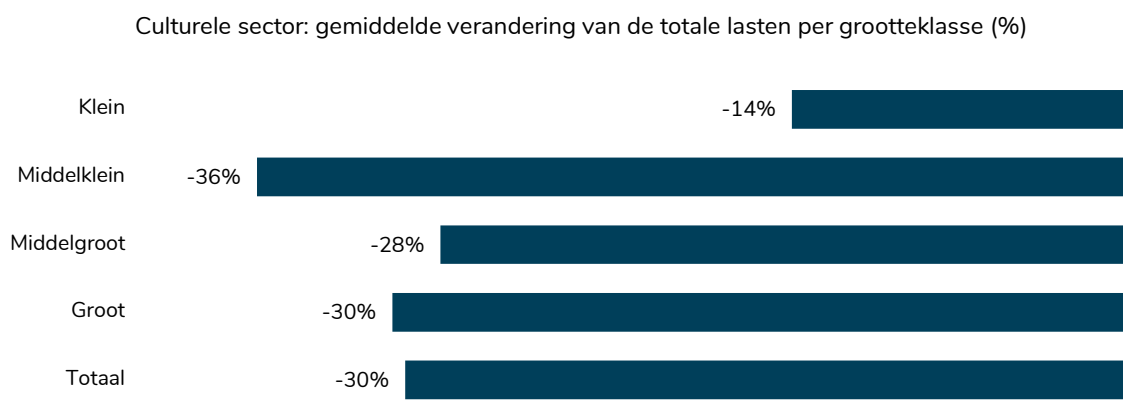
Figuur 4.7 Culturele sector: ontwikkeling van de totale lasten per deelsector

4.5.2 Resultaten per grootteklasse

De lastendaling is met 36% het grootst bij de middelkleine organisaties (Figuur 4.8). Deze organisaties kampen eveneens met de grootste omzetzaling. Omgekeerd blijft de lastendaling van kleine organisaties beperkt tot 14%, omdat zij ook de kleinste omzetzaling ervaren. De middelgrote en grote organisaties nemen een middenpositie in. Bij hen is de lastendaling zelfs marginaal groter dan de omzetzaling.

Figuur 4.8 Culturele sector: ontwikkeling totale lasten per grootteklasse

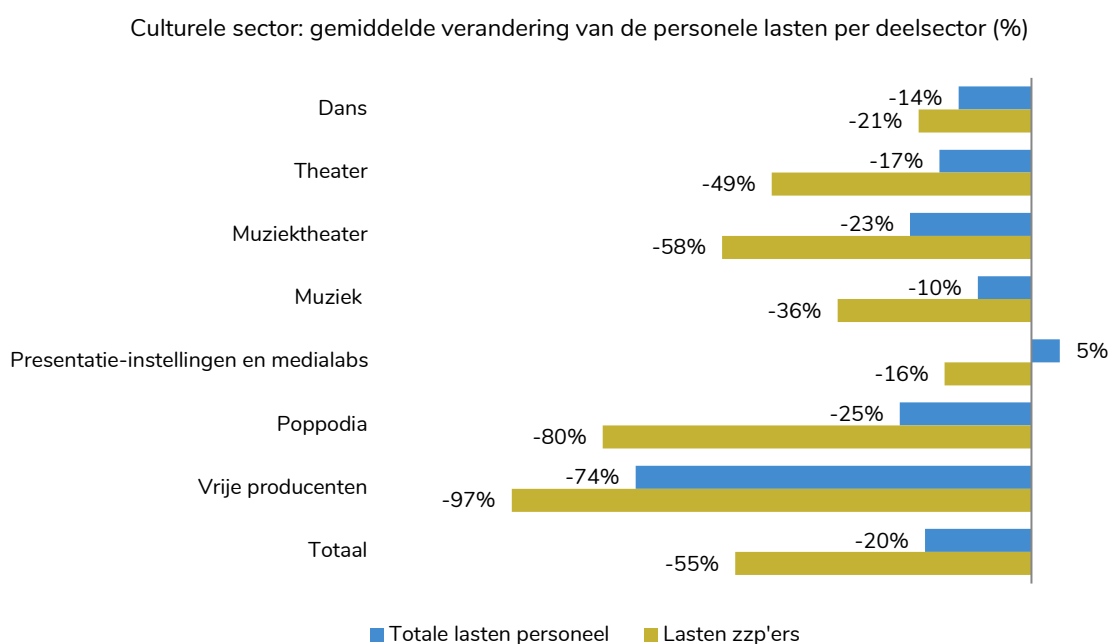

4.6 Ontwikkeling van de personele lasten

4.6.1 Resultaten per deelsector

In 2019 vormen de personele lasten gemiddeld ruim 55% van de totale lasten. Culturele organisaties brengen in de laatste drie kwartalen van 2020 hun personele lasten gemiddeld met 20% terug ten opzichte van dezelfde periode in 2019 (Figuur 4.9). De organisaties bezuinigen minder sterk hun personele lasten dan op hun materiële lasten (44% versus 20%). Presentatie-instellingen en medialabs ontzien hun personeel. Hun personele lasten stijgen zelfs licht. De vrije theater- en muziekproducenten bevinden zich aan de andere kant van het spectrum. Zij moeten hun personele lasten met 74% verminderen, omdat hun omzet (inclusief coronasteun) met 80% is gekelderd. De poppodia brengen hun personele lasten (exclusief de gages van de optredende artiesten) met 25% terug, hoewel hun omzet – met 48% – veel meer is gekrompen. De overige deelsectoren bezuinigen minder sterk op hun personele lasten. Hun omzetzijding is ook aanzienlijk minder groot.

Figuur 4.9 Culturele sector: ontwikkeling van de personele lasten per deelsector

Het verschil in ontwikkeling van de totale personele lasten en de lasten van zzp'ers is enorm, te meer omdat de lasten van het personeel in loondienst slechts met 3% zijn gedaald. De lasten van het personeel in vaste dienst zijn zelfs gelijk gebleven, maar de lasten van het personeel in tijdelijke dienst zijn met 29% verminderd. Culturele organisaties hebben ruim zestien keer zo sterk bezuinigd op de lasten van zzp'ers als op de lasten van het personeel in loondienst (55% versus 3%). Daardoor is de werkgelegenheid van zzp'ers in het onderzochte deel van de culturele sector afgenomen van 1.650 tot 720 fte's, een daling van 930 fte's. De flexibele schil blijkt een gemakkelijke bezuinigingsoptie in tijden van crisis. De coronasteun heeft dit niet kunnen voorkomen.

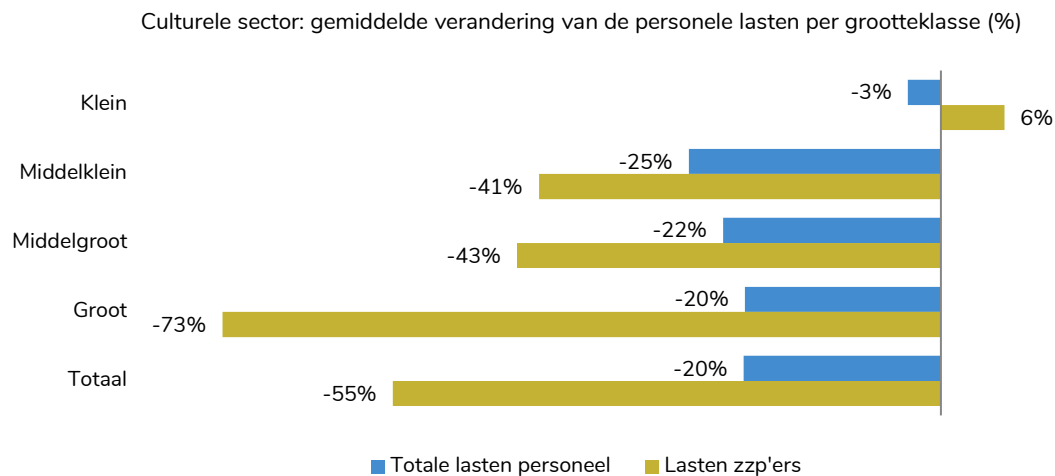
Vrije producenten, die in 2019 voor 60% draaiden op de inzet van zzp'ers, brengen de lasten van zzp'ers vrijwel tot nul terug (een daling van 97%). Poppodia bezuinigen eveneens sterk op zzp'ers

(80%), maar bij hen vormen zzp'ers in 2019 slechts 11% van het betaalde personeel (exclusief optredende artiesten). Muziektheater- en theatergezelschappen, die in 2019 relatief veel zzp'ers inzetten, bezuinigen eveneens flink op de lasten van zzp'ers (met respectievelijk 58% en 49%). Presentatie-instellingen en medialabs, die eveneens relatief veel gebruik maken van zzp'ers, brengen juist de lasten van zzp'ers – met 16% – het minst terug.

4.6.2 Resultaten per grootteklasse

Middelkleine culturele organisaties, die kampen met het grootste omzetverlies, brengen hun personele lasten – met 25% – het meest terug. De kleine organisaties – met het kleinste omzetverlies maar wel het hoogste aandeel zzp'ers – besnoeien het minst op de personele lasten (slechts 3%) en besteden zelfs 6% meer aan zzp'ers. Kleine muziekensembles, presentatie-instellingen en medialabs, die sterk afhankelijk zijn van de inzet van zzp'ers, geven het goede voorbeeld. De bezuinigingen van middelgrote en grote organisaties op de personele lasten zijn min of meer proportioneel met hun omzetverlies. Dat geldt niet voor hun bezuinigingen op de lasten van zzp'ers met respectievelijk 43% en 73%, die in verhouding veel fors zijn dan hun omzetverlies.

Figuur 4.10 Culturele sector: ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse

4.7 Effecten van de coronasteun

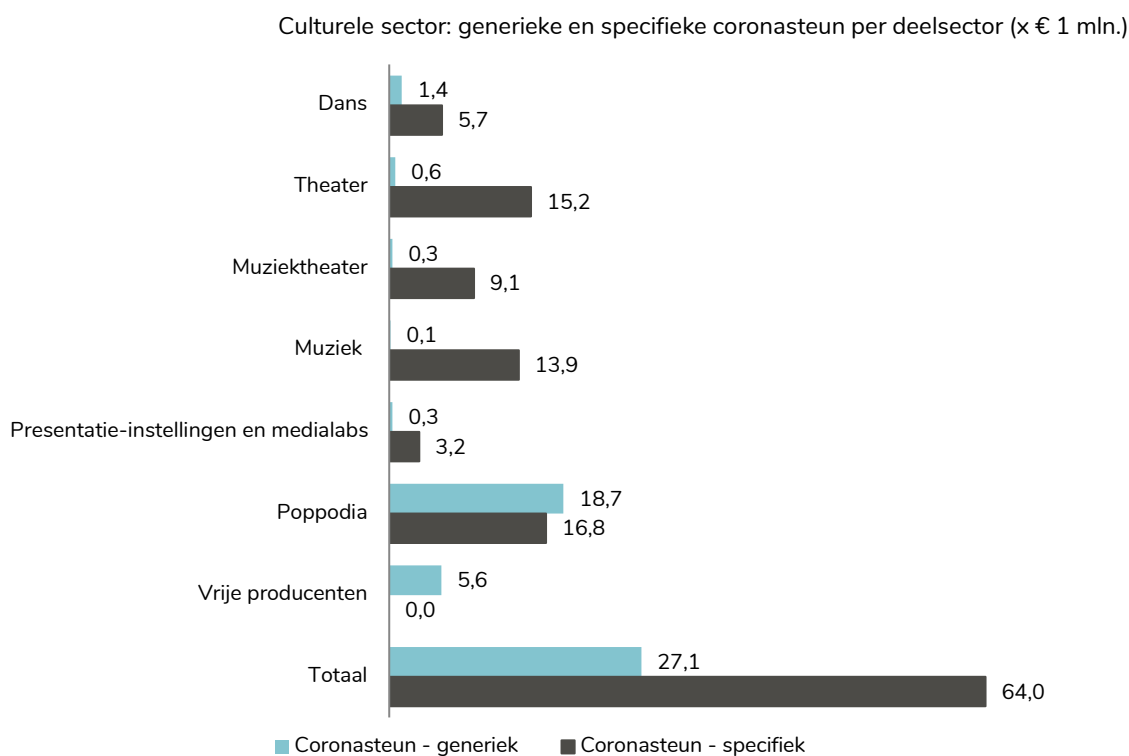
4.7.1 Resultaten per deelsector

Meerjarig gesubsidieerde culturele organisaties doen verhoudingsgewijs een beperkt beroep op generieke coronasteun, zoals de NOW- en TVL-regeling (Figuur 4.11). Het zijn vooral de poppodia en de vrije producenten, die vanwege hun forse inkomstenverliezen een beroep doen op de generieke coronasteun. Poppodia ontvangen in 2020 € 18,7 mln. aan generieke coronasteun en vrije producenten, die in 2020 nog niet in aanmerking komen voor specifieke coronasteun, doen een beroep van € 5,6 mln. op generieke coronasteun. Dat komt neer op respectievelijk krap 20% en 14% van het verlies aan eigen inkomsten. De meerjarig gesubsidieerde organisaties ontvangen de resterende € 2,8 mln. aan generieke coronasteun.

De specifieke coronasteun van het ministerie van OCW, de gemeenten en de provincies is voor meerjarig gesubsidieerde organisaties doorgaans veel belangrijker dan de generieke coronasteun. In totaal ontvangen deze organisaties € 47,2 mln. aan specifieke coronasteun (57% van het verlies aan eigen inkomsten). Het leeuwendeel daarvan gaat naar theater en muziek. Daarnaast krijgen de poppodia € 16,8 mln. aan specifieke coronasteun. Daarmee worden de poppodia gecompenseerd voor bijna 18% van het verlies aan eigen inkomsten.

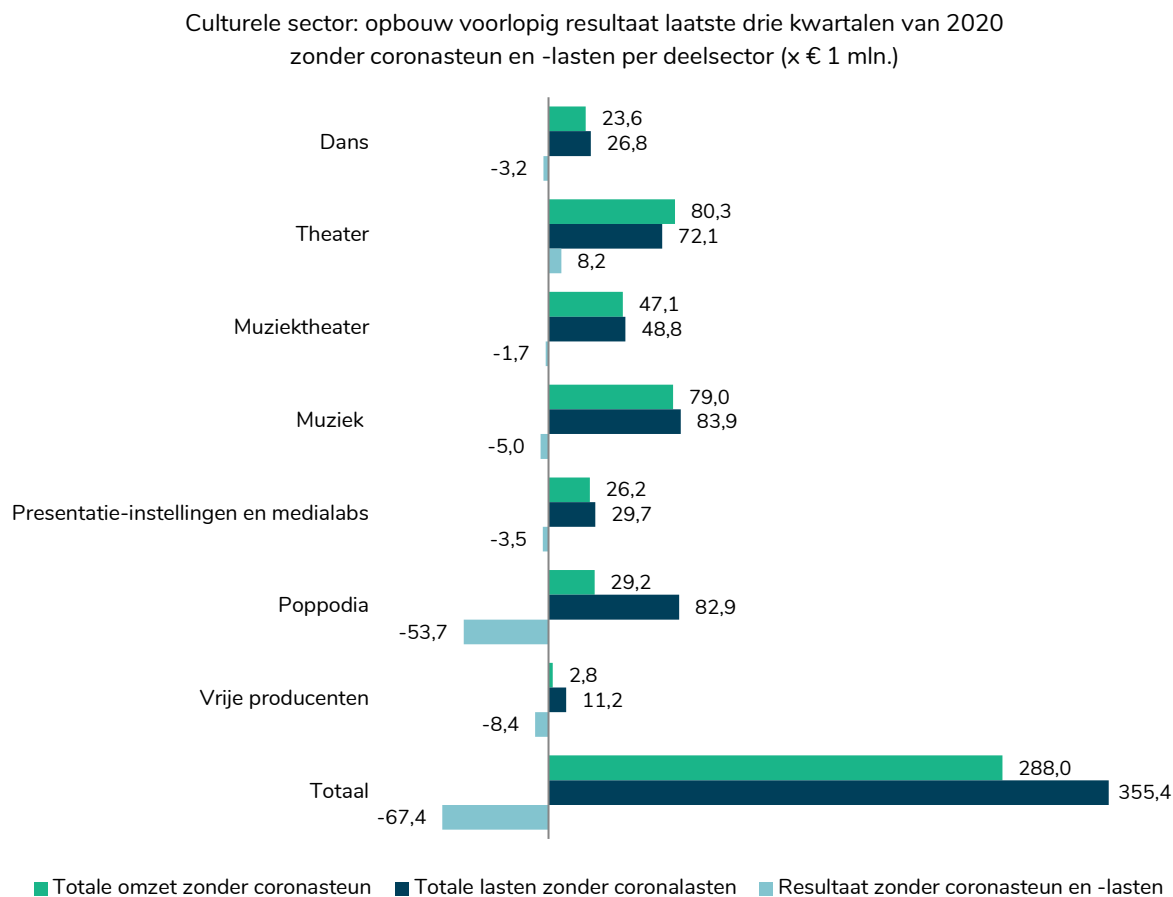
Een kanttekening bij de hier gepresenteerde resultaten is dat de coronasteun berust op een voorlopige opgave van de culturele organisaties. De definitieve steunbedragen van onder meer de NOW-maatregel moeten nog worden vastgesteld. Het is niet ondenkbaar dat een deel van de generieke coronasteun alsnog moet worden terugbetaald.

Figuur 4.11 Culturele sector: specifieke en generieke coronasteun per deelsector

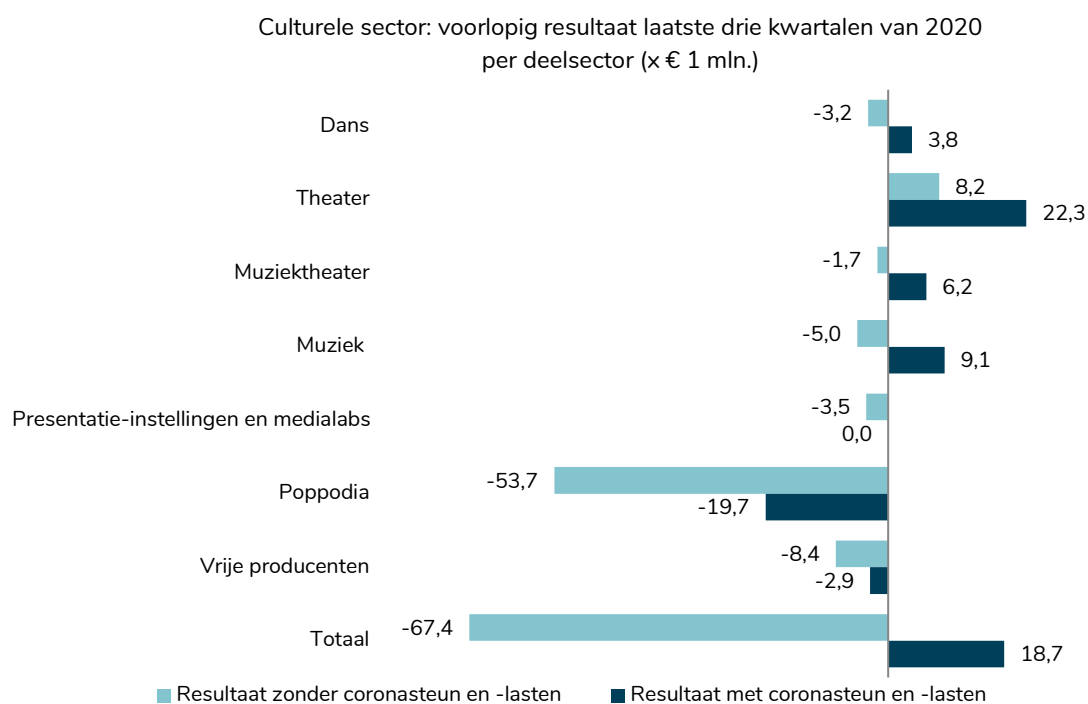

Zonder de coronasteun zouden de organisaties in de onderzochte delen van de culturele sector over de laatste drie kwartalen van 2020 een negatief resultaat van € 67,4 mln. boeken (Figuur 4.12). Dat is een verlies van krap € 0,3 mln. per organisatie. Het overgrote deel van de verliezen komt voor rekening van de poppodia en de vrije producenten, die sterk afhankelijk zijn van hun publieksinkomsten en daardoor respectievelijk 95% en 94% van hun eigen inkomsten hebben verloren. Deze beide typen organisaties zouden zonder coronasteun kampen met een verlies van respectievelijk € 53,7 mln. (= € 1,0 mln. per poppodium) en € 8,4 mln. (= ruim € 0,6 mln. per vrije producent). De verliezen vóór coronasteun zijn bij de meerjarig gesubsidieerde organisaties in het algemeen beduidend kleiner (gemiddeld € 27.000 per organisatie), omdat zij veel minder sterk afhankelijk zijn van de publieksinkomsten dan de poppodia en de vrije producenten.

Figuur 4.12 Culturele sector: opbouw voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per deelsector vóór coronasteun en -lasten

Figuur 4.13 Culturele sector: voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per deelsector vóór en na coronasteun en -lasten

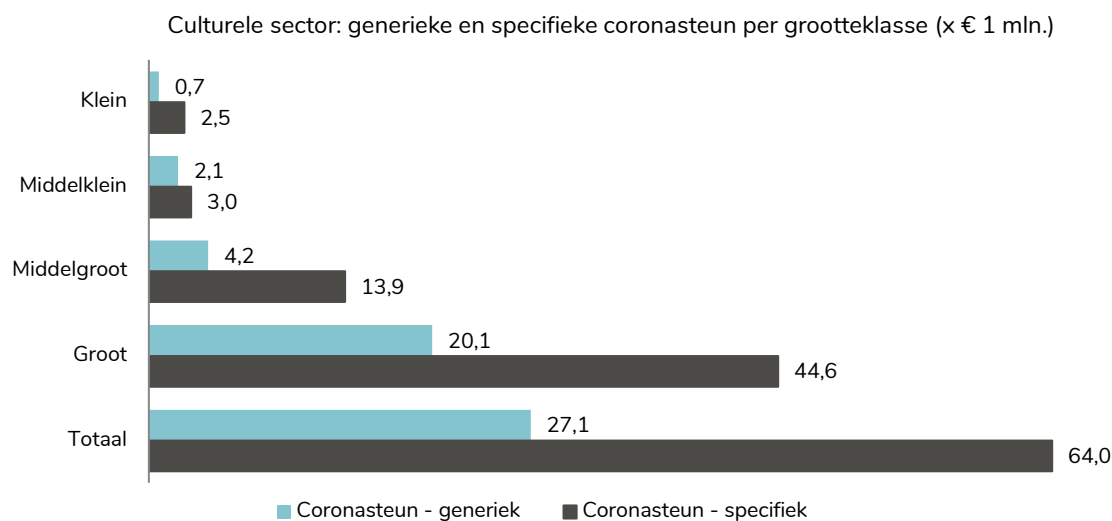

De coronasteun zorgt ervoor dat het financieel resultaat van culturele organisaties over de hele lijn verbetert (Figuur 4.13). Dat neemt niet weg dat de poppodia en de vrije producenten – ook na de coronasteun – nog steeds kampen met aanzienlijke verliezen, omdat de ontvangen steun niet voldoende is om het forse inkomstenverlies op te vangen. Gerelateerd aan hun omzet bedragen hun verliezen respectievelijk 30% en 35%. De presentatie-instellingen en medialabs spelen na de coronasteun vrijwel quitte. Theater en muziek boeken mede door de (specifieke) coronasteun een omvangrijk positief resultaat van respectievelijk € 22,3 mln. (23% van de omzet) en € 9,1 mln. (10% van de omzet). Dans en muziektheater schrijven eveneens zwarte cijfers.

4.7.2 Resultaten per grootteklasse

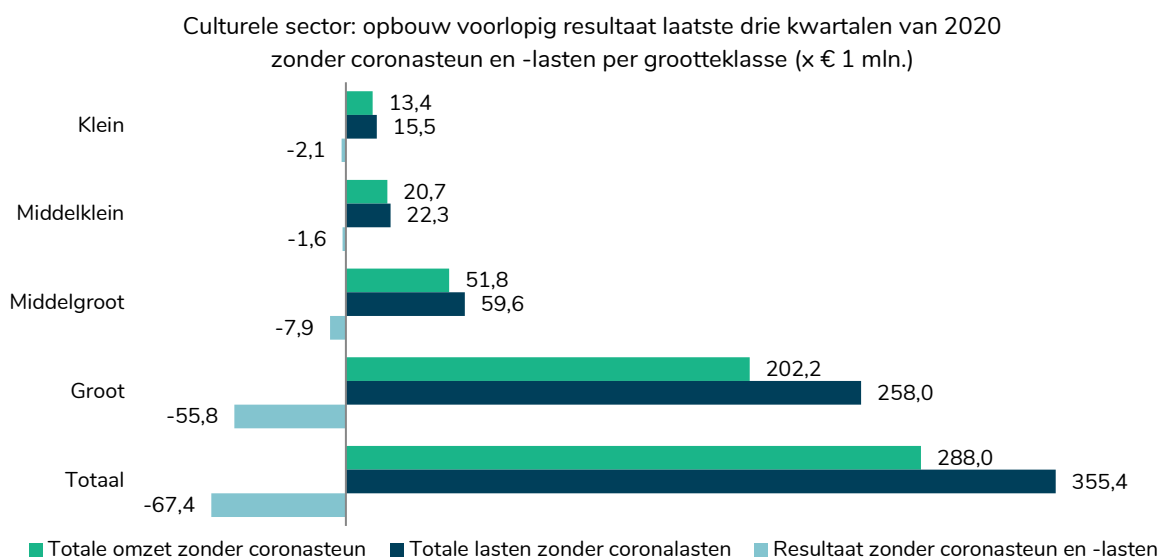
Kleine culturele organisaties maken slechts beperkt gebruik van generieke coronasteun (Figuur 4.14). Middelkleine organisaties ontvangen in absolute termen weliswaar weinig generieke coronasteun, maar in verhouding tot hun (sterk gekrompen) omzet juist de meeste coronasteun. Vooral grote organisaties en in iets mindere mate middelgrote organisaties doen in absolute termen een groot beroep op generieke coronasteun. Dat laat onverlet dat de specifieke coronasteun voor organisaties in alle grootteklassen veel belangrijker is dan de generieke coronasteun.

Figuur 4.14 Culturele sector: specifieke en generieke coronasteun per grootteklasse

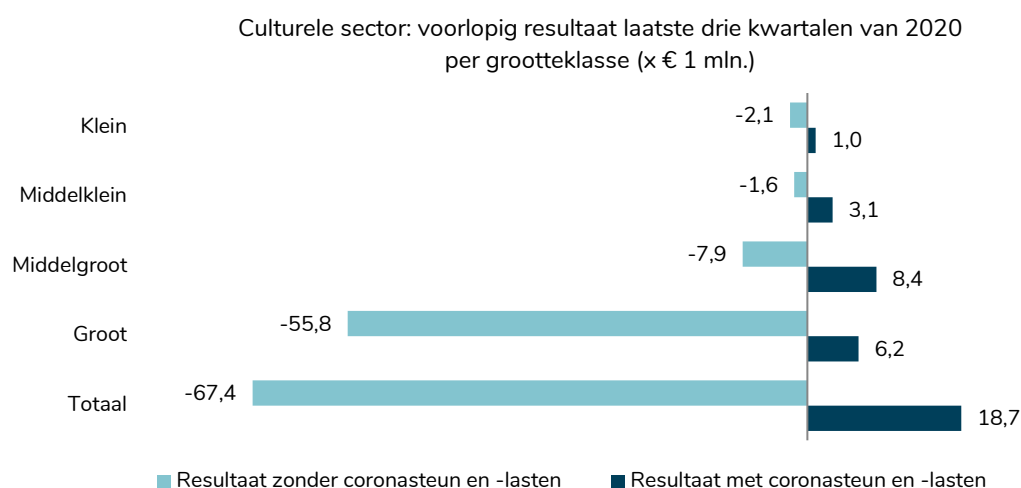
Zonder de coronasteun zouden culturele organisaties in alle grootteklassen kampen met verliezen (Figuur 4.15). Vooral grote organisaties zouden dan zwaar in de rode cijfers komen, omdat zij sterk afhankelijk zijn van de weggefallen gevallen publieksinkomsten. In dat geval zouden zij samen voor € 55,8 mln. (= gemiddeld € 1,2 mln. per organisatie) in het rood komen. In de drie andere grootteklassen zijn de verliezen vóór coronasteun beperkter.

Figuur 4.15 Culturele sector: opbouw voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per grootteklasse vóór coronasteun en -lasten

Door de coronasteun boeken culturele organisaties in alle grootteklassen gemiddeld een positief resultaat (Figuur 4.16). Dat geldt zelfs voor de grote organisaties die vóór de coronasteun samen kampten met een negatief resultaat van € 55,8 mln. Binnen de onderscheiden grootteklassen bestaan echter grote verschillen tussen de afzonderlijke deelsectoren en organisaties. Gerelateerd aan de omzet loopt het resultaat na coronasteun en -lasten uiteen van 2% bij de grote organisaties tot 12% bij de middelkleine organisaties (met de grootste omzetsdaling).

Figuur 4.16 Culturele sector: voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per grootteklasse vóór en na coronasteun en -lasten

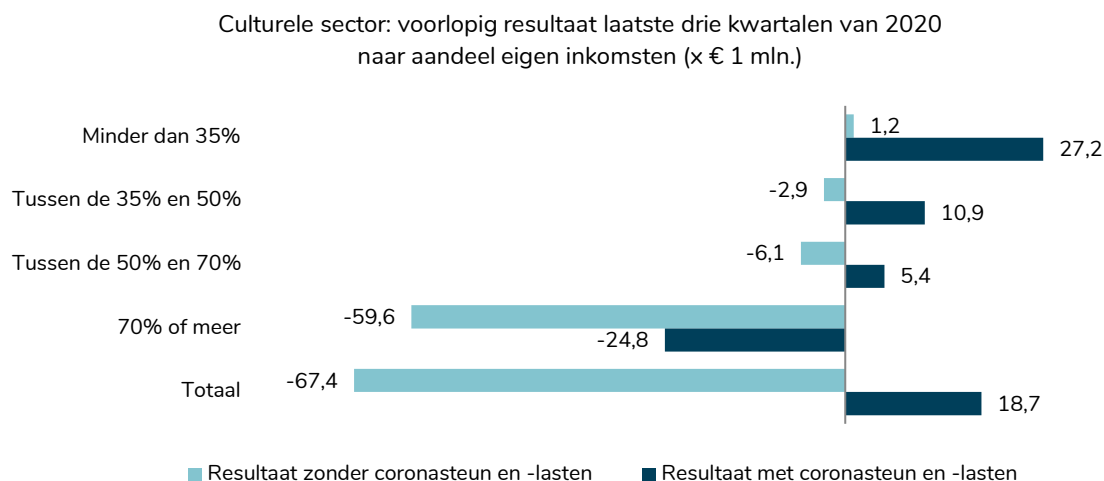
4.8 Resultaat per eigeninkomstenklasse

De coronasteun zorgt ervoor dat een groot deel van de organisaties – ondanks de coronacrisis – uiteindelijk zwarte cijfers schrijft. Toch bestaan er grote verschillen in financieel resultaat tussen organisaties met in 2019 relatief veel eigen inkomsten en organisaties met in 2019 relatief weinig eigen inkomsten, doordat bij de vormgeving van de diverse typen coronasteun onvoldoende

rekening is gehouden met het belang van de eigen inkomsten bij de verschillende organisaties. Figuur 4.17 illustreert dit. Het financieel resultaat na coronasteun verslechtert naarmate organisaties in 2019 relatief meer eigen inkomsten verwierven.

In 2019 hadden 37 van de 258 culturele organisaties meer dan 70% eigen inkomsten. Dat zijn vooral vrije producenten, poppodia en een enkele meerjarig gesubsidieerde organisatie. Deze organisaties worden in de laatste drie kwartalen van 2020 het zwaarst getroffen door de coronacrisis. Zonder coronasteun zouden zij in totaal met een verlies van bijna € 60 mln. kampen. De coronasteun verkleint het verlies van deze organisaties weliswaar, maar zij boeken desondanks een verlies van bijna € 25 mln. Dat komt doordat de ontvangen coronasteun slechts 29% van hun verlies aan eigen inkomsten teniet doet. De 109 organisaties met in 2019 minder dan 35% eigen inkomsten schrijven zonder coronasteun al zwarte cijfers (samen € 1,2 mln.) en boeken na coronasteun samen een positief resultaat van € 27,2 mln., omdat de coronasteun 69% van het verlies aan eigen inkomsten compenseert (en de organisaties tegelijkertijd flink bezuinigen op de totale lasten). De 60 organisaties met 35 tot 50% eigen inkomsten in 2019 zien hun aanvankelijke negatieve resultaat van € 2,9 mln. vóór coronasteun door de coronasteun omslaan in een positief resultaat van € 10,9 mln. De 52 organisaties met 50 tot 70% eigen inkomsten in 2019 opereren vóór coronasteun eveneens in de rode cijfers, maar boeken na coronasteun een positief resultaat van € 5,4 mln.

Figuur 4.17 Culturele sector: voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per eigeninkomstenklasse vóór en na coronasteun

4.9 Conclusies

Het overzichtshoofdstuk bevat voor zeven deelsectoren en vier grootteklassen een totaalbeeld van de gevolgen van de coronacrisis. Met uitzondering van de poppodia en de dertien vrije producenten, die sterk afhankelijk zijn van hun eigen inkomsten, betreft het meerjarig gesubsidieerde organisaties. Om de gevolgen van de coronacrisis te duiden, vergelijken we steeds de laatste drie kwartalen van 2020 met dezelfde periode in 2019. De belangrijkste conclusies van het hoofdstuk luiden als volgt:

- De eigen inkomsten van organisaties in het onderzochte deel van de culturele sector dalen in 2020 gemiddeld met 85%. De publieksinkomsten kelderen zelfs met 94%. De daling van de eigen inkomsten loopt uiteen van 47% bij de presentatie-instellingen en medialabs – met het laagste aandeel publieksinkomsten – tot 94% en 95% bij de vrije producenten en poppodia – met het hoogste aandeel publieksinkomsten. Grotere organisaties, die het meest afhankelijk zijn van de publieksinkomsten, ervaren een sterkere krimp van de eigen inkomsten dan kleinere organisaties die minder afhankelijk zijn van de publieksinkomsten.
- De totale omzet (inclusief coronasteun) loopt in 2020 veel minder sterk terug dan de eigen inkomsten (25% tegen 85%). Dat komt zowel door de stabiliserende werking van de meerjarige subsidies als door de ontvangen coronasteun. Bij de vrije producenten en de poppodia vallen de omzetten echter terug met 80% en 48%, omdat zij het meest leunen op de (weggevallen) publieksinkomsten.
- In reactie op de omzetzdaling brengen culturele organisaties hun personele lasten in 2020 terug met gemiddeld 20%. De vrije producenten – met de grootste omzetzdaling – reduceren hun personele lasten zelfs met 74%. Presentatie-instellingen en medialabs bezuinigen per saldo niet op hun personeel.
- Binnen de personele lasten brengen de organisaties (en vooral grote organisaties) in 2020 de lasten van zzp'ers het meest terug: een bezuiniging van gemiddeld 55% op de zzp'ers tegenover een bezuiniging van 3% op het personeel in loondienst. Alleen kleine organisaties ontzien hun zzp'ers. Vrije producenten, die in 2019 voor 60% draaiden op de inzet van zzp'ers, verminderen de lasten van zzp'ers zelfs met 97%.
- In 2020 reduceren de organisaties hun totale lasten gemiddeld met 30%, meer dan de omzetzdaling (gemiddeld 25%). De lastenzdaling is het gevolg van een bezuiniging van 56% en 20% op respectievelijk de materiële lasten (inclusief huisvesting) en de personele lasten. Vrije producenten, die kampen met de grootste omzetzdaling, brengen hun totale lasten het meest terug (met 72%).
- Meerjarig gesubsidieerde organisaties komen – in tegenstelling tot de poppodia en vrije producenten – beperkt in aanmerking voor generieke coronasteun, zoals de NOW en de TVL, maar ontvangen vooral specifieke coronasteun van het ministerie van OCW en andere overheden. Vrije producenten ontvangen in 2020 geen specifieke coronasteun.
- De coronasteun leidt in de meeste deelsectoren gemiddeld tot een positief resultaat uit de gewone bedrijfsvoering, behalve bij de poppodia (€ -19,7 mln.) en de dertien vrije producenten (€ -2,9 mln.), die het meest afhankelijk zijn van hun eigen inkomsten en naar verhouding weinig coronasteun ontvangen. Organisaties die in 2019 relatief veel eigen inkomsten verwierven, worden het hardst getroffen door de coronacrisis. De coronasteun brengt daar geen verandering in.

5 Meerjarig gesubsidieerde dans

5.1 Inleiding

In het voorliggende hoofdstuk komen de gevolgen van de coronacrisis voor de meerjarig gesubsidieerde dans- en jeugddansgezelschappen aan de orde. Deze groep organisaties duiden we in het vervolg aan als dans(gezelschappen). Niet-meerjarige gesubsidieerde activiteiten op het terrein van dans blijven in de analyse buiten beschouwing. Het Nationale Ballet komt in dit hoofdstuk evenmin aan de orde. De cijfers voor het Nationale Ballet zijn inbegrepen in die van de Nationale Opera en Ballet en maken deel uit van de analyse van muziektheater (hoofdstuk 7).

Voor dans hanteren we de volgende indeling in grootteklassen op basis van de omvang van de jaaromzet in 2019:

- 1 (middel)klein: tot € 1 mln. omzet;
- 2 middelgroot: € 1 mln. of meer omzet.

Kleine en middelkleine dansgezelschappen zijn in de analyse samengevoegd vanwege het aantal organisaties. Hetzelfde geldt voor middelgrote en de grote dansgezelschappen. Het hoofdstuk richt zich op een bespreking van de belangrijkste resultaten. Voor de gekozen onderzoeksopzet wordt verwezen naar hoofdstuk 3.

5.2 De situatie in het kalenderjaar 2019

De totale omzet van alle 21 meerjarig gesubsidieerde dansgezelschappen samen bedraagt in het kalenderjaar 2019 ruim € 48 mln., waarvan € 17 mln. aan eigen inkomsten. De eigen inkomsten bestaan voor 62% uit publieksinkomsten. (Middel)grote dansgezelschappen verwerven als percentage van de omzet iets minder eigen inkomsten dan de (middel)kleine gezelschappen. De personele lasten vormen 61% van de totale lasten. De gezamenlijke dansgezelschappen kampen met een negatief resultaat uit de gewone bedrijfsvoering van € -0,4 mln. Dat komt doordat de (middel)grote gezelschappen samen rode cijfers schrijven. Voor de (middel)kleine gezelschappen komt het resultaat nagenoeg op nul uit. De totale personeelssterkte van alle gezelschappen samen bedraagt bijna 490 fte's. Tabel 5.1 geeft per grootteklasse een aantal kengetallen voor het 'gemiddelde dansgezelschap'.

Tabel 5.1 Dans: gemiddelden per grootteklasse, 2019^a

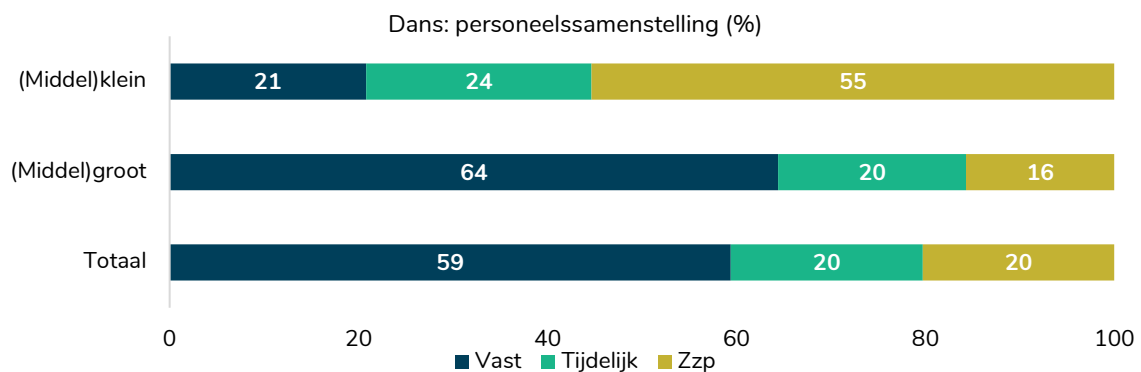
	Aantal organisaties	Omzet (x € 1 mln.)	Eigen inkomsten (x € 1 mln.)	Personele lasten (x € 1 mln.)	Personeelssterkte (fte's)
(Middel)klein	8	0,6	0,2	0,4	7,0
(Middel)groot	13	3,4	1,2	2,0	33,2
Gewogen gemiddelde/ totaal	21	2,3	0,8	1,4	23,2

a Exclusief het Nationale Ballet.

Ruim 60% van het aantal organisaties bestaat uit (middel)grote dansgezelschappen. De (middel)grote dansgezelschappen zijn in termen van omzet gemiddeld ruim vijf keer zo groot als de (middel)kleine gezelschappen en qua personeelssterkte gemiddeld bijna vijf keer zo groot.

Bij (middel)kleine dansgezelschappen zijn de flexibele arbeidsrelaties – zzp-inhuur en tijdelijke dienst – de norm. Het betreft vooral de dansers, maar ook een deel van de ‘vaste’ kantoorstaf. In verhouding tot (middel)grote gezelschappen draaien (middel)kleine dansgezelschappen vooral op ingehuurde zzp'ers (55% tegen 16%) (Figuur 5.1). Bij de (middel)grote gezelschappen bestaat in 2019 bijna twee derde van het personeel uit medewerkers met een vast dienstverband.

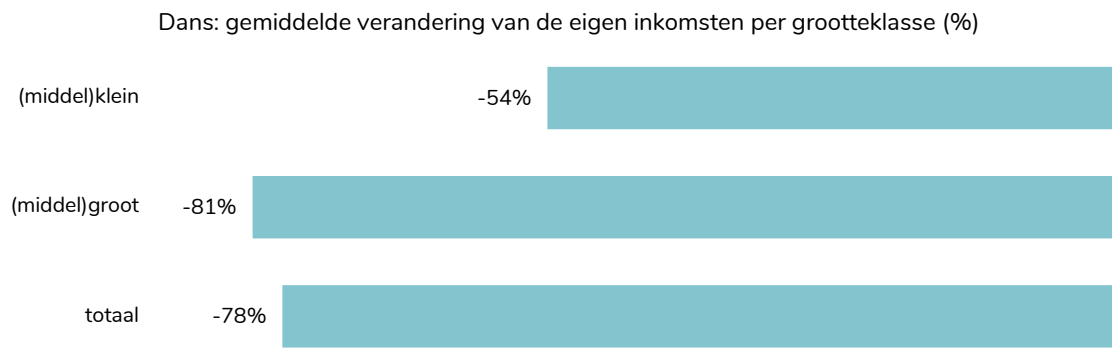
Figuur 5.1 Dans: personeelssamenstelling per grootteklasse naar type werkende, 2019

5.3 Ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse

In de laatste drie kwartalen van 2020 nemen de eigen inkomsten gemiddeld met 78% af ten opzichte van dezelfde periode in 2019. De daling van de eigen inkomsten is sterker bij de (middel)grote dansgezelschappen dan bij de (middel)kleine gezelschappen: 81% versus 54% (Figuur 5.2). De daling is vooral het gevolg van de ontwikkeling van de publieksinkomsten, die met 92% zijn gekelderderd.

Figuur 5.2 Dans: ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse

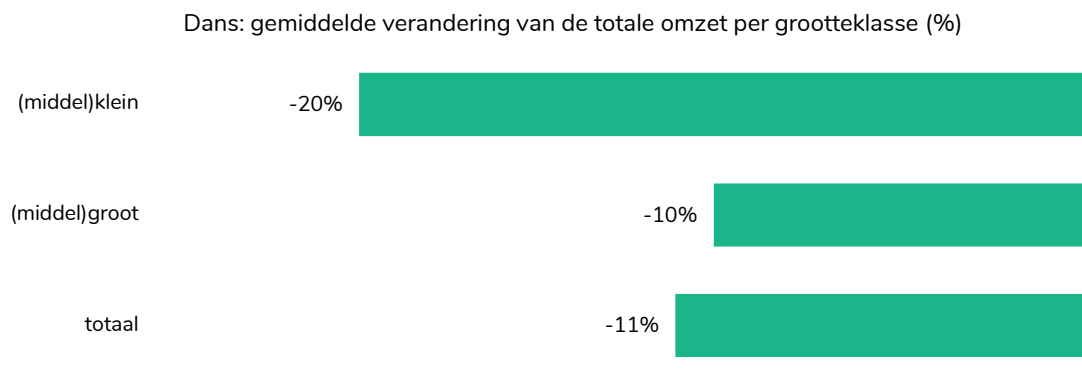

5.4 Ontwikkeling van de omzet na coronasteun per grootteklasse

De totale omzet inclusief coronasteun van de dansgezelschappen valt in de laatste drie kwartalen van 2020 met gemiddeld 11% terug ten opzichte van dezelfde periode in 2019 (Figuur 5.3). Dat is

aanzienlijk geringere daling dan die van de eigen inkomsten (met 78%). Dat komt onder meer doordat de coronasteun twee derde van het verlies aan eigen inkomsten goed maakt. Daarnaast blijven de meerjarige subsidies op peil.

Figuur 5.3 Dans: ontwikkeling van de omzet per grootteklasse

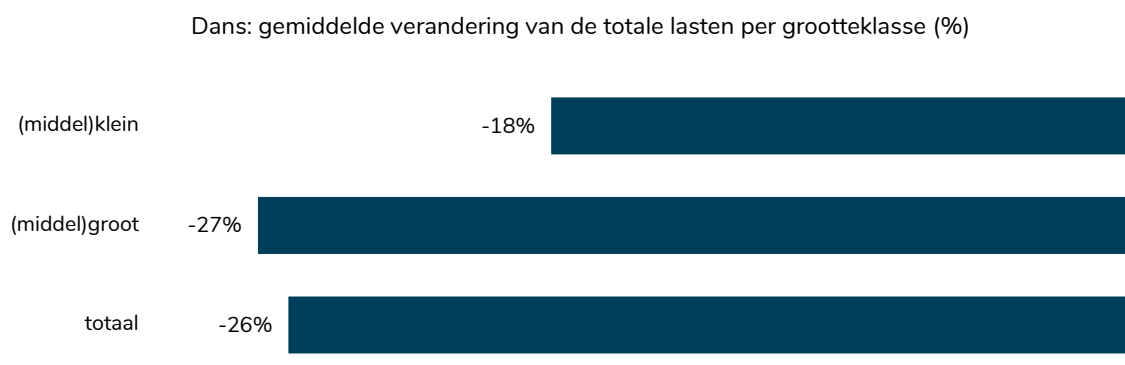

De procentuele omzetsdaling is voor (middel)kleine gezelschappen twee keer zo groot als voor (middel)grote gezelschappen. In totaal daalt de omzet van de acht (middel)kleine gezelschappen in absolute termen met ruim € 0,7 mln. tegen een omzetsdaling van bijna € 3,1 mln. voor de dertien (middel)grote gezelschappen.

5.5 Ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse

De dansgezelschappen brengen de totale lasten (personeel en materieel) in de laatste drie kwartalen van 2020 gemiddeld met 26% terug vergeleken met dezelfde periode in 2019. Dit komt overeen met een afname van de lasten met € 9,4 mln. (Middel)kleine dansgezelschappen bezuinigen 18% op hun totale lasten; de (middel)grote gezelschappen brengen hun lasten terug met 27% (Figuur 5.4). De lastendaling bij de dansgezelschappen is het resultaat van een beperking van de personele lasten (met 14%) en van de materiële lasten (inclusief huisvesting met 48%).

Figuur 5.4 Dans: ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse

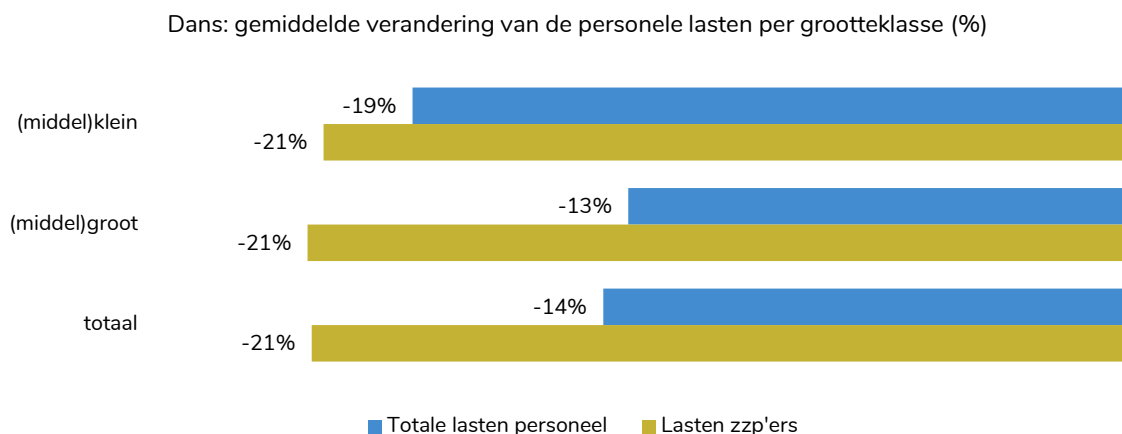

5.6 Ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse

De totale personele lasten zijn in de laatste drie kwartalen van 2020 gemiddeld met 14% gedaald ten opzichte van dezelfde periode in 2019 (Figuur 5.5). Voor (middel)kleine dansgezelschappen is deze daling groter dan voor (middel)grote dansgezelschappen (19% tegen 13%). De coronasteun

heeft er niet toe geleid dat de inzet van zzp'ers in dezelfde mate daalt als de inzet van het overige personeel. Zowel bij (middel)kleine als bij (middel)grote gezelschappen is de daling van de lasten van zzp'ers sterker dan de daling van het personeel in loondienst (21% versus 9%). De coronasteun heeft dit niet kunnen tegengaan.

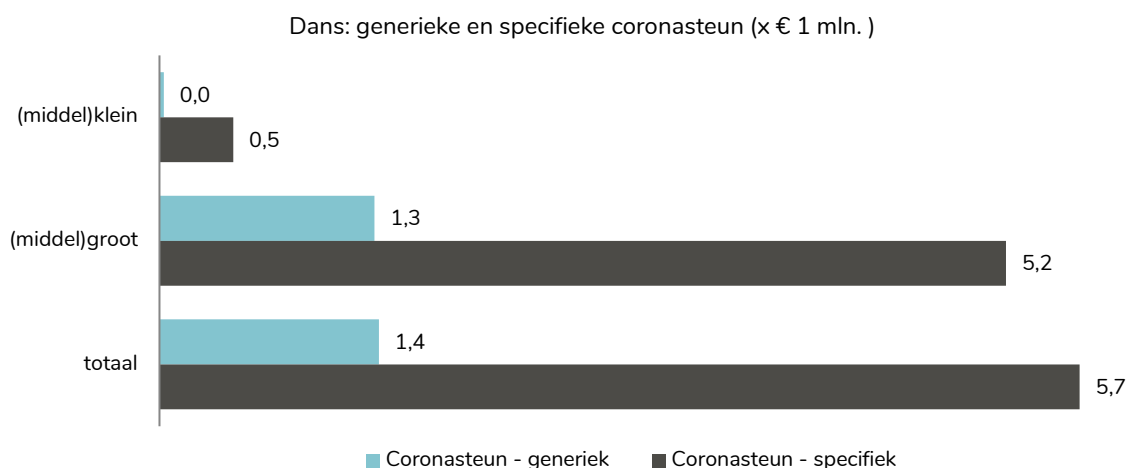
Figuur 5.5 Dans: ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse

5.7 Effecten van de coronasteun per grootteklasse

(Middel)kleine dansgezelschappen – met zzp'ers als belangrijkste categorie werkenden – doen nauwelijks een beroep op generieke coronasteunmaatregelen, zoals de NOW-regeling en de TVL. Figuur 5.6 illustreert dit.

Figuur 5.6 Dans: generieke en specifieke coronasteun per grootteklasse

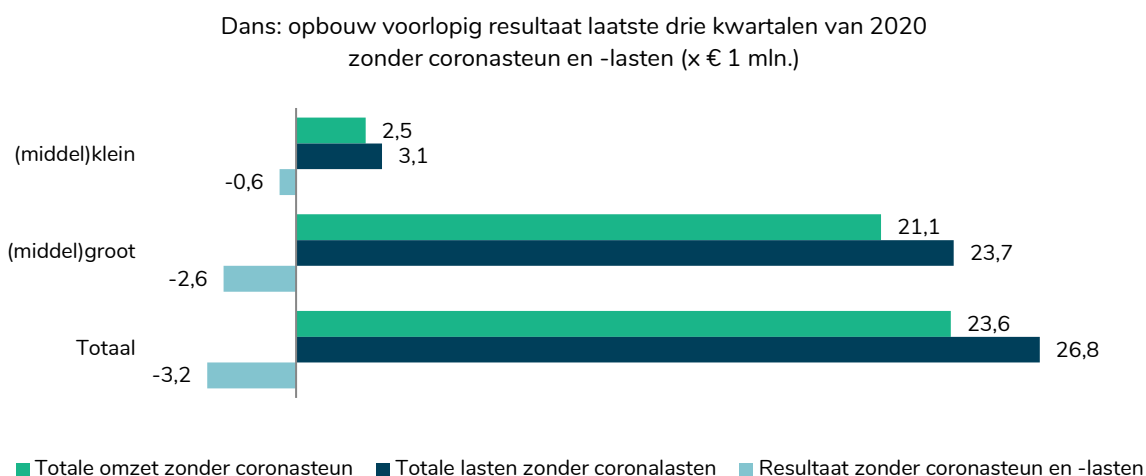

(Middel)grote gezelschappen – met vooral personeel in loondienst – ontvangen meer generieke coronasteun dan de (middel)kleine gezelschappen, maar ook voor hen is de specifieke coronasteun van het ministerie van OCW, gemeenten en provincies veel belangrijker dan de generieke coronasteun. Een kanttekening bij de getoonde resultaten is dat de coronasteun berust op een voorlopige opgave van de gezelschappen. De definitieve steunbedragen van bijvoorbeeld de NOW-regeling moeten nog worden vastgesteld. Mogelijk moet alsnog een deel van de generieke coronasteun worden terugbetaald

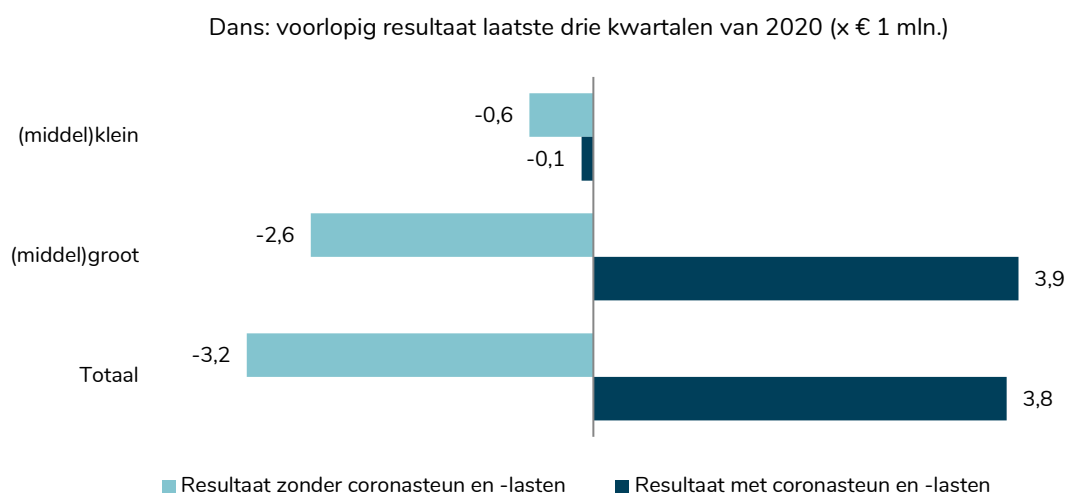

Zonder de coronasteun en -lasten zouden zowel (middel)kleine als (middel)grote gezelschappen samen een negatief resultaat boeken (Figuur 5.7). Per dansgezelschap zou dit verlies gemiddeld € 150.000 bedragen. Bij (middel)kleine dansgezelschappen is het verlies in absolute termen kleiner dan bij (middel)grote gezelschappen. Door de coronasteun (voorlopige bedragen) slaat het gezamenlijke resultaat van de dansgezelschappen om van een negatief resultaat naar een positief resultaat van € 3,8 mln. (= 13% van de omzet). De (middel)kleine gezelschappen spelen ondanks de coronasteun net niet quitte (Figuur 5.8).

Figuur 5.7 Dans: opbouw voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per grootteklasse vóór coronasteun en -lasten

Figuur 5.8 Dans: voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per grootteklasse vóór en na coronasteun en -lasten

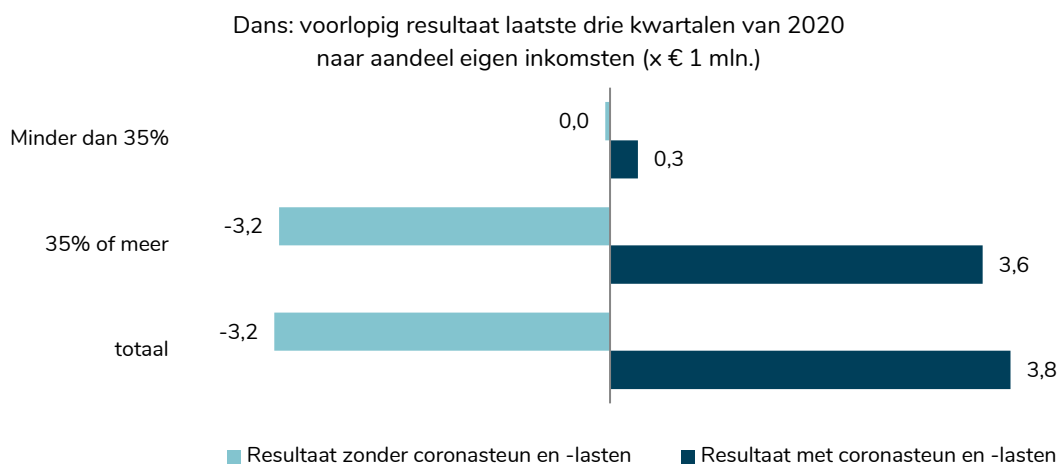

5.8 Resultaat per eigeninkomstenklasse

De coronasteunmaatregelen hebben tot gevolg dat zowel dansgezelschappen met relatief weinig eigen inkomsten als gezelschappen met relatief veel eigen inkomsten de laatste drie kwartalen van 2020 (voorlopig) afsluiten met een positief resultaat (Figuur 5.9). De verbetering van het financiële

resultaat is het grootst voor gezelschappen met in 2019 een relatief hoog percentage eigen inkomsten, die ook het hardst getroffen worden door de coronacrisis. Negen gezelschappen hadden in 2019 minder dan 35% eigen inkomsten en twaalf gezelschappen 35% of meer eigen inkomsten. Voor deze laatste groep gezelschappen zorgt de coronasteun ervoor dat het voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 omslaat van een sterk negatief saldo vóór coronasteun in een positief saldo na coronasteun.

Figuur 5.9 Dans: voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per eigeninkomstenklasse vóór en na coronasteun

5.9 Conclusies

In het hoofdstuk zijn de gevolgen van de coronacrisis geschetst voor de meerjarig gesubsidieerde dansgezelschappen. We vergelijken steeds de laatste drie kwartalen van 2020 met dezelfde periode in 2019. De belangrijkste conclusies van het hoofdstuk luiden als volgt:

- De eigen inkomsten van de dansgezelschappen lopen in 2020 met gemiddeld 78% terug, omdat de publieksinkomsten met 92% zijn gekrompen. (Middel)grote dansgezelschappen ervaren een grotere daling van de eigen inkomsten dan (middel)kleine gezelschappen (81% versus 54%).
- De totale omzet (inclusief coronasteun) neemt door de stabiliserende werking van de meerjarige subsidies en de ontvangen coronasteun aanzienlijk minder sterk af dan de eigen inkomsten (11% tegen 78%).
- De dansgezelschappen bezuinigen in 2020 gemiddeld 14% op hun personele lasten. Die bezuiniging is groter bij de (middel)kleine dan bij de (middel)grote dansgezelschappen (19% tegen 13%).
- Binnen de personele lasten brengen de dansgezelschappen de lasten van zzp'ers het meest terug: een bezuiniging van 21% op de zzp'ers versus een bezuiniging van 9% op het personeel in loondienst.
- In 2020 verminderen de dansgezelschappen de totale lasten (van personeel en materieel) in totaal met 11%. Vooral op de materiële lasten (inclusief huisvesting) wordt sterk bezuinigd (48%). (Middel)grote dansgezelschappen bezuinigen 27% op hun totale lasten. Dat is meer dan bij (middel)kleine gezelschappen (18%).

- Alleen de (middel)grote dansgezelschappen doen een beperkt beroep op generieke coronasteun; de (middel)kleine gezelschappen – met slechts een beperkt deel van de werkenden in loondienst – nagenoeg niet. De specifieke coronasteun van het ministerie van OCW, gemeenten en provincies is voor beide categorieën dansgezelschappen veel belangrijker dan de generieke steun.
- De coronasteun zorgt ervoor dat de (middel)grote dansgezelschappen een positief financieel resultaat boeken. Voor de (middel)kleine organisaties resulteert dit in een beperkt verlies.

6 Meerjarig gesubsidieerd theater

6.1 Inleiding

Dit hoofdstuk behandelt de gevolgen van de coronacrisis voor de meerjarig gesubsidieerde theater- en jeugdtheatergezelschappen. Deze groep organisaties duiden we verder aan als theater(gezelschappen). De allergrootste theatergezelschappen beschikken over een of meer eigen podia. De baten en de lasten van die podia zijn opgenomen in de cijfers van de betreffende theatergezelschappen. Theaterfestivals, theatergezelschappen met projectsubsidies en vrije (theater)producenten blijven in het hoofdstuk buiten beschouwing. De vrije theaterproducenten komen aan bod in hoofdstuk 11.

Voor theater gebruiken we de volgende indeling in grootteklassen op basis van de omvang van de jaaromzet in 2019:

- 1 klein: tot € 0,5 mln. omzet;
- 2 middelklein: € 0,5 mln. tot € 1 mln. omzet;
- 3 (middel)groot: € 1 mln. of meer omzet.

Middelgrote en grote theatergezelschappen zijn in de analyse samengevoegd vanwege het aantal organisaties. Het hoofdstuk concentreert zich op een bespreking van de belangrijkste resultaten. Voor de gekozen onderzoeks aanpak wordt verwezen naar hoofdstuk 3.

6.2 De situatie in het kalenderjaar 2019

De totale omzet van alle 67 meerjarig gesubsidieerde theatergezelschappen samen bedraagt in het kalenderjaar 2019 € 178 mln., waarvan € 44 mln. aan eigen inkomsten. De eigen inkomsten bestaan voor 60% uit publieksinkomsten. Kleine en middelkleine theatergezelschappen verwerven als percentage van de omzet meer eigen inkomsten dan (middel)grote gezelschappen. De totale lasten bestaan voor 56% uit personele lasten. Het resultaat uit de gewone bedrijfsvoering komt voor alle gezelschappen samen nagenoeg op nul uit. Kleine en (middel)grote theatergezelschappen boeken in 2019 een beperkt negatief resultaat, terwijl middelkleine gezelschappen in de plus eindigen. De totale personeelssterkte van alle theatergezelschappen samen komt uit op bijna 1.220 fte's, waarvan 28% bestaat uit ingehuurde zzp'ers. Tabel 6.1 toont een aantal kengetallen voor het 'gemiddelde theatergezelschap' per grootteklasse.

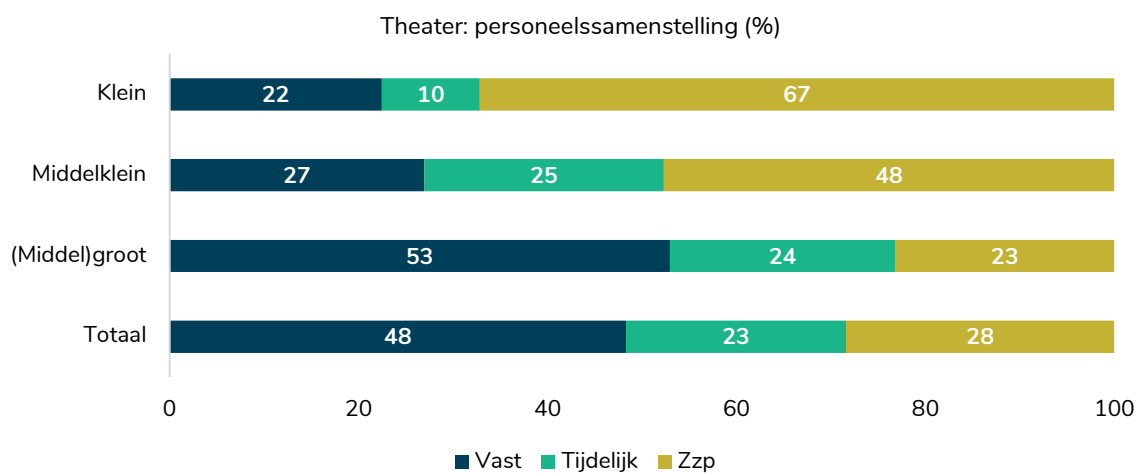
Tabel 6.1 Theater: gemiddelden per grootteklasse, 2019

	Aantal organisaties	Omzet (x € 1 mln.)	Eigen inkomsten	Personele lasten	Personeelssterkte (fte's)
Klein	15	0,4	0,1	0,2	4,5
Middelklein	20	0,7	0,3	0,4	6,9
(Middel)groot	32	3,7	1,2	2,0	31,6
Gewogen gemiddelde/ totaal	67	2,1	0,7	1,1	18,1

Ruim de helft van het aantal organisaties bestaat uit kleine en middelkleine theatergezelschappen. De (middel)grote gezelschappen zijn in termen van omzet gemiddeld ruim negen keer zo groot als de kleine gezelschappen en in termen van personeelssterkte gemiddeld ruim zeven keer zo groot.

Kleine theatergezelschappen draaien in tegenstelling tot (middel)grote gezelschappen vooral op ingehuurde zzp'ers (Figuur 6.1). Middelkleine gezelschappen zetten eveneens overwegend flexibele krachten in: 48% van de werkenden is zzp'er en 25% heeft een tijdelijke aanstelling. Bij de (middel)grote gezelschappen bestaat in 2019 juist meer dan de helft van het personeel uit medewerkers met een vast dienstverband.

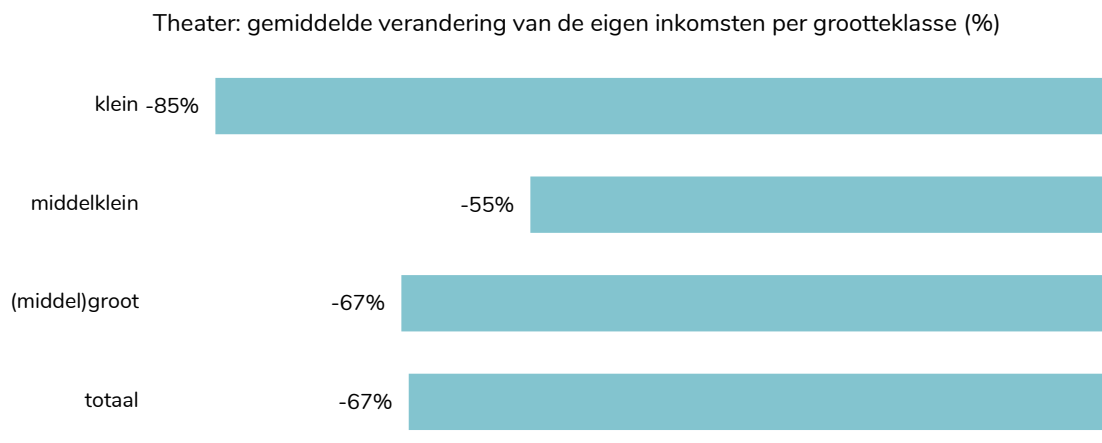
Figuur 6.1 Theater: personeelssamenstelling per grootteklasse naar type werkende, 2019

6.3 Ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse

In de laatste drie kwartalen van 2020 krompen de eigen inkomsten van de gezamenlijke theatergezelschappen gemiddeld met 67% vergeleken met dezelfde periode in 2020 (Figuur 6.2). Bij de kleine gezelschappen is de daling van de eigen inkomsten sterker dan bij de middelkleine en (middel)grote gezelschappen: 85% versus 55% en 67% respectievelijk. Die daling is vooral het gevolg van de krimp van de publieksinkomsten, die in totaal met 82% terugvallen.

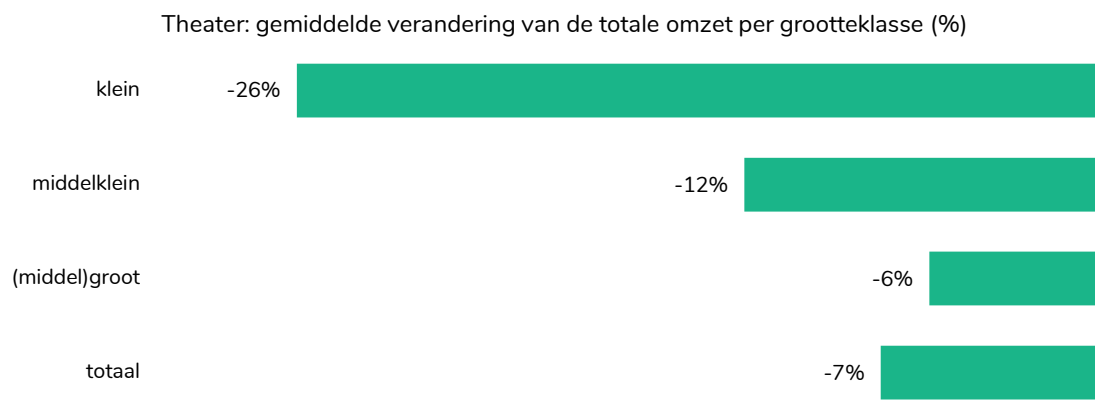
Figuur 6.2 Theater: ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse

6.4 Ontwikkeling van de omzet na coronasteun per grootteklasse

Figuur 6.3 onthult dat de totale omzet van de theatergezelschappen (inclusief coronasteun) in de laatste drie kwartalen van 2020 minder sterk afneemt dan de eigen inkomsten (7% versus 67%). Dat komt vooral door de coronasteun die compensatie biedt voor bijna driekwart van het verlies aan eigen inkomsten. Daarnaast blijven de meerjarige subsidies stabiel.

Figuur 6.3 Theater: ontwikkeling van de omzet per grootteklasse

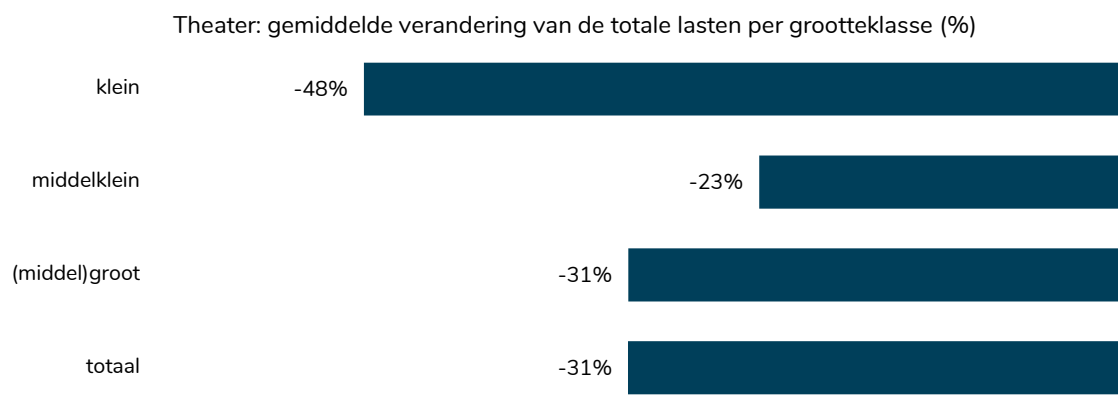

De procentuele omzetsdaling is voor de kleine en middelkleine theatergezelschappen aanzienlijk groter dan voor (middel)grote gezelschappen. In absolute termen valt de omzet van de 15 kleine gezelschappen gedurende de laatste drie kwartalen van 2020 in totaal met € 1,3 mln. terug tegen € 1,2 mln. voor de 20 middelkleine gezelschappen en € 5,0 mln. voor de 32 (middel)grote gezelschappen.

6.5 Ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse

De theatergezelschappen verminderen hun totale lasten (personeel en materieel) in de laatste drie kwartalen van 2020 gemiddeld met 31% ten opzichte van met dezelfde periode in 2019 (Figuur 6.4). In totaal bezuinigen de gezelschappen € 33,5 mln. op totale lasten. Dat is aanzienlijk meer dan de krimp van de eigen inkomsten (met € 21,4 mln.).

Figuur 6.4 Theater: ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse

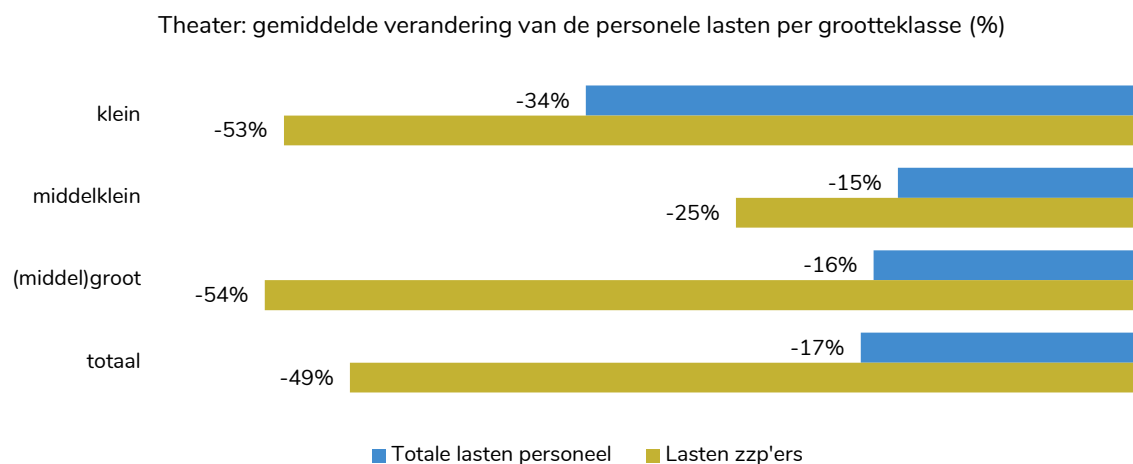

Kleine theatergezelschappen – met de grootste daling van de eigen inkomsten – bezuinigen 48% op de totale lasten en de middelkleine en (middel)grote gezelschappen respectievelijk 23% en 31%. De lastendaling is het gevolg van een daling van de personele lasten en de materiële lasten (inclusief huisvesting) met respectievelijk 17% en 51%.

6.6 Ontwikkeling van de personele lasten

De totale personele lasten dalen in de laatste drie kwartalen van 2020 gemiddeld met 17% ten opzichte van dezelfde periode in 2019. Figuur 6.5 brengt in beeld dat deze daling bij de kleine theatergezelschappen meer dan twee keer zo groot is als bij de middelkleine en (middel)grote gezelschappen (34% tegen 15% en 16%). Dat komt vooral door de sterk afgenomen inzet van zzp'ers bij de kleine gezelschappen (in 2019 nog goed voor twee derde van het personeel). De theatergezelschappen bezuinigen veel sterker op de inzet van zzp'ers dan op de inzet van het personeel in loondienst (49% versus 1%). Daardoor komt bijna de gehele bezuiniging op de personele lasten voor rekening van de zzp'ers. Ondanks de coronasteun is de daling van de lasten van zzp'ers in elke grootteklasse groter dan de daling van de totale personele lasten. Dit verschil is het grootst bij (middel)grote gezelschappen, waar de lasten van zzp'ers meer dan drie keer zo sterk zijn teruggebracht dan de totale personele lasten.

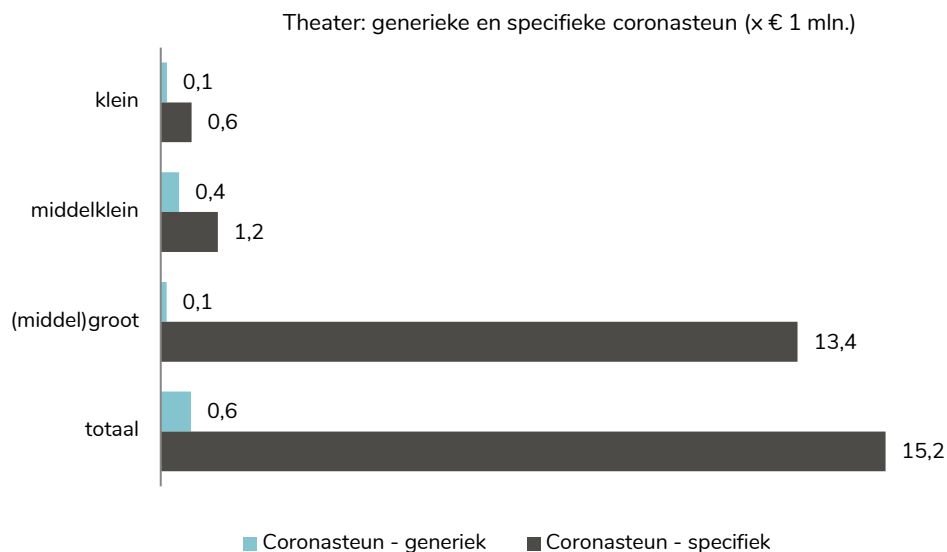
Figuur 6.5 Theater: ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse

6.7 Effecten van de coronasteun per grootteklasse

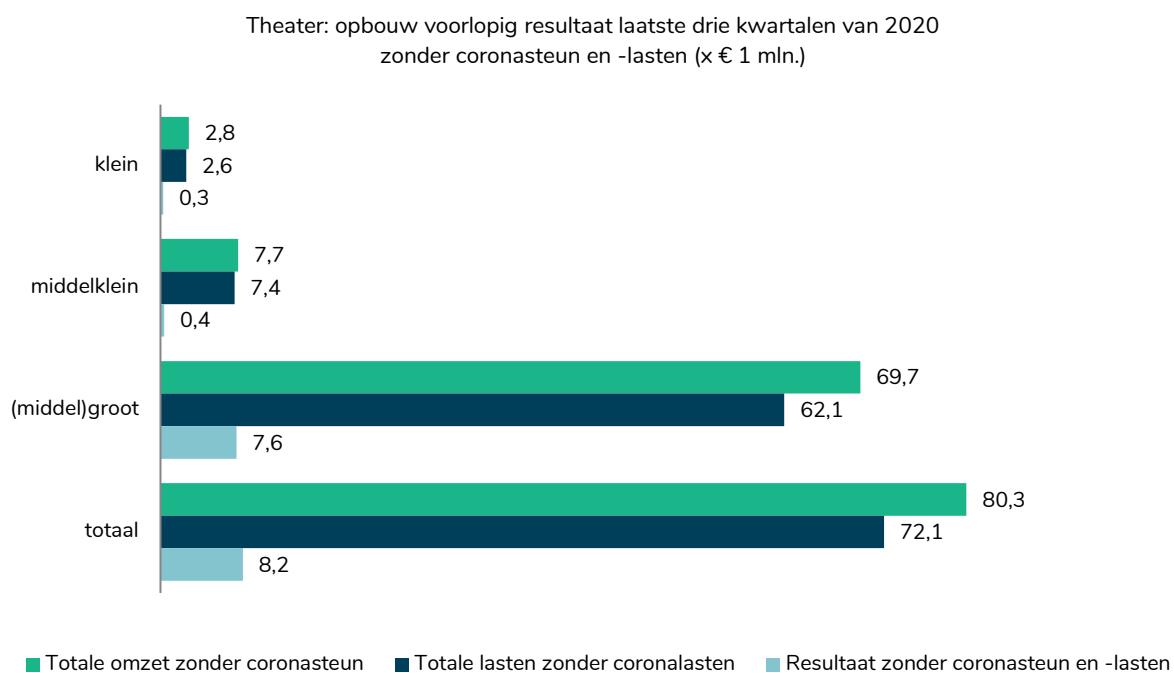
Theatergezelschappen doen een beperkt beroep op de generieke coronasteunmaatregelen, zoals de NOW-regeling en de TVL (Figuur 6.6). Dat geldt niet alleen voor de kleine en middelkleine theatergezelschappen – met overwegend flexibele arbeidskrachten – maar ook voor de (middel)grote gezelschappen, waar de meerderheid van de werkenden in loondienst is. Specifieke coronasteun van het ministerie van OCW, gemeenten en provincies is voor theatergezelschappen vele malen belangrijker dan de generieke coronasteun. Een kanttekening bij de gepresenteerde resultaten is dat de coronasteun berust op een voorlopige opgave van de gezelschappen. De definitieve steunbedragen van bijvoorbeeld de NOW-regeling moeten nog worden vastgesteld. Dit leidt mogelijk tot terugbetalingen.

Figuur 6.6 Theater: generieke en specifieke coronasteun per grootteklasse

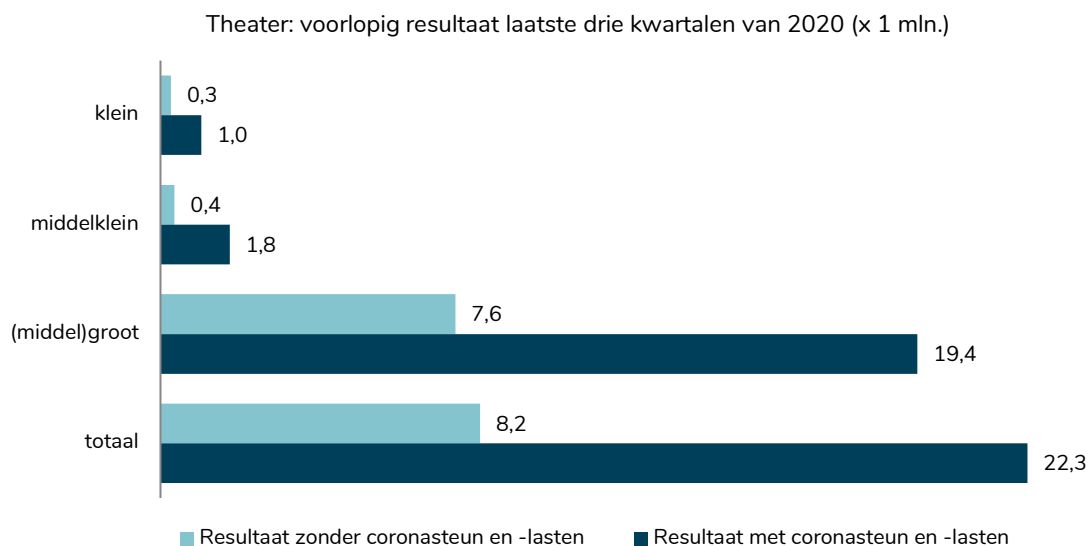
Door de sterke reductie van de totale lasten zouden de theatergezelschappen in elke grootteklasse – zelfs zonder de coronasteun en -lasten – in de laatste drie kwartalen van 2020 een positief resultaat boeken (Figuur 6.7). Bij de kleine en middelkleine gezelschappen is het positieve resultaat in absolute termen kleiner dan bij de (middel)grote gezelschappen. Door de coronasteun (voorlopige bedragen) neemt het financieel resultaat van theatergezelschappen in alle grootteklassen verder toe (Figuur 6.8). Voor alle gezelschappen samen komt het resultaat uit op ruim € 22 mln. (= 23% van de omzet).

Figuur 6.7 Theater: opbouw voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per grootteklasse vóór coronasteun en -lasten

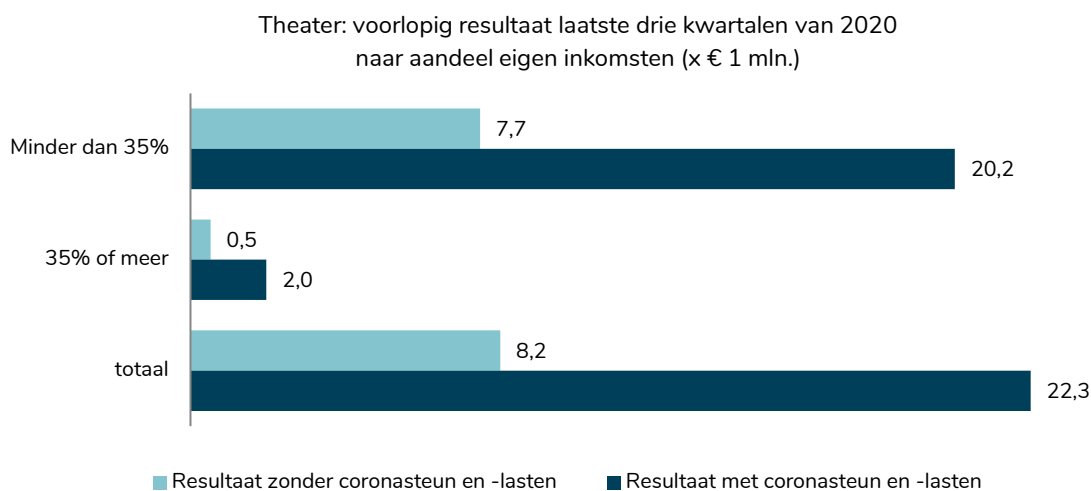
Figuur 6.8 Theater: voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per grootteklasse vóór en na coronasteun en -lasten

6.8 Resultaat per eigeninkomstenklasse

38 theatergezelschappen hebben in 2019 minder dan 35% eigen inkomsten en 29 gezelschappen 35% of meer eigen inkomsten. Door de coronasteun neemt het resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 van zowel theatergezelschappen met relatief weinig eigen inkomsten als van gezelschappen met relatief veel eigen inkomsten verder toe (Figuur 6.9). Deze toename is echter het grootst voor theatergezelschappen met in 2019 verhoudingsgewijs weinig eigen inkomsten. Bij de bepaling van de (specifieke) coronasteun is blijkbaar te beperkt rekening gehouden met de hoogte van de eigen inkomsten van de gezelschappen.

Figuur 6.9 Theater: voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per eigeninkomstenklasse vóór en na coronasteun

6.9 Conclusies

Het hoofdstuk bevat een schets van de gevolgen van de coronacrisis voor de meerjarig gesubsidieerde theatergezelschappen. Dit geschiedt steeds op basis van een vergelijking van de laatste drie kwartalen van 2020 met dezelfde periode in 2019. De belangrijkste conclusies van het hoofdstuk luiden:

- De eigen inkomsten van de theatergezelschappen nemen in de laatste drie kwartalen van 2020 met gemiddeld 67% af, omdat de publieksinkomsten met 82% zijn teruggelopen. Bij de kleine gezelschappen is de krimp van de eigen inkomsten het grootst (85%) en bij de middelkleine gezelschappen het kleinst (55%).
- De daling van de totale omzet (inclusief coronasteun) is door de stabiliserende werking van de meerjarige subsidies en de ontvangen coronasteun aanzienlijk minder groot dan de daling van de eigen inkomsten (7% versus 67%).
- De theatergezelschappen brengen in 2020 hun personele lasten gemiddeld met 17% terug. Kleine gezelschappen bezuinigen het meest op de personele lasten (34%) en middelkleine gezelschappen het minst (15%).
- Theatergezelschappen bezuinigen veel sterker op de lasten van zzp'ers dan op de lasten van personeel in loondienst: 49% versus 1%. Daardoor komt bijna de gehele bezuiniging op de personele lasten op het conto van de zzp'ers.
- De theatergezelschappen reduceren de totale lasten (van personeel en materieel) in totaal met 31%. Vooral op de materiële lasten bezuinigen zij sterk (65%). Kleine gezelschappen brengen hun totale lasten het meest terug (48%) en middelkleine gezelschappen het minst (23%).
- De theatergezelschappen doen nauwelijks een beroep op generieke coronasteun. De specifieke coronasteun van het ministerie van OCW, gemeenten en provincies is voor de gezelschappen veel belangrijker dan de generieke steun.
- Zonder de coronasteun schrijven de theatergezelschappen door hun sterke bezuiniging op de totale lasten over de hele linie al zwarte cijfers. De coronasteun zorgt voor een verdere stijging van het financieel resultaat.

7 Meerjarig gesubsidieerd muziektheater

7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk geven we een beschrijving van de consequenties van de coronacrisis voor de meerjarig gesubsidieerde muziektheatergezelschappen inclusief muziektheater voor de jeugd. Deze groep organisaties duiden we verder aan als muziektheater(gezelschappen). De cijfers van de Nationale Opera en Ballet bevatten ook die van het bijbehorende podium en het Nationale Ballet. Festivals, muziektheatergezelschappen met projectsubsidies en vrije (muziektheater) producenten in het hoofdstuk buiten beschouwing. Vrije producenten van onder meer musicals worden behandeld in hoofdstuk 11.

Voor muziektheater hanteren we de volgende indeling in grootteklassen op basis van de omvang van de jaaronzet in 2019:

- 1 (middel)klein: tot € 1 mln. omzet;
- 2 (middel)groot: € 1 mln. of meer omzet.

Kleine en middelkleine muziektheatergezelschappen zijn in de analyse samengevoegd vanwege het aantal organisaties. Hetzelfde geldt voor middelgrote en de grote muziektheatergezelschappen. In het hoofdstuk bespreken we de belangrijkste resultaten. Voor de gekozen onderzoeksaanpak wordt verwezen naar hoofdstuk 3.

7.2 De situatie in het kalenderjaar 2019

De 17 muziektheatergezelschappen zetten in het kalenderjaar samen bijna € 89 mln. om. De Nationale Opera en Ballet neemt daarvan het leeuwendeel voor haar rekening. De omzet bestaat voor € 31 mln. uit eigen inkomsten. De publieksinkomsten maken 69% uit van de eigen inkomsten. Bij de (middel)kleine gezelschappen leveren de eigen inkomsten naar verhouding een grotere bijdrage aan de omzet dan bij de (middel)grote gezelschappen. 70% van de totale lasten bestaat uit personele lasten. De gezamenlijke muziektheatergezelschappen kampen met een negatief resultaat uit de gewone bedrijfsvoering van € -2,8 mln. Dat komt vooral door het negatieve exploitatieresultaat van (middel)grote gezelschappen. (Middel)kleine gezelschappen spelen nagenoeg quitte. De totale personeelssterkte van alle gezelschappen samen komt uit op bijna 950 fte's. Tabel 7.1 brengt per grootteklasse een aantal kengetallen in beeld voor het 'gemiddelde muziektheatergezelschap'.

Het aantal organisaties bestaat voor bijna 60% uit (middel)kleine muziektheatergezelschappen en ruim 40% uit middelgrote gezelschappen. De (middel)grote gezelschappen zijn qua omzet gemiddeld bijna 26 keer zo groot als de (middel)kleine gezelschappen en in termen van personeelssterkte gemiddeld ruim 23 keer zo groot. Een kanttekening hierbij is dat het totaalbeeld wordt gedomineerd door de Nationale Opera en Ballet, die goed is voor 80% van de omzet van de gehele deelsector.

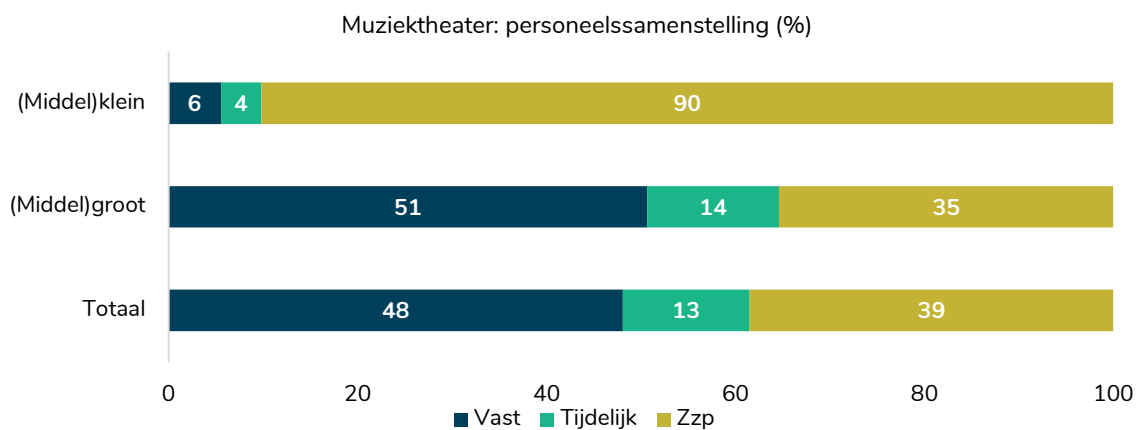
Tabel 7.1 Muziektheater: gemiddelden per grootteklasse, 2019^a

	Aantal organisaties	Omzet (x € 1 mln.)	Eigen inkomsten (x € 1 mln.)	Personele lasten (x € 1 mln.)	Personeelssterkte (fte's)
(Middel)klein	10	0,5	0,2	0,3	5,4
(Middel)groot	7	12,0	4,1	8,8	127,8
Gewogen gemiddelde/ totaal	17	5,2	1,8	3,8	55,8

a Inclusief het Nationale Ballet.

(Middel)kleine muziektheatergezelschappen zetten in tegenstelling tot (middel)grote gezelschappen vrijwel uitsluitend zzp'ers in (90% tegen 35%). Bij de (middel)grote gezelschappen bestaat in 2019 ruim de helft van het personeel uit medewerkers met een vast dienstverband (Figuur 7.1).

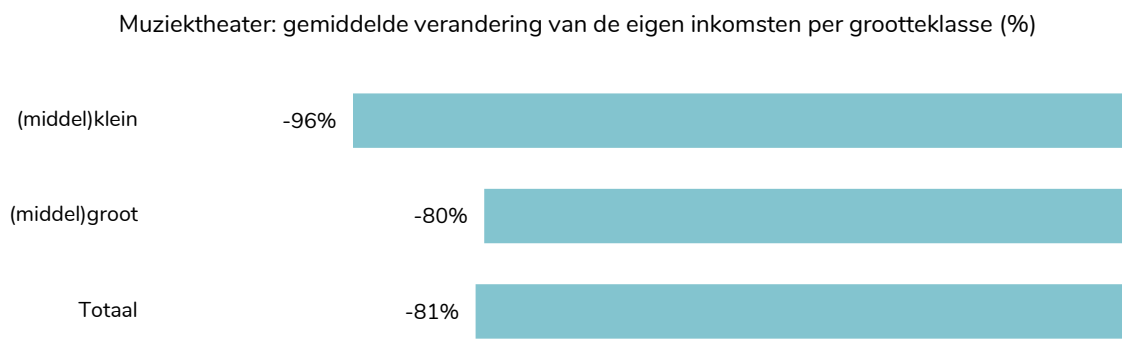
Figuur 7.1 Muziektheater: personeelssamenstelling per grootteklasse naar type werkende, 2019

7.3 Ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse

In de laatste drie kwartalen van 2020 kelderden de eigen inkomsten van muziektheatergezelschappen met gemiddeld 81% ten opzichte van dezelfde periode in 2019 (Figuur 7.2). Daarmee komt verlies aan eigen inkomsten uit op € 21,4 mln.

Figuur 7.2 Muziektheater: ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse

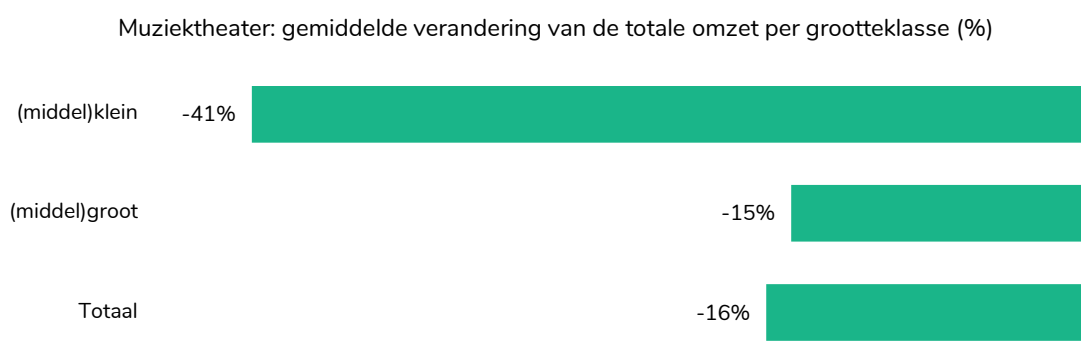
De daling van de eigen inkomsten is duidelijk sterker bij (middel)kleine gezelschappen – met in 2019 relatief veel eigen inkomsten – dan bij (middel)grote gezelschappen: 96% versus 80%. De

terugloop van de eigen inkomsten in de laatste drie kwartalen van 2020 wordt vooral veroorzaakt door een daling van de publieksinkomsten met maar liefst 95%.

7.4 Ontwikkeling van de omzet na coronasteun per grootteklasse

De muziektheatergezelschappen zien hun totale omzet (inclusief coronasteun) in de laatste drie kwartalen van 2020 gemiddeld met 16% teruglopen ten opzichte van dezelfde periode in 2019 (Figuur 7.3). Bij de muziektheatergezelschappen daalt de omzet eveneens minder sterk dan de eigen inkomsten (16% versus 81%). Dat is het gevolg van de coronasteun die 44% van het verlies aan eigen inkomsten goed maakt en de stabiliserende werking van de meerjarige subsidies.

Figuur 7.3 Muziektheater: ontwikkeling van de omzet per grootteklasse

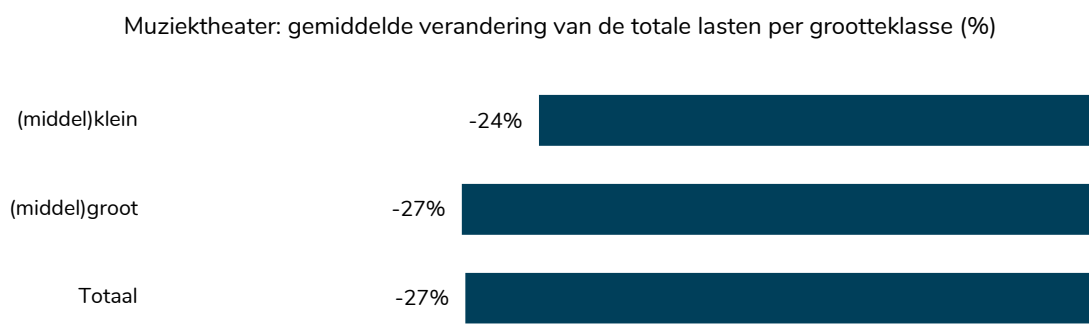

De procentuele omzetsdaling is voor (middel)kleine muziektheatergezelschappen beduidend groter dan voor (middel)grote gezelschappen. In totaal valt de omzet van de tien (middel)kleine gezelschappen in absolute termen met € 1,3 mln. terug. Bij de zeven (middel)grote muziekgezelschappen daalt de omzet in totaal met € 9,3 mln.

7.5 Ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse

De muziektheatergezelschappen brengen hun totale lasten (personeel en materiaal) in de laatste drie kwartalen van 2020 gemiddeld met 27% terug ten opzichte van dezelfde periode in 2019 (Figuur 7.4). Dit correspondeert met een afname van de totale lasten met € 18,6 mln.

Figuur 7.4 Muziektheater: ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse

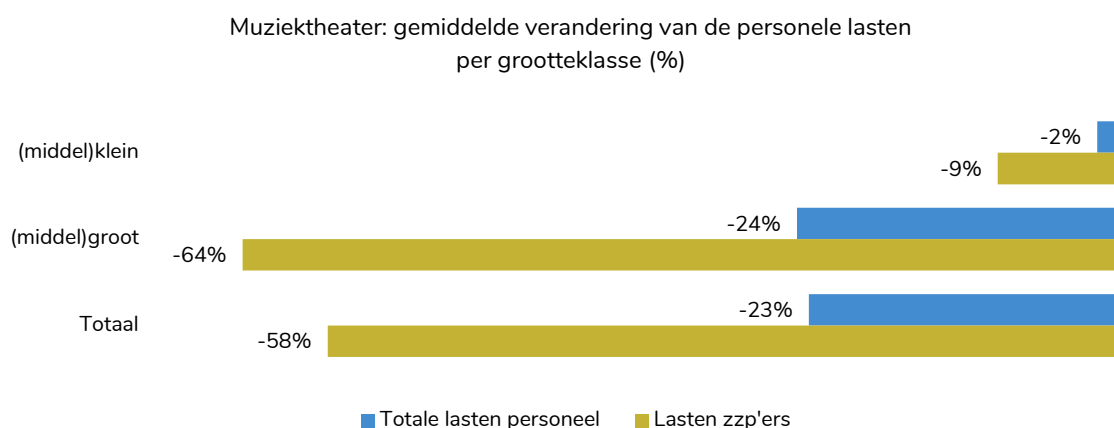

Bij de (middel)kleine muziektheatergezelschappen vindt een daling van de totale lasten met 24% plaats; bij de (middel)grote gezelschappen treedt een daling met 27% op. De lastendaling van muziektheatergezelschappen vloeit voort uit een daling van de personele lasten en de materiële lasten (inclusief huisvesting) met respectievelijk 23% en 44%.

7.6 Ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse

Muziektheatergezelschappen brengen hun totale personele lasten in de laatste drie kwartalen van 2020 gemiddeld met 23% terug ten opzichte van dezelfde periode in 2019. Figuur 7.5 onthult dat deze daling bij de (middel)grote muziektheatergezelschappen veel groter is dan bij de (middel)kleine gezelschappen (24% versus 2%). Binnen de personele lasten bezuinigen de gezelschappen het meest op de lasten van zzp'ers: een bezuiniging van 58% op de zzp'ers versus een bezuiniging van 5% op het personeel in loondienst. De coronasteun heeft dit niet kunnen voorkomen. Over de hele linie is de lastendaling bij zzp'ers beduidend groter dan de daling van de totale personele lasten. Het verschil is het grootst bij (middel)grote gezelschappen, waar de lasten van zzp'ers met 64% en de totale personele lasten met 24% afnemen.

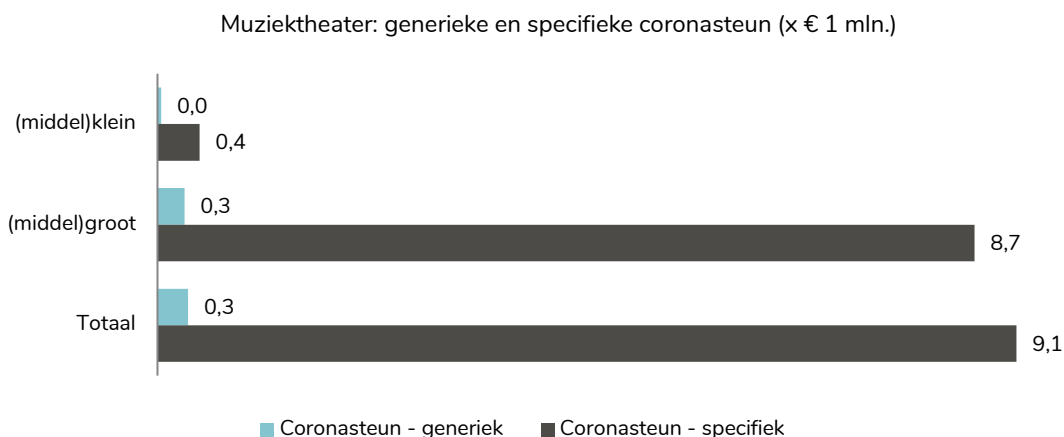
Figuur 7.5 Muziektheater: ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse

7.7 Effecten van de coronasteun per grootteklasse

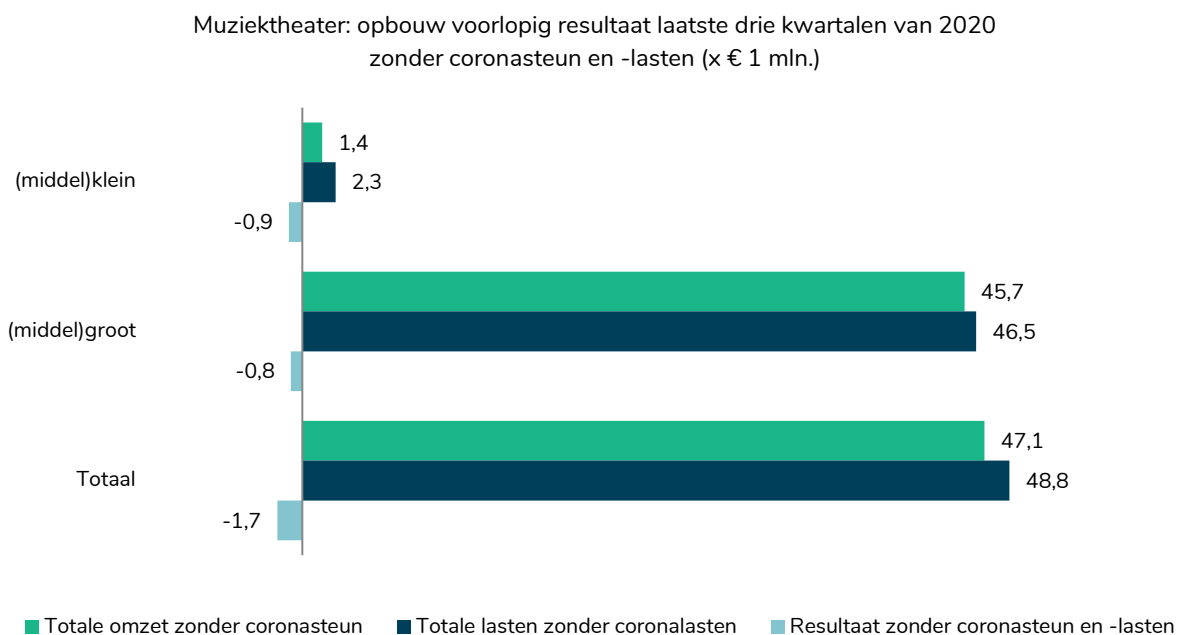
(Middel)kleine muziektheatergezelschappen – met zzp'ers als belangrijkste categorie werkenden – maken nauwelijks gebruik van de generieke coronasteunmaatregelen, zoals de NOW-regeling en de TVL (Figuur 7.6). Ook (middel)grote gezelschappen doen maar mondjesmaat een beroep op de generieke coronasteun. De specifieke coronasteun van het ministerie van OCW, gemeenten en provincies is voor muziektheatergezelschappen veel belangrijker dan de generieke coronasteun. Een kanttekening bij de gepresenteerde resultaten is dat de coronasteun berust op een voorlopige opgave van de gezelschappen. De definitieve steunbedragen van bijvoorbeeld de NOW-maatregel moeten nog worden vastgesteld. Het is niet ondenkbaar dat uiteindelijk een deel van de generieke steun moet worden terugbetaald.

Figuur 7.6 Muziektheater: generieke en specifieke coronasteun per grootteklasse

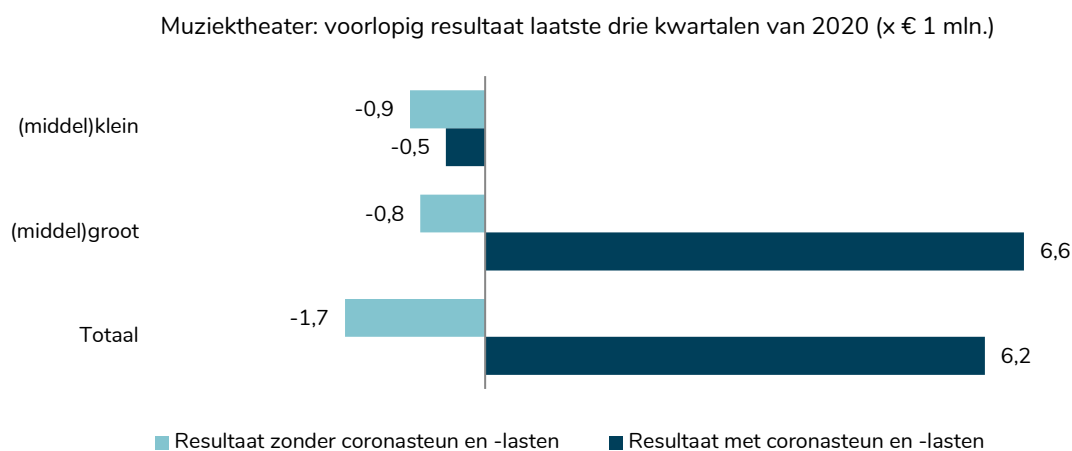

Zonder de coronasteun en -lasten zouden de muziektheatergezelschappen in elke grootteklasse in met een negatief resultaat uit de gewone bedrijfsvoering kampen gedurende de eerste drie kwartalen van 2020 (Figuur 7.7). Het financiële resultaat voor (middel)kleine en (middel)grote gezelschappen is redelijk vergelijkbaar. Door de coronasteun (voorlopige bedragen) verbetert het resultaat van muziektheatergezelschappen in alle grootteklassen, maar de steun is niet voldoende om de (middel)kleine gezelschappen uit de rode cijfers te helpen (Figuur 7.8). Bij de (middel)grote muziektheatergezelschappen slaat het resultaat om van € -0,8 mln. vóór coronasteun tot € 6,6 mln. na coronasteun. Voor alle gezelschappen samen komt het resultaat uit op € 6,2 mln. (= 11% van de omzet).

Figuur 7.7 Muziektheater: opbouw voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per grootteklasse vóór coronasteun

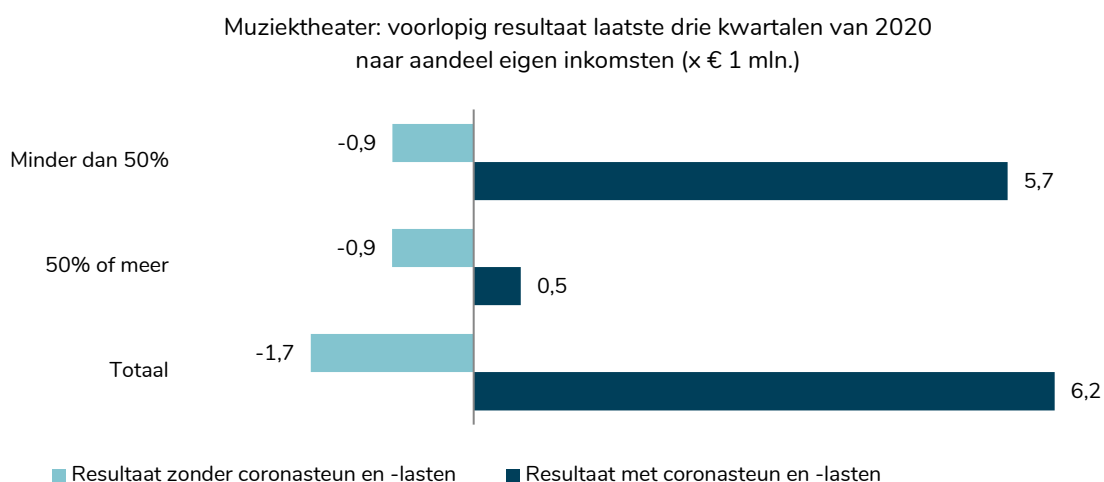
Figuur 7.8 Muziektheater: voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per grootte-klasse vóór en na coronasteun

7.8 Resultaat per eigeninkomstenklasse

De coronasteun zorgt ervoor dat het resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 van muziektheatergezelschappen met relatief weinig en relatief veel eigen inkomsten sterk verbetert (Figuur 7.9). De impact van de coronasteun is het grootst voor gezelschappen met verhoudingsgewijs weinig eigen inkomsten. Blijkbaar is bij de vormgeving van de steunmaatregelen te beperkt rekening gehouden met het verlies aan eigen inkomsten. Twaalf muziektheatergezelschappen hadden in 2019 minder dan 50% eigen inkomsten en vijf gezelschappen 50% of meer eigen inkomsten.

Figuur 7.9 Muziektheater: voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per eigeninkomstenklasse vóór en na coronasteun

7.9 Conclusies

In het hoofdstuk zijn de gevolgen van de coronacrisis voor de meerjarig gesubsidieerde muziektheatergezelschappen aan de orde gekomen. Daartoe vergelijken we steeds de laatste drie kwartalen van 2020 met dezelfde periode in 2019. Het hoofdstuk leidt tot de volgende conclusies:

- De eigen inkomsten van de muziektheatergezelschappen lopen in 2020 met gemiddeld 81% terug, omdat de publieksinkomsten met 95% zijn gekelderd. (Middel)kleine gezelschappen kampen met een grotere daling van de eigen inkomsten dan (middel)grote gezelschappen (96% versus 80%).
- De totale omzet (inclusief coronasteun) neemt door de stabiliserende werking van de meerjarige subsidies en de ontvangen coronasteun aanzienlijk minder sterk af dan de eigen inkomsten (16% tegen 81%).
- De muziektheatergezelschappen bezuinigen in 2020 gemiddeld 23% op hun personele lasten. Die bezuiniging is kleiner bij de (middel)kleine dan bij de (middel)grote gezelschappen (2% tegen 24%).
- Binnen de personele lasten brengen de muziektheatergezelschappen de lasten van zzp'ers het meest terug: een bezuiniging van 58% op de zzp'ers versus een bezuiniging van 5% op het personeel in loondienst.
- In 2020 verminderen de muziektheatergezelschappen de totale lasten (van personeel en materieel) in totaal met 27%. Vooral op de materiële lasten (inclusief huisvesting) wordt sterk bezuinigd (44%). (Middel)grote gezelschappen bezuinigen iets meer op hun totale lasten dan (middel)kleine gezelschappen (27% versus 24%).
- Alleen de (middel)grote muziektheatergezelschappen doen een beperkt beroep op generieke coronasteun; de (middel)kleine gezelschappen – met zzp'ers als belangrijkste categorie werkers – nagenoeg niet. De specifieke coronasteun van het ministerie van OCW, gemeenten en provincies is voor beide categorieën gezelschappen veel belangrijker dan de generieke steun.
- De coronasteun zorgt ervoor dat de (middel)grote muziektheatergezelschappen een positief financieel resultaat boeken. De (middel)kleine organisaties draaien ook na coronasteun met verlies.

8 Meerjarig gesubsidieerde muziek

8.1 Inleiding

Het voorliggende hoofdstuk gaat in op de gevolgen van de coronacrisis voor de meerjarig gesubsidieerde muziekensembles (inclusief koren) en orkesten. Deze groep organisaties duiden we veelal korthedshalve aan als muziek(organisaties). Muziekorganisaties met projectsubsidies en vrije muziekproducenten blijven in het hoofdstuk buiten beschouwing. De vrije (muziek)producenten komen in hoofdstuk 11 aan de orde.

Voor muziek hanteren we de volgende indeling in grootteklassen op basis van de omvang van de jaaromzet in 2019:

- 1 (middel)klein: tot € 1 mln. omzet;
- 2 middelgroot: € 1 mln. tot € 2,5 mln. omzet;
- 3 groot: € 2,5 mln. of meer omzet.

De grootteklassen klein en middelklein zijn in de analyse samengevoegd vanwege het aantal organisaties. (Middel)kleine en middelgrote muziekorganisaties bevatten uitsluitend ensembles. Orkesten en één ensemble vormen samen de grote muziekorganisaties. Het hoofdstuk concentreert zich op een bespreking van de belangrijkste resultaten. Voor de gekozen onderzoeksopbouw verwijzen we naar hoofdstuk 3.

8.2 De situatie in het kalenderjaar 2019

De totale omzet van alle 38 meerjarig gesubsidieerde muziekensembles en orkesten samen belooft in het kalenderjaar 2019 bijna € 138 mln., waarvan € 48 mln. aan eigen inkomsten. De eigen inkomsten bestaan voor 73% uit publieksinkomsten. Grote organisaties verwerven als percentage van de omzet minder eigen inkomsten dan (middel)kleine en middelgrote organisaties. De totale lasten van muziekorganisaties bestaan gemiddeld voor 68% uit personele lasten. Alle muziekorganisaties samen boeken een negatief resultaat uit de gewone bedrijfsvoering van € -0,9 mln. Dat komt doordat de gezamenlijke orkesten – in tegenstelling tot de (middel)kleine en middelgrote ensembles – rode cijfers schrijven. De totale personeelssterkte van alle organisaties samen bedraagt bijna 1.240 fte's. Tabel 8.1 toont per grootteklasse een aantal kengetallen voor de 'gemiddelde muziekorganisatie'.

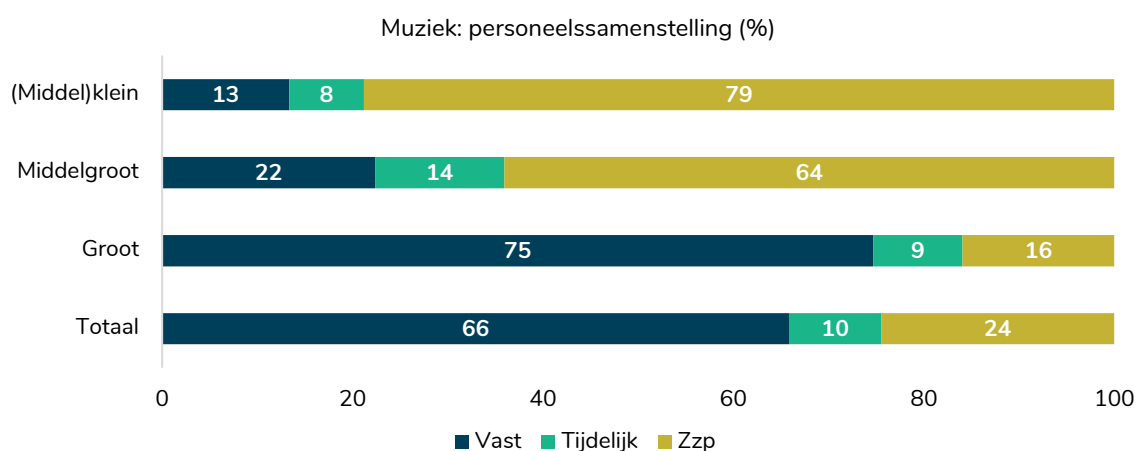
Tabel 8.1 Muziek: gemiddelden per grootteklasse, 2019

	Aantal organisaties	Omzet (x € 1 mln.)	Eigen inkomsten	Personele lasten	Personeelssterkte (fte's)
(Middel)klein	20	0,4	0,2	0,3	4,2
Middelgroot	8	1,6	0,9	1,0	13,7
Groot	10	11,6	3,8	8,2	104,1
Gewogen gemiddelde/ totaal	38	3,6	1,3	2,5	32,5

Ruim de helft van het aantal organisaties bestaat uit (middel)kleine ensembles. De grote muziekorganisaties zijn qua omzet gemiddeld 29 keer zo groot als de (middel)kleine ensembles en zeven keer zo groot als de middelgrote ensembles. Qua personeelssterkte zijn de verhoudingen tussen grote, middelgrote en (middel)kleine organisaties ongeveer vergelijkbaar.

Bij (middel)kleine en middelgrote ensembles zijn de flexibele arbeidsrelaties – zzp-inhuur en tijdelijke dienst – de norm. Het betreft vooral de musici, maar ook een deel van de ‘vaste’ kantoorstaf. In tegenstelling tot de grote muziekorganisaties draaien (middel)kleine en middelgrote ensembles primair op ingehuurde zzp'ers (respectievelijk 16% versus 79% en 64%). Figuur 8.1 illustreert dit. Bij de grote muziekorganisaties bestaat in 2019 driekwart van het personeel uit medewerkers met een vast dienstverband.

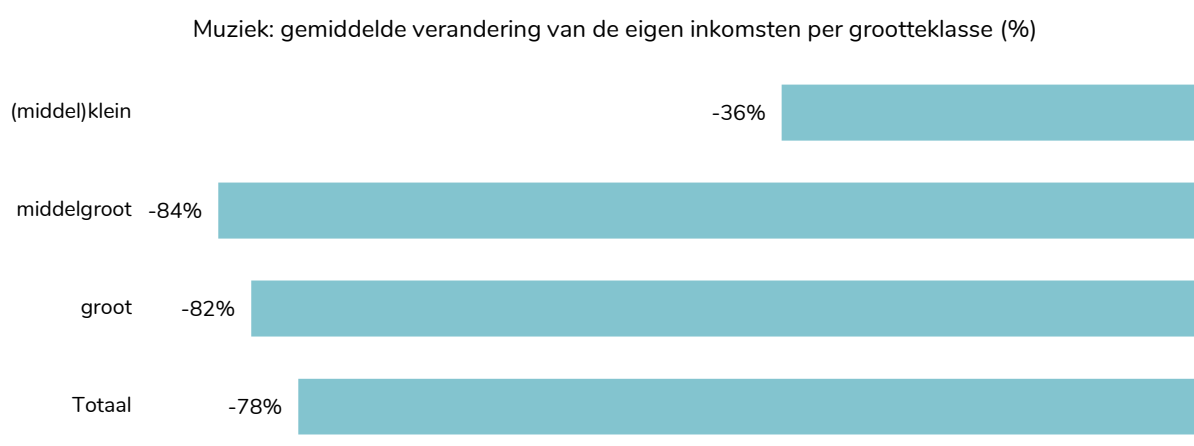
Figuur 8.1 Muziek: personeelssamenstelling per grootteklasse naar type werkende, 2019

8.3 Ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse

In de laatste drie kwartalen van 2020 lopen de eigen inkomsten van de muziekensembles en orkesten gemiddeld met 78% terug ten opzichte van dezelfde periode in 2019 (Figuur 8.2).

Figuur 8.2 Muziek: ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse

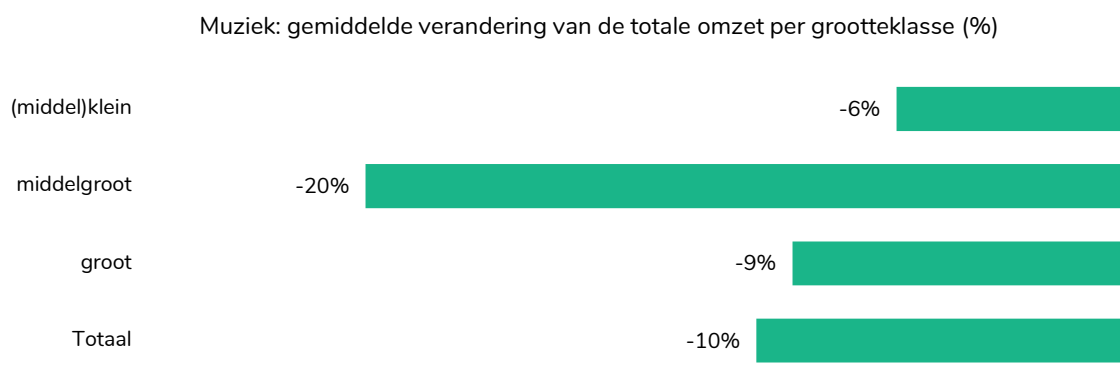
De teruggang van de eigen inkomsten is het grootst voor de middelgrote muziekensembles (84%) en het kleinst voor de (middel)kleine ensembles (36%). De daling van de eigen inkomsten is vooral

het gevolg van vermindering van de publieksinkomsten, die gemiddeld met 85% zijn teruggelopen.

8.4 Ontwikkeling van de omzet na coronasteun per grootteklasse

De totale omzet inclusief coronasteun van de muzikensembles en orkesten krimpt in de laatste drie kwartalen van 2020 gemiddeld met 10% ten opzichte van dezelfde periode in het voorgaande jaar (Figuur 8.3). Dit percentage komt overeen met een omzetsdaling van € 9,9 mln. Door de coronasteun, die gemiddeld 57% van het verlies aan eigen inkomsten goed maakt, en de stabiele meerjarige subsidies is de omzetsdaling aanzienlijk kleiner dan de teruggang van de eigen inkomsten (10% versus 78%). De afname van de omzet is net als bij de eigen inkomsten het grootst bij de middelgrote ensembles (20%) en het kleinst bij de (middel)kleine ensembles (6%), die ook relatief het meeste baat hebben bij de coronasteun. De grote organisaties nemen een middenpositie in (9%). In absolute termen is de gezamenlijke omzet van de twintig (middel)kleine muzikensembles met € 0,4 mln. teruggelopen tegen € 2,0 mln. voor de acht middelgrote ensembles en € 7,5 mln. voor de grote organisaties (negen orkesten en een ensemble).

Figuur 8.3 Muziek: ontwikkelingen van de omzet per grootteklasse

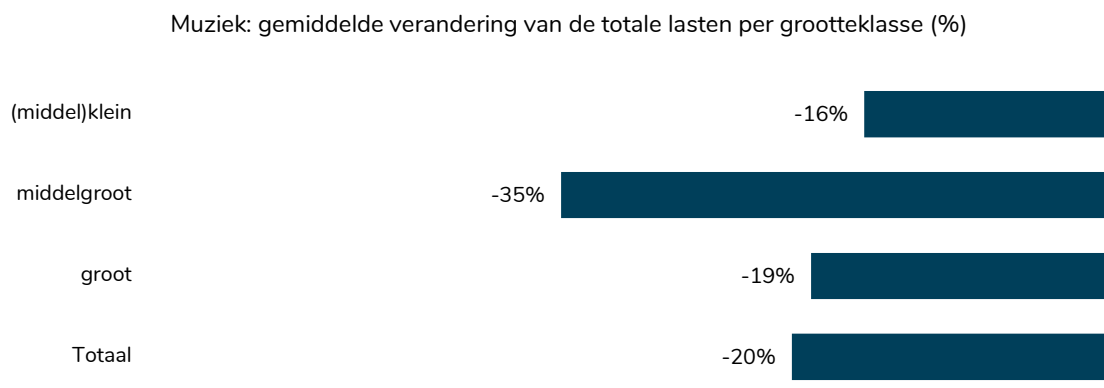

8.5 Ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse

De muzikensembles en de orkesten brengen hun totale lasten (personeel en materieel) in de laatste drie kwartalen van 2020 gemiddeld met 20% terug vergeleken met dezelfde periode in 2019 (Figuur 8.4). Dit percentage correspondeert met een bezuiniging op de totale lasten van € 21,3 mln.

De lastendaling is het gevolg van een afname van de personele lasten met 10% en een afname van de materiële lasten (inclusief huisvesting) met 46%. Bij de ontwikkeling van de totale lasten nemen we een vergelijkbaar patroon voor de grootteklassen waar als bij de omzet. De lastendaling is het grootst bij de (middel)grote ensembles (35%) en het kleinst bij de (middel)kleine ensembles (16%).

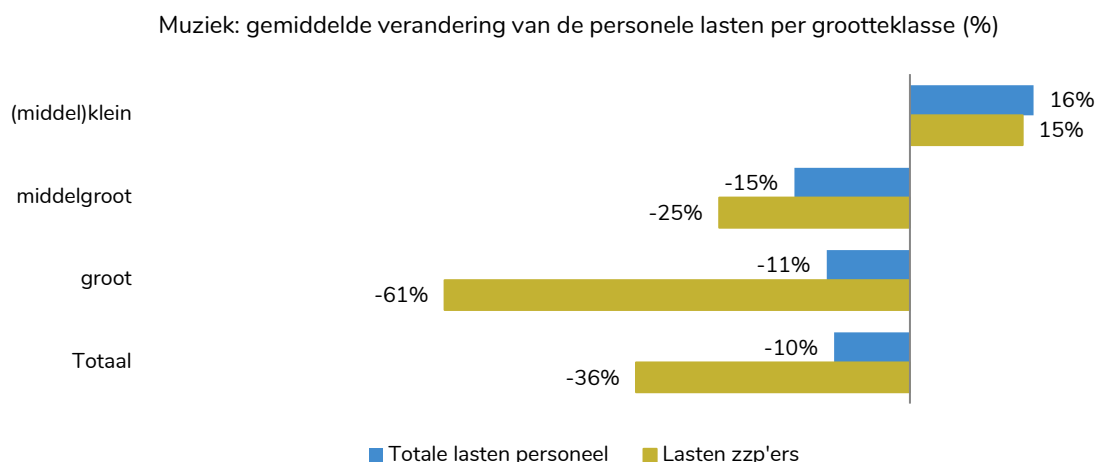
Figuur 8.4 Muziek: ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse

8.6 Ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse

Muziekensembles en orkesten brengen hun personele lasten in de laatste drie kwartalen van 2020 met gemiddeld met 10% terug ten opzichte van dezelfde periode in 2019. Figuur 8.5 onthult dat het contrast tussen (middel)kleine ensembles, en middelgrote en grote organisaties groot is. Bij de (middel)kleine ensembles stijgen de personele lasten met 16% doordat de coronasteun aan het einde van het jaar onder meer wordt ingezet voor een betere beloning van de zzp'ers. Daarnaast zijn bij een aantal van deze organisaties de tijdelijke dienstverbanden in 2020 omgezet in vaste dienstverbanden. Middelgrote en grote organisaties bezuinigen daarentegen respectievelijk 15% en 11% op hun personele lasten, vooral door een sterk verminderde inhuur van zzp'ers. Dat geldt in het bijzonder voor de grote muziekstellingen, die overigens in verhouding weinig zzp'ers inhuren (zie ook Figuur 8.1). De lasten van zzp'ers zijn bij de muziekensembles en orkesten samen twaalf keer zo sterk teruggebracht als de lasten van het personeel in loondienst (36% versus 3%). De coronasteun heeft dit niet kunnen voorkomen.

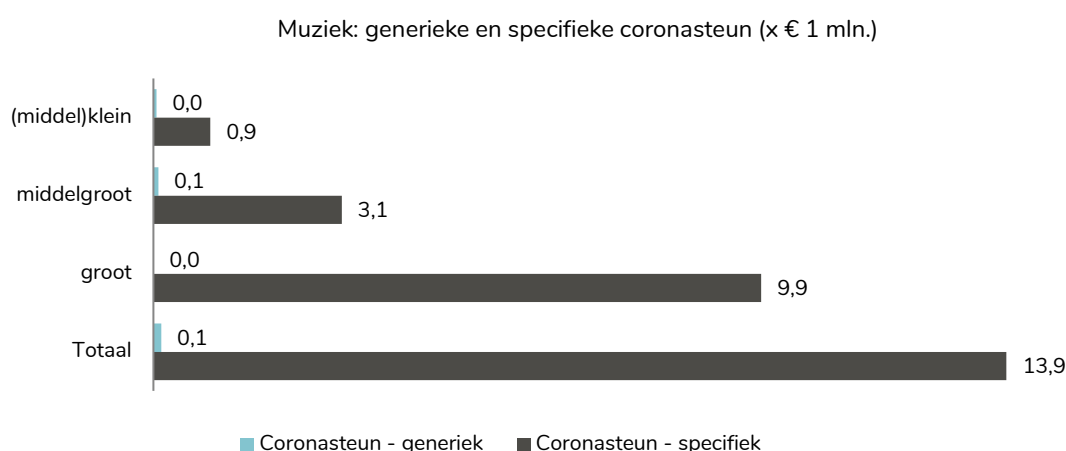
Figuur 8.5 Muziek: ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse

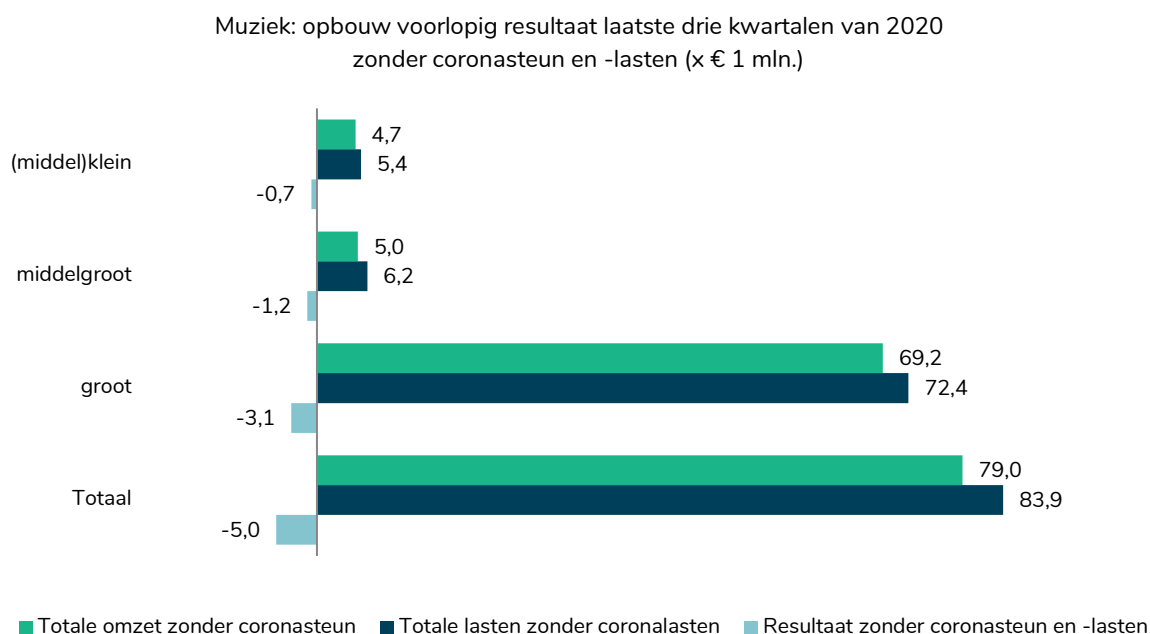
8.7 Effecten van de coronasteun per grootteklasse

De muzikensembles en orkesten doen vrijwel geen beroep op de generieke coronasteunmaatregelen (Figuur 8.6), ook niet wanneer het leeuwendeel van het personeel, zoals bij de orkesten, in vaste dienst is. Specifieke coronasteun van het ministerie van OCW, gemeenten en provincies is voor de ensembles en orkesten aantoonbaar belangrijker dan de generieke coronasteun. Een kanttekening bij de gepresenteerde resultaten is dat de coronasteun berust op een voorlopige opgave van de organisaties. Omdat de muzikensembles en orkesten nauwelijks gebruik maken van de NOW-regeling, ligt er naar verwachting geen betekenisvolle terugbetaling van de steunbedragen in het verschiet.

Figuur 8.6 Muziek: generieke en specifieke coronasteun per grootteklasse

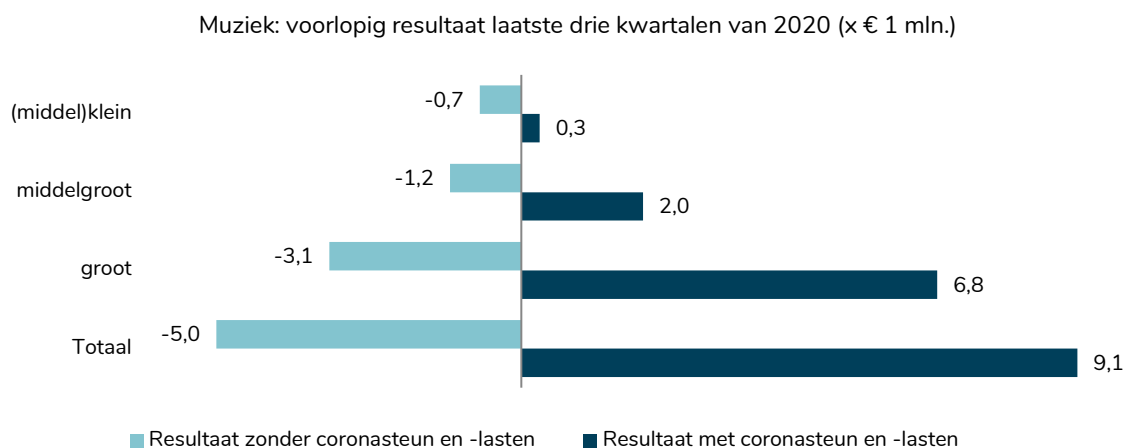

Figuur 8.7 Muziek: opbouw voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per grootteklasse vóór coronasteun en -lasten

Zonder coronasteun zouden de muzikensembles en orkesten over de hele linie een negatief resultaat boeken (Figuur 8.7). De coronasteun (voorlopige bedragen) zorgt ervoor dat in alle grootte- klassen en in het bijzonder door de grotere organisaties zwarte cijfers worden geschreven (Figuur 8.8). Ensembles en orkesten bereiken samen een voorlopig resultaat van € 9,1 mln. (= 10% van de omzet).

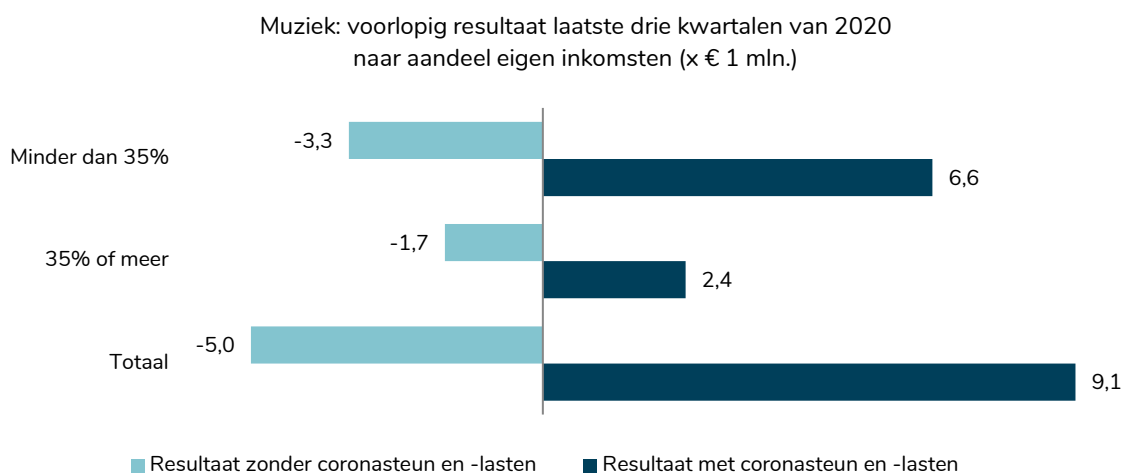
Figuur 8.8 Muziek: opbouw voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per grootte- klasse vóór en na coronasteun en -lasten

8.8 Resultaat per eigeninkomstenklasse

In 2019 bestaat gemiddeld 35% van de omzet van muzikensembles en orkesten uit eigen inkomsten. 17 veelal grotere organisaties hebben in dat jaar minder dan 35% eigen inkomsten en 21 organisaties 35% of meer eigen inkomsten. In de laatste drie kwartalen van 2020 slaat het aanvankelijke negatieve resultaat van zowel organisaties met relatief weinig eigen inkomsten als van organisaties met relatief veel eigen inkomsten door de coronasteun om in een positief resultaat (Figuur 8.9). Deze omslag is het grootst bij de (doorgaans grotere) organisaties met verhoudingsge- wijs weinig eigen inkomsten.

Figuur 8.9 Muziek: voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per eigeninkom- stenklasse vóór en na coronasteun en -lasten

8.9 Conclusies

In het hoofdstuk hebben we de gevolgen van de coronacrisis geschetst voor de meerjarig gesubsidieerde muziekorganisaties (ensembles en orkesten). Daartoe vergelijken we steeds de laatste drie kwartalen van 2020 met dezelfde periode in 2019. De belangrijkste conclusies van het hoofdstuk zijn:

- De eigen inkomsten van de ensembles en orkesten lopen in de laatste drie kwartalen van 2020 met gemiddeld 78% terug door een krimp van de publieksinkomsten met 85%. (Middel)grote en grote organisaties ervaren de grootste teruggang van de eigen inkomsten (respectievelijk 84% en 82%). Bij de (middel)kleine organisaties dalen de eigen inkomsten met 36%.
- De totale omzet (inclusief coronasteun) neemt door de stabiliserende werking van de meerjarige subsidies en de ontvangen coronasteun aanzienlijk minder sterk af dan de eigen inkomsten (10% tegen 78%).
- De ensembles en orkesten bezuinigen in 2020 gemiddeld 10% op hun personele lasten. Die bezuiniging is het grootst bij de middelgrote organisaties (15%). Daar staat tegenover dat bij de (middel)kleine ensembles de personele lasten met 16% stijgen doordat de coronasteun aan het einde van het jaar onder meer wordt ingezet voor een betere beloning van de zzp'ers.
- Binnen de personele lasten brengen de muziekorganisaties de lasten van zzp'ers veel sterker terug dan de lasten van het personeel in loondienst (36% versus 3%). De coronasteun heeft dit niet kunnen voorkomen.
- In de laatste drie kwartalen van 2020 verminderen de muziekorganisaties de totale lasten (van personeel en materieel) in totaal met 20%. Vooral op de materiële lasten (inclusief huisvesting) wordt sterk bezuinigd (46%). Middelgrote organisaties bezuinigen – met 35% – het meest op hun totale lasten en (middel)kleine organisaties het minst (16%).
- Ensembles en orkesten doen vrijwel geen beroep op generieke coronasteun. De specifieke coronasteun van het ministerie van OCW, gemeenten en provincies is voor muziekorganisaties aanzienlijk belangrijker dan de generieke steun.
- De coronasteun zorgt ervoor dat muziekorganisaties in alle onderscheiden grootteklassen zwarte cijfers schrijven, ook de grote organisaties, die in 2019 nog met verlies draaiden.

9 Meerjarig gesubsidieerde presentatie-instellingen en medialabs

9.1 Inleiding

Dit hoofdstuk brengt de gevolgen van de coronacrisis in beeld voor de meerjarig gesubsidieerde presentatie-instellingen voor beeldende kunst en de meerjarig gesubsidieerde medialabs. Het betreft organisaties die een meerjarige subsidie ontvangen van het Mondriaan Fonds, het Stimuleringsfonds Creatieve industrie of het ministerie van OCW als onderdeel van de Basisinfrastructuur. De betreffende organisaties duiden we verder aan als presentatie-instellingen en medialabs. Het gaat om een heterogene groep organisaties variërend van de 'klassieke' presentatie-instellingen tot 'festivalachtige' organisaties en organisaties waar ontwerp en onderzoek centraal staan.

Voor de presentatie-instellingen en medialabs passen we de volgende indeling in grootteklassen toe op basis van de omvang van de jaaromzet in 2019:

- 1 klein: tot € 0,5 mln. omzet;
- 2 middelklein: € 0,5 mln. tot € 1 mln. omzet;
- 3 (middel)groot: € 1 mln. of meer omzet.

Middelgrote en grote presentatie-instellingen en medialabs zijn in de analyse samengevoegd vanwege het aantal organisaties. Het hoofdstuk beperkt zich tot een bespreking van de belangrijkste resultaten. Voor de gekozen onderzoeks aanpak wordt verwezen naar hoofdstuk 3.

9.2 De situatie in het kalenderjaar 2019

De totale omzet van alle 49 presentatie-instellingen en medialabs samen belooft in het kalenderjaar 2019 ruim € 43 mln., waarvan € 18 mln. aan eigen inkomsten. De eigen inkomsten bestaan slechts voor 12% uit publieksinkomsten. Vooral (middel)grote organisaties genereren veel eigen inkomsten uit opdrachtverlening en coproducties. De totale lasten bestaan voor gemiddeld 47% uit personele lasten. De organisaties behalen samen in 2019 een positief resultaat uit de gewone bedrijfsvoering van € 2,0 mln. Dat positieve resultaat komt vooral rekening van de (middel)grote organisaties. De totale betaalde personeelssterkte bedraagt ruim 460 fte's, waarvan 34% bestaat uit ingehuurde zzp'ers. Tabel 9.1 toont een aantal kengetallen voor de 'gemiddelde presentatie-instelling en medialab'.

Bijna de helft van de 49 organisaties is klein en krap een derde is middelklein. De (middel)grote organisaties zijn in termen van omzet gemiddeld ruim acht keer zo groot als de kleine organisaties en in termen van betaalde personeelssterkte zeven keer zo groot.

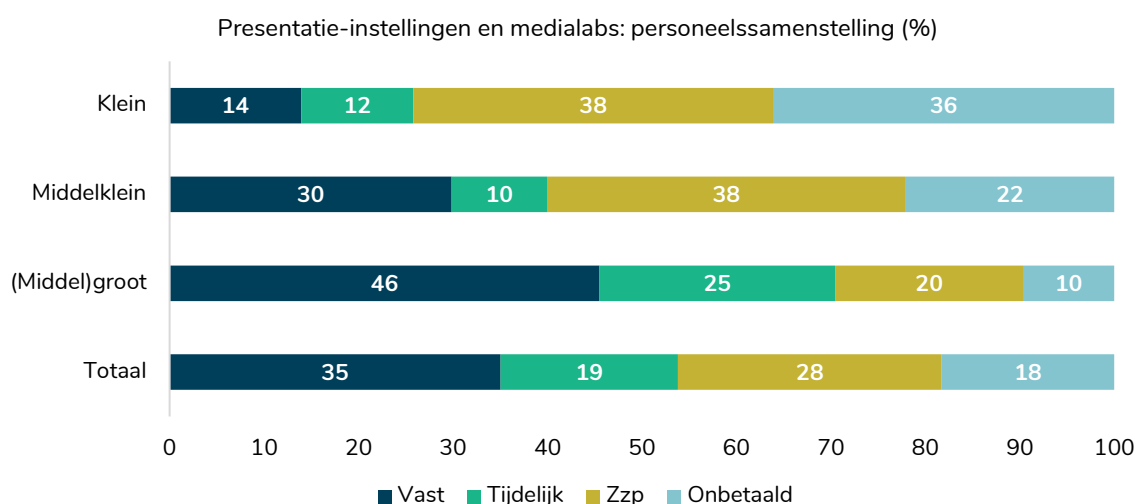
Tabel 9.1 Presentatie-instellingen en medialabs: gemiddelden per grootteklasse, 2019

	Aantal organisaties	Omzet (x € 1 mln.)	Eigen inkomsten (x € 1 mln.)	Personele lasten (x € 1 mln.)	Personeelssterkte (fte's) ^a
Klein	22	0,3	0,1	0,2	3,6
Middelklein	16	0,7	0,2	0,3	6,0
(Middel)groot	11	2,4	1,2	1,0	25,8
Gewogen gemiddelde/ totaal	49	0,9	0,4	0,4	9,4

a Uitsluitend betaald personeel.

Kleine en middelgrote organisaties zijn sterk afhankelijk van de inzet van onbetaald personeel, zoals vrijwilligers en stagiairs (Figuur 9.1). Dat is in de andere onderzochte deelsectoren – behalve bij de poppodia – ongebruikelijk. Daarnaast wordt over de hele linie veel gebruik gemaakt van zzp'ers (gemiddeld 28%). Presentatie-instellingen en medialabs draaien op de inzet van werkenden met een flexibele arbeidsrelatie. Gemiddeld is slechts 35% van de werkenden in deze deelsector in vaste dienst. Bij de kleine organisaties ligt dat percentage – met 14% – echter aanzienlijk lager, terwijl dat percentage bij de (middel)grote organisaties – met 46% – juist aanzienlijk hoger ligt.

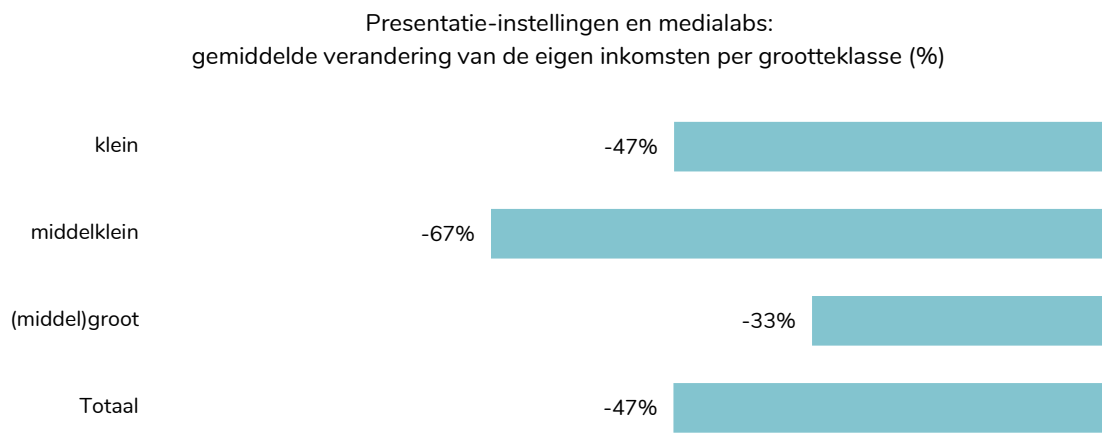
Figuur 9.1 Presentatie-instellingen en medialabs: personeelssamenstelling per grootteklasse naar type werkende, 2019

9.3 Ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse

In de laatste drie kwartalen van 2020 lopen de eigen inkomsten van de gezamenlijke presentatie-instellingen en medialabs ten opzichte van dezelfde periode in 2019 gemiddeld met 47% terug (Figuur 9.2). De daling van de eigen inkomsten is bij de (middel)grote organisaties minder sterk dan bij de middelkleine en kleine organisaties: 33% versus respectievelijk 67% en 47%. Dat komt doordat de publieksinkomsten (inclusief publieksgerelateerde inkomsten) bij (middel)grote organisaties door de bank genomen een kleiner deel van de eigen inkomsten uitmaken dan bij kleine en middelkleine organisaties. De publieksinkomsten zijn met een daling van gemiddeld 83% juist de sterkst teruggelopen categorie eigen inkomsten. De daling van de publieksinkomsten speelt het sterkst bij de middelkleine organisaties, waartoe een aantal 'festivalachtige' organisaties behoren.

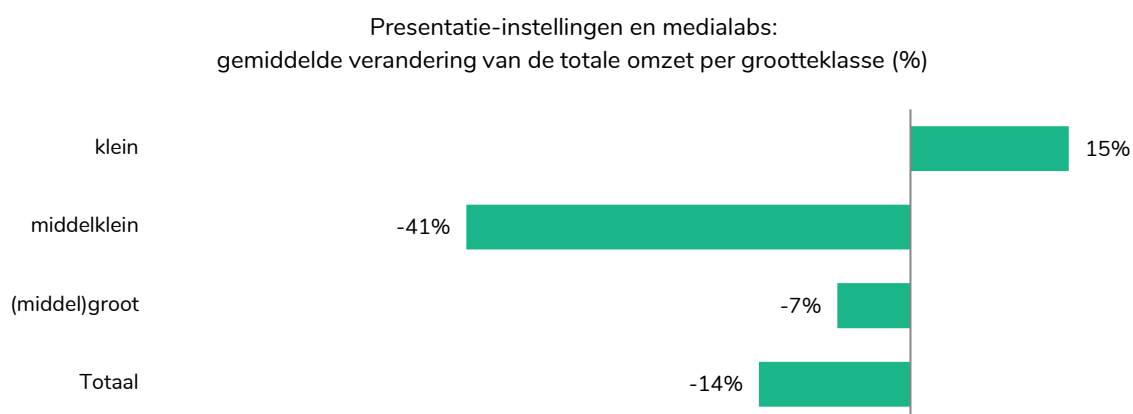
Figuur 9.2 Presentatie-instellingen en medialabs: ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse

9.4 Ontwikkeling van de omzet na coronasteun per grootteklasse

De totale omzet van de gezamenlijke presentatie-instellingen en medialabs neemt – inclusief coronasteun – in de laatste drie kwartalen van 2020 gemiddeld met 14% af ten opzichte van dezelfde periode in 2019 (Figuur 9.3). Dat komt neer op een totale omzetzdaling van € 4,9 mln. (= € 1,0 mln. per organisatie). De terugval van de omzet is veel beperkter dan de terugval van de eigen inkomsten (14% versus 47%), doordat de coronasteun gemiddeld 64% van het verlies aan eigen inkomsten compenseert. Daarnaast speelt de stabiliteit van de meerjarige subsidies een rol.

Figuur 9.3 Presentatie-instellingen en medialabs: ontwikkeling van de omzet per grootteklasse

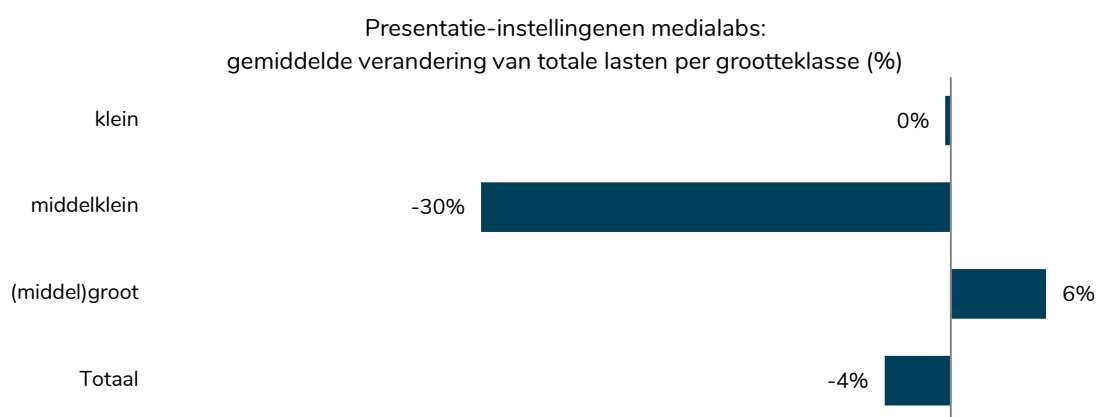
De omzet van de kleine organisaties stijgt zelfs met 15%, doordat de coronasteun de daling van de eigen inkomsten van deze categorie organisaties ruimschoots overtreft. Middelkleine organisaties ervaren de grootste krimp van hun omzet (met 41%), omdat hun eigen inkomsten het sterkst zijn gekelderde (met 67%) en de ontvangen coronasteun ontoereikend is om de afname van de eigen inkomsten teniet te doen. De (middel)grote organisaties nemen een middenpositie in met een omzetzdaling van 7%.

9.5 Ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse

Presentatie-instellingen en medialabs brengen gedurende de laatste drie kwartalen van 2020 hun totale lasten (personeel en materieel) met 4% terug vergeleken met dezelfde periode in 2019 (Figuur 9.4). De daling van de totale lasten van presentatie-instellingen en medialabs komt per saldo voort uit een daling van de materiële lasten (inclusief huisvesting) met 17% en een stijging van de personele lasten met 5%.

Het wekt geen verbazing dat de middelkleine organisaties, die kampen met de grootste daling van de omzet en de eigen inkomsten, ook hun lasten het meest beperken (met 30%). Bij de kleine organisaties veranderen de totale lasten vrijwel niet, terwijl bij de (middel)grote organisaties zelfs een lichte stijging van de lasten plaatsvindt door eerder geplande personeelsuitbreidingen.

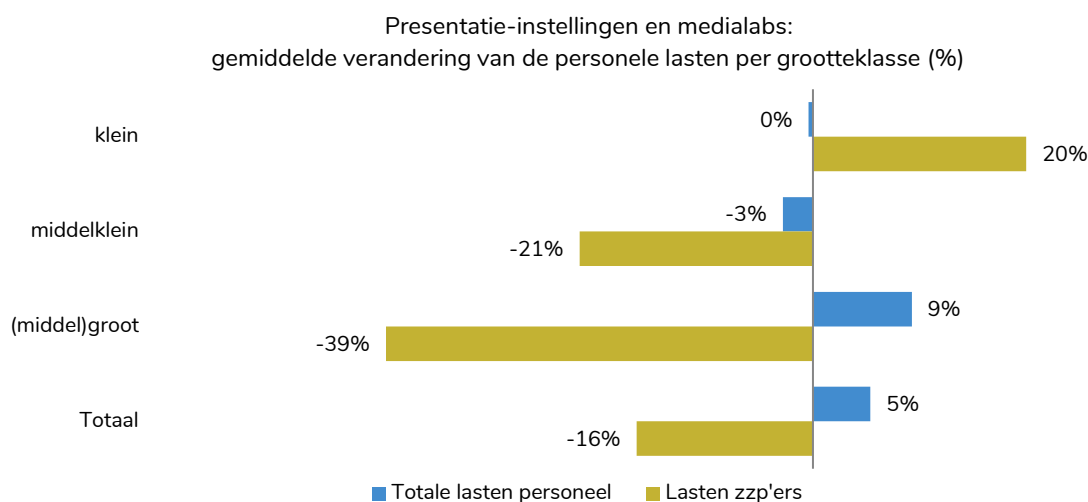
Figuur 9.4 Presentatie-instellingen en medialabs: ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse

9.6 Ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse

De personele lasten van presentatie-instellingen en medialabs nemen in de laatste drie kwartalen van 2020 – door een geplande uitbreiding van het personeel in vaste dienst bij de (middel)grote organisaties – gemiddeld met 5% toe ten opzichte van dezelfde periode in 2019 (Figuur 9.5).

Figuur 9.5 Presentatie-instellingen en medialabs: ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse

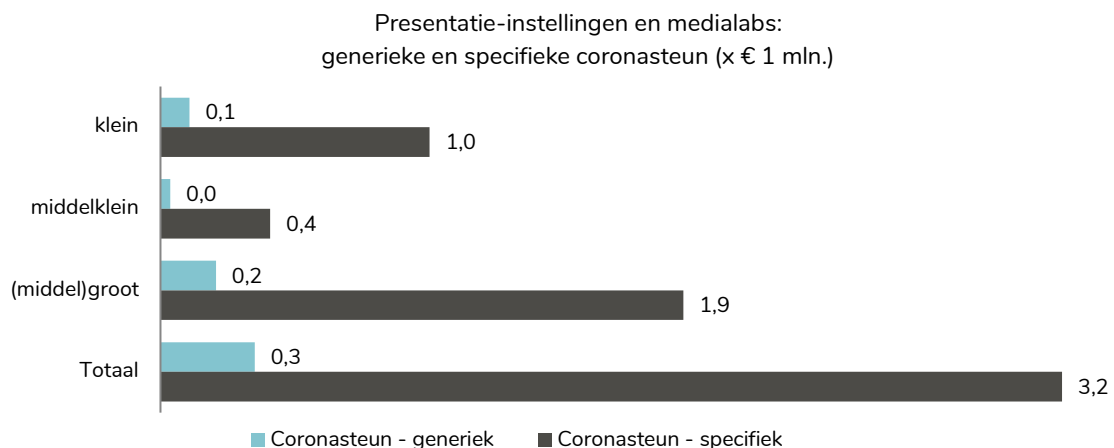

De presentatie-instellingen en medialabs bezuinigen daarentegen gemiddeld 16% op de lasten van zzp'ers, terwijl tegelijkertijd de lasten van het personeel in loondienst met 10% toenemen. De daling van de lasten van zzp'ers komt geheel voor rekening van de (middel)grote en middelkleine organisaties. De kleine organisaties, die sterk afhankelijk zijn van de inzet van zzp'ers, hebben juist de lasten van zzp'ers met 20% verhoogd.

9.7 Effecten van de coronasteun per grootteklasse

Presentatie-instellingen en medialabs doen in het algemeen een beperkt beroep op de generieke coronasteunmaatregelen, zoals de NOW-regeling en de TVL (Figuur 9.6). Dat geldt ook voor de (middel)grote organisaties, waar de meerderheid van de werkenden in loondienst is. Specifieke coronasteun van het ministerie van OCW, de gemeenten en de provincies is voor presentatie-instellingen en medialabs vele malen belangrijker dan de generieke coronasteun (in totaal € 3,2 mln. versus € 0,4 mln.). Opgemerkt dient te worden dat de gepresenteerde bedragen aan coronasteun berusten op een voorlopige opgave van de organisaties. De definitieve steunbedragen van onder meer de NOW-regeling moeten nog worden vastgesteld. De mogelijkheid bestaat dat daarvan een deel moet worden terugbetaald.

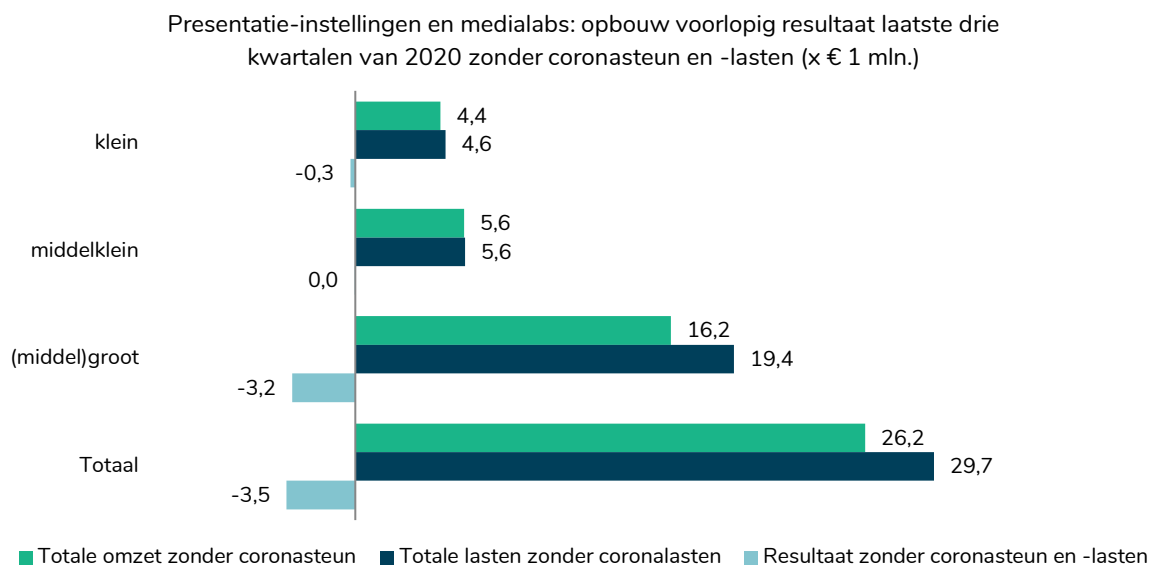
Figuur 9.6 Presentatie-instellingen en medialabs: generieke en specifieke coronasteun per grootteklasse

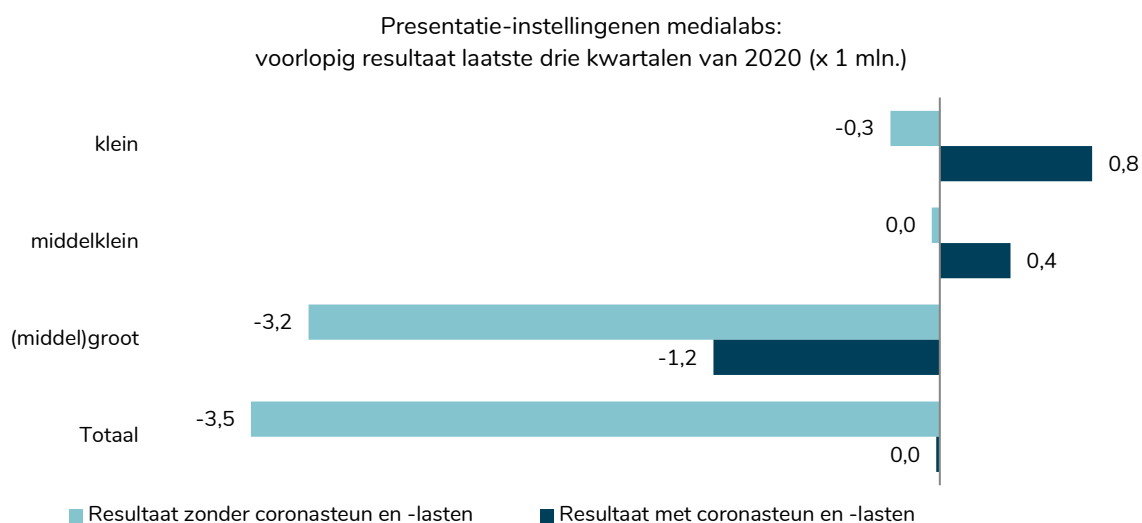
Zonder de coronasteun en -lasten zouden de gezamenlijke presentatie-instellingen en medialabs – met uitzondering van de middelkleine organisaties, die gemiddeld quitte spelen – in de rode cijfers terecht komen (Figuur 9.7). De middelkleine en (middel)grote organisaties boeken in dat geval een resultaat van respectievelijk € -0,3 mln. en € -3,2 mln.

Figuur 9.8 onthult dat het resultaat in alle onderscheiden grootteklassen sterk verbetert door de coronasteun en dat de gezamenlijke presentatie-instellingen en medialabs quitte spelen. Dat neemt niet weg dat de (middel)grote organisaties – ondanks de coronasteun – nog steeds rode cijfers schrijven.

Figuur 9.7 Presentatie-instellingen en medialabs : opbouw voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per grootteklasse vóór coronasteun en -lasten

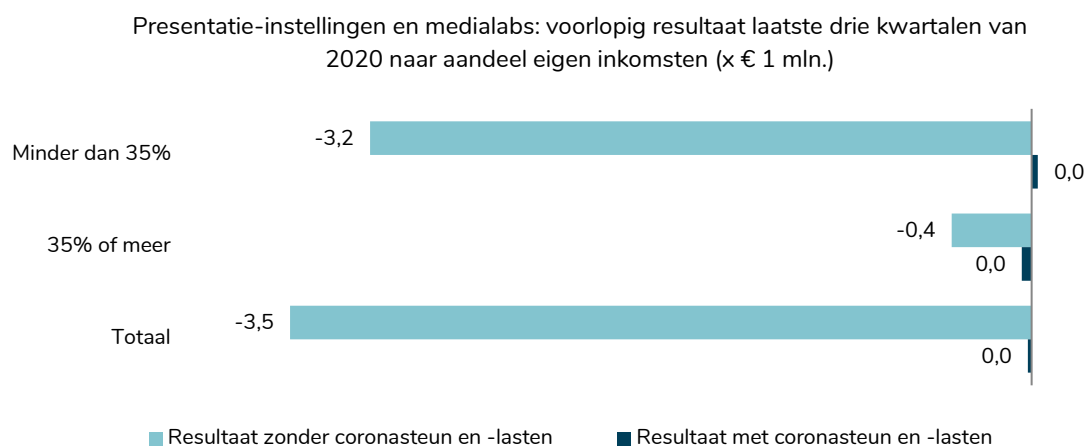
Figuur 9.8 Presentatie-instellingen en medialabs: voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per grootteklasse vóór en na coronasteun en -lasten

9.8 Resultaat per eigeninkomstenklasse

In 2019 verwerven 32 presentatie-instellingen en medialabs (circa twee derde van de organisaties) minder dan 35% eigen inkomsten en hebben 17 organisaties meer dan 35% eigen inkomsten. De organisaties met relatief weinig inkomsten in 2019 kampen in 2020 vóór coronasteun samen met een negatief resultaat van € 3,2 mln. (= € 0,1 per organisatie), maar zien dat na coronasteun omslaan in een bescheiden positief resultaat (Figuur 9.9). De organisaties met relatief veel eigen inkomsten zouden zonder coronasteun samen een resultaat boeken van € -0,4 mln. Na coronasteun spelen ze echter vrijwel quitte. In deze deelsector sluit de coronasteun redelijk goed aan bij het verlies aan eigen inkomsten.

Figuur 9.9 Presentatie-instellingen en medialabs: voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per eigeninkomstenklasse vóór en na coronasteun en -lasten

9.9 Conclusies

Het hoofdstuk bevat een schets van de gevolgen van de coronacrisis voor de meerjarig gesubsidieerde presentatie-instellingen en medialabs. Dit geschiedt steeds op basis van een vergelijking van de laatste drie kwartalen van 2020 met dezelfde periode in 2019. De belangrijkste conclusies van het hoofdstuk luiden:

- De eigen inkomsten van de presentatie-instellingen en medialabs nemen in de laatste drie kwartalen van 2020 met gemiddeld 47% af, vooral door de met 83% teruggelopen publieksinkomsten. Bij de middelkleine organisaties is de krimp van de eigen inkomsten het grootst (67%) en bij de (middel)grote organisaties het kleinst (33%). Deze verschillen zijn het gevolg van het uiteenlopende belang van de publieksinkomsten bij beide groepen organisaties.
- De daling van de totale omzet (inclusief coronasteun) is door de ontvangen coronasteun en de stabiliserende werking van de meerjarige subsidies beduidend minder groot dan de daling van de eigen inkomsten (14% versus 47%).
- Presentatie-instellingen en medialabs bezuinigen in de laatste drie kwartalen van 2020 gemiddeld niet op hun personele lasten. De personele lasten stijgen in totaal zelfs met 5%, vooral door al eerder geplande uitbreidingen van het personeel in vaste dienst bij de (middel)grote organisaties en hogere lasten van zzp'ers bij de kleine organisaties.
- De organisaties brengen binnen de personele lasten de lasten van zzp'ers met gemiddeld 16% terug. Tegelijkertijd nemen de lasten van het personeel in loondienst met 10% toe. De (middel)grote en middelkleine presentatie-instellingen en medialabs zijn verantwoordelijk voor de bezuinigingen op de lasten van zzp'ers. De kleine organisaties, die sterk afhankelijk zijn van de inzet van zzp'ers, geven juist meer uit aan zzp'ers.
- Presentatie-instellingen en medialabs reduceren hun totale lasten (van personeel en materieel) met 4% en bezuinigen alleen 17% op de materiële lasten (inclusief huisvesting). Middelkleine (festivalachtige) organisaties, die kampen met de grootste omzetzakking, brengen hun lasten het meest terug (met 30%) en kleine organisaties vrijwel niet.

- Presentatie-instellingen en medialabs doen een beperkt beroep op generieke coronasteun. De specifieke coronasteun van het ministerie van OCW, gemeenten en provincies is voor hen veel belangrijker dan de generieke steun.
- Zonder de coronasteun zouden de presentatie-instellingen en medialabs samen kampen met een verlies van € 3,5 mln. De coronasteun zorgt ervoor dat de organisaties in deze deelsector gemiddeld quitte spelen. Kleine en middelkleine organisaties boeken zelfs een positief financieel resultaat. Alleen de (middel)grote organisaties blijven ondanks de coronasteun in de rode cijfers.

10 Poppodia

10.1 Inleiding

In het voorliggende hoofdstuk komen de gevolgen van de coronacrisis aan de orde voor de poppodia die lid zijn van Vereniging Nederlandse Poppodia en -Festivals (VNPF). In het vervolg duiden we ze aan als poppodia. De analyse beperkt zich tot de 53 poppodia die in 2019 zijn opgenomen in het Poppodium Analyse Systeem (PAS). Eigen inkomsten en gemeentelijke subsidies vormen de belangrijkste inkomstenbronnen van de poppodia.

Voor poppodia gebruiken we de volgende indeling in grootteklassen op basis van de omvang van de jaaromzet in 2019:

- 1 (middel)klein: tot € 1 mln. omzet;
- 2 middelgroot: € 1 mln. tot € 2,5 mln. omzet;
- 3 groot: € 2,5 mln. of meer omzet.

Kleine en middelkleine poppodia zijn in de analyse samengevoegd vanwege het aantal organisaties. In het hoofdstuk staan de belangrijkste resultaten centraal. Voor de gekozen onderzoeksaanpak wordt verwezen naar hoofdstuk 3.

Voor de beschrijving van de situatie in het kalenderjaar 2019 putten we in dit hoofdstuk uit het PAS, een andere bron dan de verantwoordingsinformatie die is gebruikt in de voorgaande hoofdstukken. Daarom is de beschrijving in paragraaf 10.2 niet exact vergelijkbaar met de overeenkomstige paragrafen in de voorgaande hoofdstukken. We hebben geprobeerd om de resultaten zo goed mogelijk vergelijkbaar te presenteren.

10.2 De situatie in het kalenderjaar 2019

De totale omzet van de 53 poppodia samen belooft in het kalenderjaar 2019 € 170 mln., waarvan € 128 mln. (= 75%) aan eigen inkomsten. De eigen inkomsten bestaan voor 78% uit publieksinkomsten en publieksgerelateerde inkomsten. (Middel)kleine en middelgrote poppodia zijn in hun exploitatie sterker afhankelijk van gemeentelijke subsidies dan grote poppodia en verwerven als percentage van de omzet minder eigen inkomsten dan grote poppodia. De totale lasten bestaan onder meer voor 33% uit de personele lasten van het poppodium en voor 22% uit de gages voor de optredende artiesten. Het resultaat uit de gewone bedrijfsvoering komt voor alle poppodia samen op € 0,2 mln. uit. Middelgrote poppodia schrijven in 2019 rode cijfers, terwijl middelkleine en grote poppodia een bescheiden plusje noteren. De totale betaalde personeelssterkte van alle poppodia samen komt uit op bijna 1.170 fte's, waarvan 11% bestaat uit ingehuurd zzz'ers. Tabel 10.1 toont een aantal kengetallen voor het 'gemiddelde poppodium' per grootteklasse.

De tabel illustreert dat ruim 40% van de poppodia (middel)klein is. De grote poppodia zijn gemeten naar omzet gemiddeld ruim tien keer zo groot als de (middel)kleine poppodia en qua betaalde

personeelssterkte gemiddeld bijna zeven keer zo groot. Naast betaald personeel maken poppodia relatief veel gebruik van onbetaald personeel, zoals vrijwilligers en stagiairs (Figuur 10.1).

Tabel 10.1 Poppodia: gemiddelden per grootteklasse, 2019

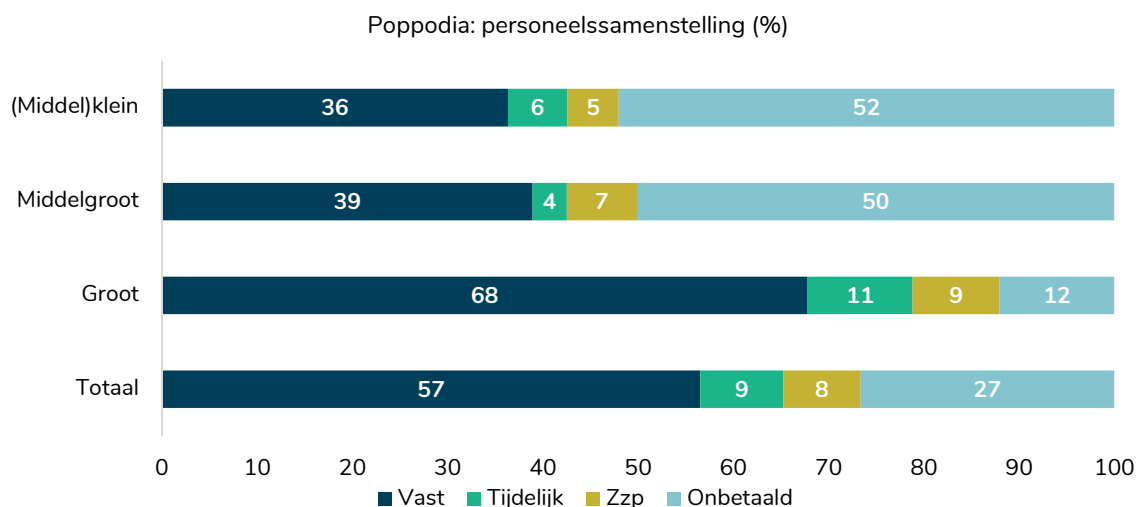
	Aantal organisaties	Omzet (x € 1 mln.)	Eigen inkomsten	Personele lasten	Personeelssterkte (fte's) ^b
(Middel)klein	22	0,6	0,3	0,2	5,8
Middelgroot	16	1,6	1,0	0,5	10,4
Groot	15	8,7	7,0	2,9	58,5
Gewogen gemiddelde/ totaal	53	3,2	2,4	1,1	22,1

a Exclusief gages optredende artiesten.

b Uitsluitend betaald personeel en exclusief optredende artiesten.

(Middel)kleine en middelgrote poppodia draaien voor de helft op de inzet van onbetaald personeel, zoals vrijwilligers en stagiairs (Figuur 10.1). In de andere onderzochte deelsectoren – met uitzondering van presentatie-instellingen en medialabs – is dat niet gebruikelijk. Bij de grote poppodia werkt juist ruim twee derde van het personeel in loondienst en blijft de inzet van onbetaalde krachten beperkt tot 12% van werkenden.²² Poppodia zetten daarnaast uitzendkrachten en payrollers in (gemiddeld 9%, in de figuur aangeduid als tijdelijk), en zzp'ers (gemiddeld 8%).

Figuur 10.1 Poppodia: personeelssamenstelling per grootteklasse naar type werkende, 2019^{a b}

a Vast: personeel in loondienst.

b Tijdelijk: uitzendkrachten en payrollers.

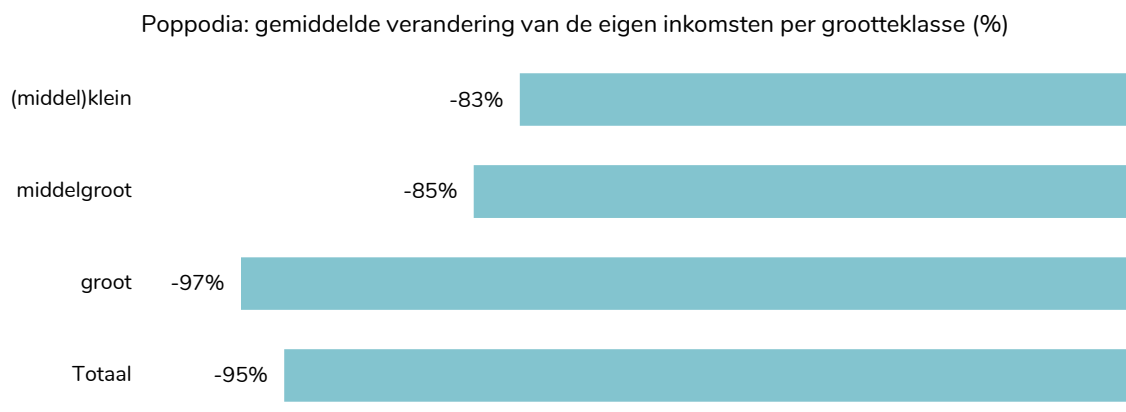
10.3 Ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse

Poppodia zijn in hun bedrijfsvoering sterk afhankelijk van de eigen inkomsten. Tegelijkertijd vallen hun eigen inkomsten door de effecten van de coronacrisis in 2020 veel sterker terug dan die van de meerjarig gesubsidieerde organisaties voor podiumkunst. De eigen inkomsten kelderen in de laatste drie kwartalen van 2020 gemiddeld met 95% (= € 95,6 mln.) ten opzichte van dezelfde

²² Vaste en tijdelijke dienstverbanden worden in het PAS niet afzonderlijk onderscheiden.

periode in 2019 (Figuur 10.2), vooral door een enorme daling van publieksinkomsten en publieksgerelateerde inkomsten (met 98%). De daling van de eigen inkomsten is het grootst bij de grote poppodia (97%), die naar verhouding in hun bedrijfsvoering het sterkst afhankelijk zijn van hun eigen inkomsten. Dat neemt niet weg dat ook de eigen inkomsten van de (middel)kleine en middelgrote poppodia fors zijn gedaald (met respectievelijk 83% en 85%).

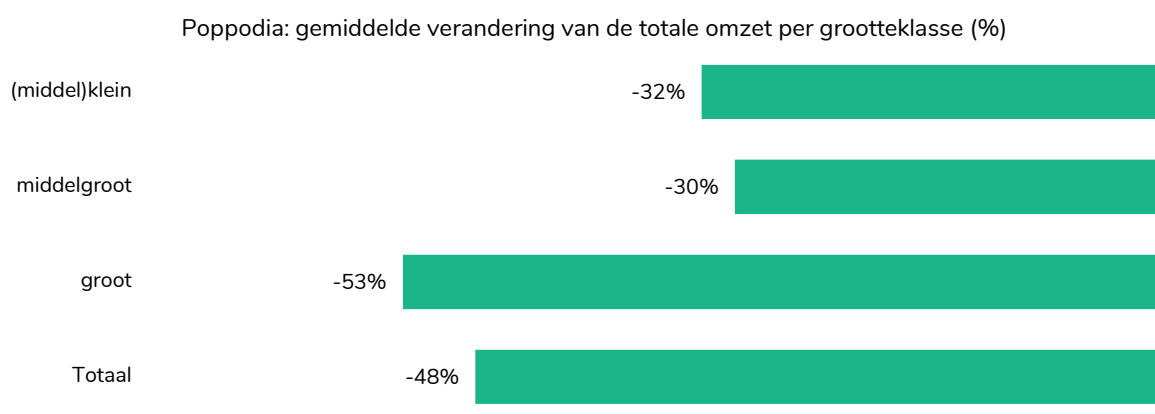
Figuur 10.2 Poppodia: ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse

10.4 Ontwikkeling van de omzet na coronasteun per grootteklasse

De totale omzet van de poppodia (inclusief coronasteun) halveert in de laatste drie kwartalen van 2020 bijna vergeleken met dezelfde periode in 2019 (Figuur 10.3). Dat is een geringere daling dan die van de eigen inkomsten (48% versus 95%). Dit komt door de coronasteun, die de poppodia compensatie biedt voor 37% van het verlies aan eigen inkomsten, en de gemeentelijke subsidies. Het blijft echter nog steeds een veel forsere omzetsdaling dan in de meerjarig gesubsidieerde podiumkunsten.

Figuur 10.3 Poppodia: ontwikkeling van de omzet per grootteklasse

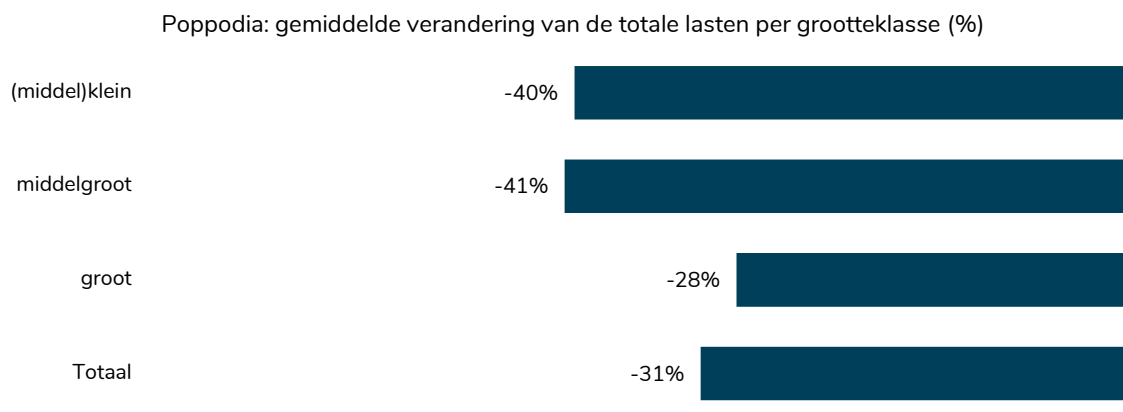
De omzetsdaling is door de sterk teruggelopen eigen inkomsten het grootst bij de grote poppodia (53%). Bij de (middel)kleine en middelgrote poppodia is de omzetsdaling beperkter (respectievelijk 32% en 30%), maar nog steeds fors. In totaal krimpt de omzet van de (middel)kleine en de middelgrote poppodia in absolute termen met respectievelijk € 3,1 mln. en € 5,5 mln. tegen een krimp

van € 50,6 mln. bij de grote poppodia. Daarmee komt de totale omzetsdaling van de poppodia op € 59,2 mln. Dit werkt door in de rest van de keten.

10.5 Ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse

Poppodia brengen hun totale lasten (personeel, materieel en programmering) in de laatste drie kwartalen van 2020 met 31% terug ten opzichte van dezelfde periode in 2019 (Figuur 10.4). Dit komt overeen met een lastendaling van € 38,0 mln. De poppodia bezuinigen op de personele lasten en de materiële lasten, en uiteraard ook op de lasten van de programmering. Bij de (middel)kleine en middelgrote poppodia nemen de totale lasten sterker af dan bij de grote poppodia (respectievelijk 40% en 41% versus 28%), hoewel de grote poppodia juist kampen met de grootste omzetsdaling.

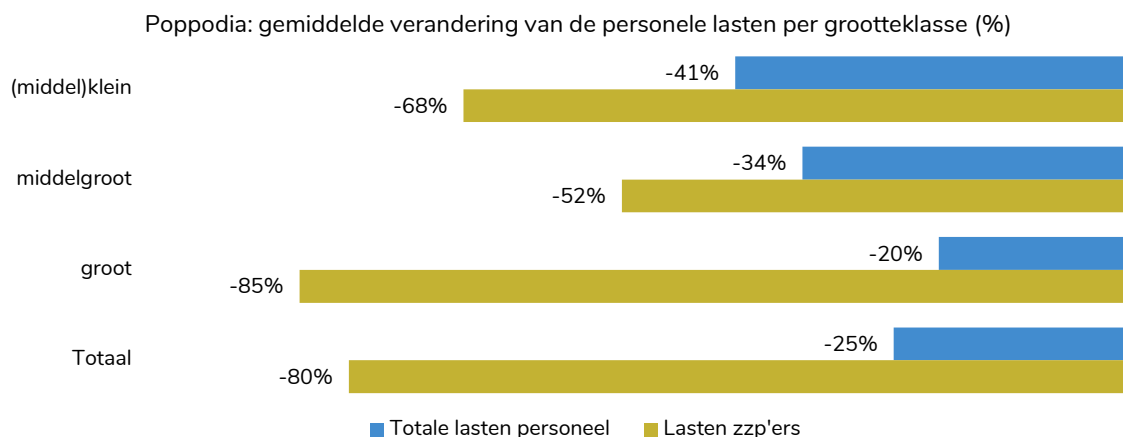
Figuur 10.4 Poppodia: ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse

10.6 Ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse

De poppodia reduceren hun personele lasten (inclusief gages van de optredende artiesten) in de laatste drie kwartalen van 2020 gemiddeld met een kwart ten opzichte van dezelfde periode in 2019 (Figuur 10.5). (Middel)kleine en middelgrote poppodia brengen hun personele lasten sterker terug dan grote poppodia.

Figuur 10.5 Poppodia: ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse

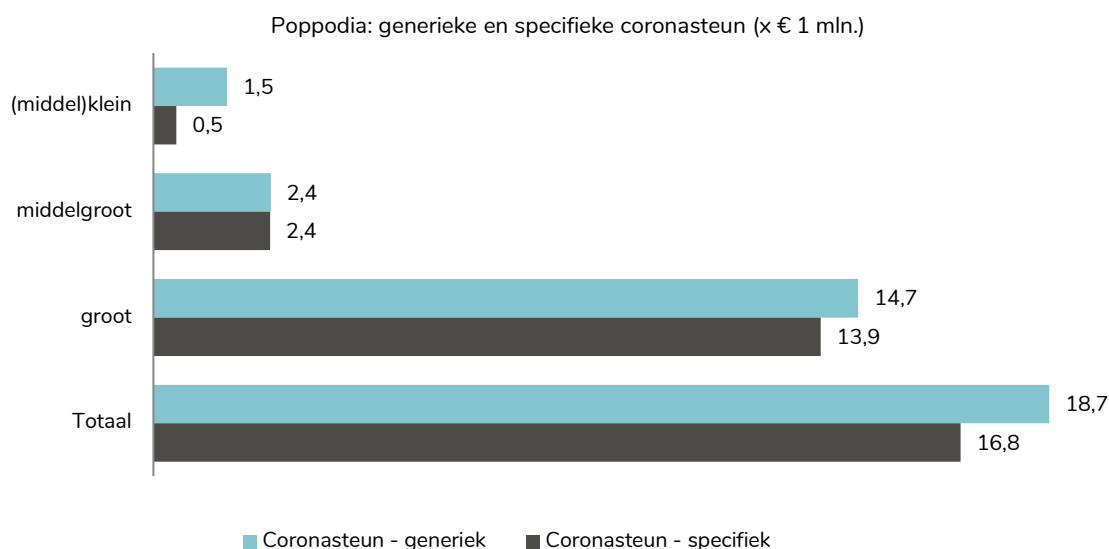

Over de hele linie bezuinigen poppodia sterker op de lasten van zzp'ers en dan op de lasten van het personeel in loondienst: 80% op de zzp'ers tegen 1% op personeel in loondienst. Daarnaast vallen de gages van de optredende artiesten grotendeels weg. Vooral de grote poppodia beperken de lasten van zzp'ers sterk (85%). De zzp'ers maken overigens een beperkt deel uit van de totale personeelssterkte (8% in 2019).

10.7 Effecten van de coronasteun per grootteklasse

Poppodia doen over de hele linie een aanzienlijk groter beroep op de generieke steunmaatregelen dan de meerjarig gesubsidieerde organisaties voor podiumkunst. De generieke coronasteun is voor de poppodia minstens zo belangrijk als de specifieke coronasteun (Figuur 10.6). Dat komt doordat poppodia normaliter veel eigen inkomsten verwerven en daardoor hun omzet veel sterker zien krimpen dan de meerjarig gesubsidieerde organisaties voor podiumkunst. In totaal ontvangen de poppodia € 18,7 mln. aan generieke coronasteun en € 16,8 mln. aan specifieke coronasteun van de verschillende overheden. Een kanttekening bij de getoonde resultaten is dat de coronasteun berust op een voorlopige opgave van de poppodia. De definitieve steunbedragen van onder meer de NOW-maatregel moeten nog worden vastgesteld. Mogelijk leidt dit deels tot terugbetalingen.

Figuur 10.6 Poppodia: generieke en specifieke coronasteun per grootteklasse

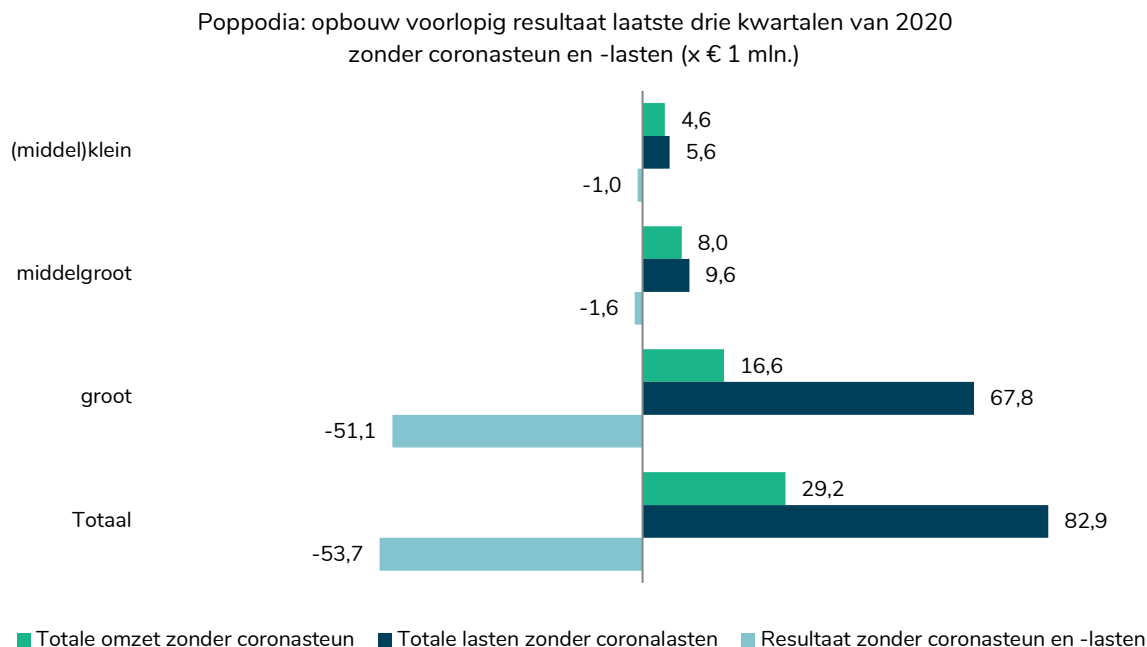

Zonder de coronasteun zou het exploitatieresultaat van de poppodia over de hele linie negatief zijn (Figuur 10.7). Vooral de vijftien grote poppodia schrijven zonder coronasteun donkerrode cijfers schrijven (samen een negatief exploitatieresultaat van € 51,1 mln. en gemiddeld € 3,4 mln.). Zonder de coronasteun komen de verliezen van de (middel)kleine en middelgrote poppodia per organisatie uit op respectievelijk € 45.000 en € 100.000.

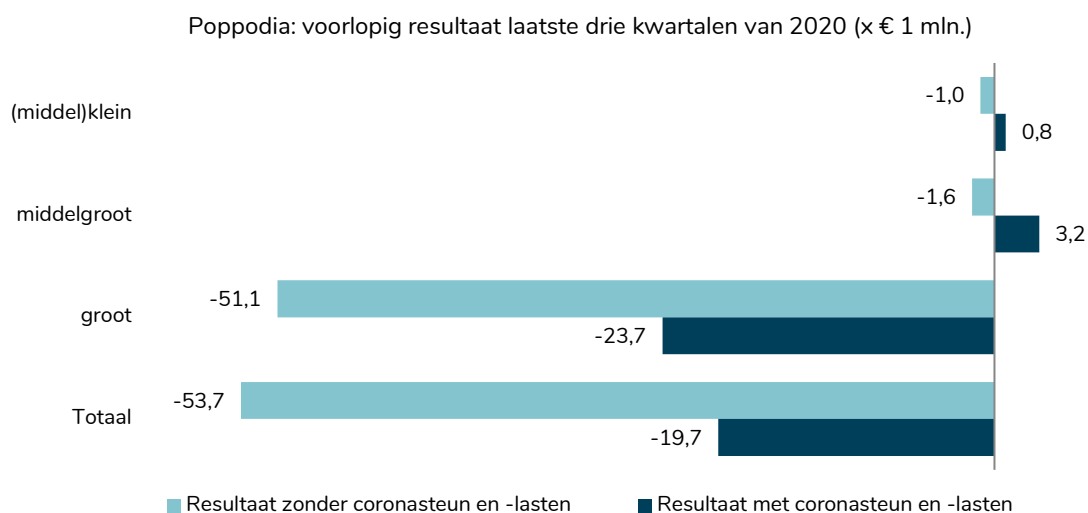
Door de coronasteun (voorlopige bedragen) schrijven de (middel)kleine en middelgrote poppodia zwarte cijfers en wordt het aanvankelijke negatieve exploitatieresultaat van deze poppodia ruimschoots ongedaan gemaakt (Figuur 10.8). Dat geldt echter niet voor de grote poppodia. Hun negatieve exploitatieresultaat wordt door de coronasteun weliswaar ruimschoots gehalveerd, maar een gezamenlijk exploitatieresultaat van € -23,7 mln. biedt de grote poppodia weinig redenen voor

optimisme. Het gezamenlijke resultaat van alle poppodia, € -19,7 mln. (= 30% van de omzet), blijft ook na coronasteun negatief door de verliezen van de grote poppodia.

Figuur 10.7 Poppodia: opbouw voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per grootteklasse vóór coronasteun en -lasten

Figuur 10.8 Poppodia: opbouw voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per grootteklasse vóór en na coronasteun

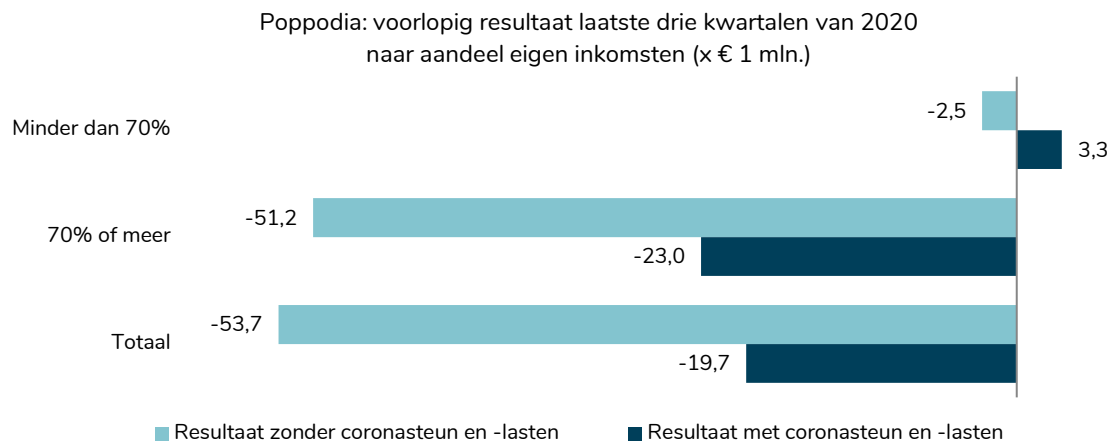

10.8 Resultaat per eigeninkomstenklasse

Poppodia draaien sterk op eigen inkomsten (gemiddeld 75% van de omzet). In 2019 hebben 34 poppodia minder dan 70% eigen inkomsten en 19 poppodia 70% of meer eigen inkomsten. Door de coronasteun verbetert het exploitatieresultaat van de poppodia, die normaliter voor 70% of meer afhankelijk zijn van de eigen inkomsten weliswaar, maar het blijft sterk negatief; het verbetert van € -51,2 mln. naar € -23,0 mln. Bij de poppodia die voor minder dan 70% afhankelijk zijn van de eigen inkomsten slaat aanvankelijke negatieve resultaat van € -2,5 mln. vóór coronasteun

om in een positief resultaat van € 3,3 mln. Ook bij de poppodia is mogelijk bij de bepaling van de coronasteun onvoldoende rekening gehouden met de hoogte van de eigen inkomsten.

Figuur 10.9 Poppodia: voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per eigeninkomstenklasse vóór en na coronasteun en -lasten

10.9 Conclusies

In het hoofdstuk zijn de gevolgen van de coronacrisis voor de VNPF-poppodia aan de orde gekomen. Daartoe vergelijken we steeds de laatste drie kwartalen van 2020 met dezelfde periode in 2019. Het hoofdstuk leidt tot de volgende conclusies:

- De eigen inkomsten van de poppodia lopen in 2020 met gemiddeld 95% terug, omdat de publieksinkomsten met 98% zijn gekelderd. Grote poppodia kampen met een forsere daling van de eigen inkomsten dan middelgrote en (middel)kleine poppodia (97% versus respectievelijk 85% en 83%).
- De totale omzet (inclusief coronasteun) neemt door de ontvangen coronasteun en de stabiliserende werking van de gemeentelijke subsidies minder sterk af dan de eigen inkomsten (48% tegen 95%), hoewel een omzetsdaling van 48% nog steeds fors blijft.
- De poppodia bezuinigen in 2020 gemiddeld 25% op hun personele lasten. Die bezuiniging is groter bij de (middel)kleine en middelgrote poppodia dan bij de grote poppodia (respectievelijk 41% en 34% tegen 20%).
- Over de hele linie bezuinigen poppodia sterker op de (relatief beperkte) lasten van zzp'ers dan op de lasten van het personeel in loondienst: 80% op de zzp'ers tegen 1% op personeel in loondienst. Verder vallen de gages van de optredende artiesten grotendeels weg.
- In 2020 beperken de poppodia de totale lasten (van personeel, materieel en programmering) in totaal met 27%. (Middel)kleine poppodia bezuinigen het meest op hun totale lasten en grote poppodia het minst (respectievelijk 41% versus 24%).
- Vergeleken met de meerjarig gesubsidieerde organisaties voor podiumkunst ontvangen de poppodia vanwege hun forse omzetverlies relatief veel generieke coronasteun. De omvang van de generieke coronasteun is zelfs nog iets groter dan de omvang van de specifieke coronasteun van de verschillende overheden.
- De coronasteun zorgt ervoor dat de (middel)kleine en middelgrote poppodia uiteindelijk een positief financieel resultaat boeken. De grote poppodia leiden gezamenlijk een groot verlies.

II Vrije producenten

11.1 Inleiding

In dit hoofdstuk bespreken we de gevolgen van de coronacrisis voor de vrije muziek- en theaterproducenten die lid zijn van de Vereniging Vrije Theater Producenten (VVTP). Deze organisaties duiden we in het vervolg aan als vrije producenten. De analyse blijft beperkt tot de dertien van de dertig VVTP-leden die bruikbare respons op de coronamonitor hebben gegeven. De bedrijfsvoering van de vrije producenten is volledig gebaseerd op de verwerving van eigen inkomsten.

Voor de vrije producenten hanteren we de volgende indeling in grootteklassen op basis van de omvang van de jaaromzet in 2019:²³

- 1 (middel)klein: tot € 1 mln. omzet;
- 2 (middel)groot: € 1 mln. of meer omzet.

Kleine en middelkleine vrije producenten zijn in de analyse samengevoegd vanwege het aantal organisaties. Hetzelfde geldt voor middelgrote en grote vrije producenten. Het hoofdstuk richt zich op een bespreking van de belangrijkste resultaten. Voor de gekozen onderzoeks aanpak wordt verwezen naar hoofdstuk 3.

Voor de vrije producenten beschikken we niet over verantwoordingsinformatie of andere aanvullende informatiebronnen. Daarom blijft de ophoging van de resultaten naar nationale totalen in dit hoofdstuk noodgedwongen achterwege. In paragraaf 11.2 berust de beschrijving van de situatie in het kalenderjaar 2019 uitsluitend op de informatie van de dertien VVTP-leden met bruikbare respons; dit in tegenstelling tot de aanpak in de overeenkomstige paragrafen van de voorgaande hoofdstukken. De resultaten worden zo goed mogelijk vergelijkbaar in beeld gebracht. Alleen de uitsplitsing van het financiële resultaat naar eigeninkomstenklassen blijft achterwege, omdat de vrije producenten vrijwel volledig draaien op de publieksinkomsten.

11.2 De situatie in het kalenderjaar 2019

De totale omzet van de dertien vrije producenten samen bedraagt in het kalenderjaar 2019 € 56 mln. De omzet bestaat bijna volledig uit publieksinkomsten. Dat geldt zowel voor (middel)kleine als voor (middel)grote vrije producenten. De personele lasten vormen 52% van de totale lasten. De dertien vrije producenten samen boeken in 2019 een positief exploitatieresultaat van € 2,0 mln. De totale personeelssterkte komt uit op 420 fte's. Tabel 11.1 brengt per grootteklasse een aantal kengetallen in beeld voor de 'gemiddelde vrije producent.'

Van de geanalyseerde vrije producenten bestaat ruim 60% uit (middel)grote organisaties. De (middel)grote vrije producenten zijn in termen van omzet gemiddeld bijna vijftien keer zo groot als de

---

²³ Voor het jaar 2019 beschikken we over financiële cijfers van de laatste drie kwartalen van dat jaar. Voor de bepaling van de jaarcijfers in paragraaf 11.2 vermenigvuldigen we de cijfers over drie kwartalen met de factor 4/3.

(middel)kleine vrije producenten en qua personeelssterkte gemiddeld ruim zes keer zo groot. De (middel)kleine organisaties bestaan voor een groot deel uit impresariaten. De (middel)grote organisaties zijn overwegend uitvoerende producenten.

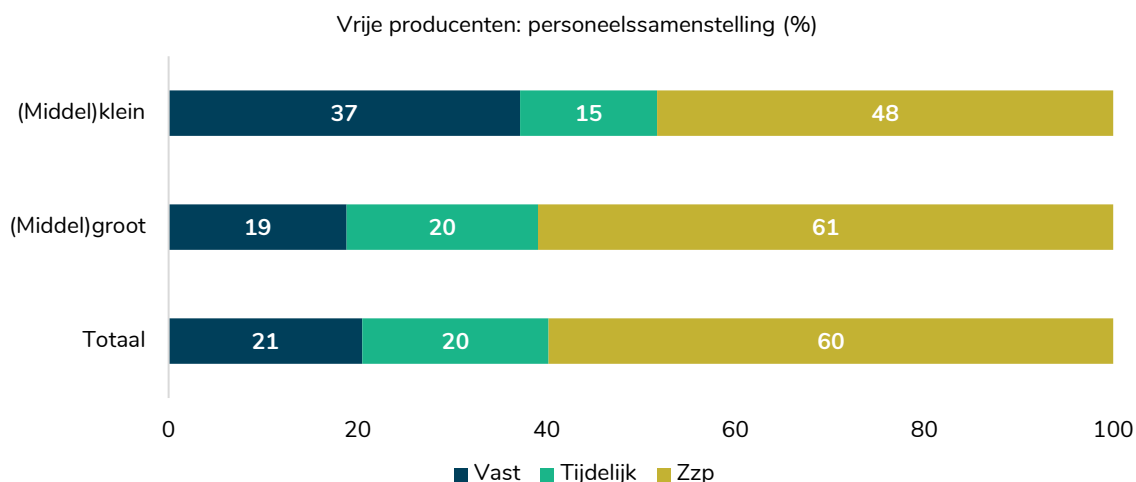
Tabel 11.1 Vrije producenten: gemiddelden per grootteklasse, 2019^a

	Aantal organisaties	Omzet (x € 1 mln.)	Eigen inkomsten (x € 1 mln.)	Personele lasten (x € 1 mln.)	Personeelssterkte (fte's)
(Middel)klein	5	0,5	0,5	0,5	7,6
(Middel)groot	8	6,7	6,7	3,2	47,7
Gewogen gemiddelde/ totaal	13	4,3	4,3	2,2	32,3

a Uitsluitend de dertien van de dertig VVTP-leden met bruikbare respons aan de coronamonitor.

Bij de vrije producenten zijn flexibele arbeidsrelaties – zzp-inhuur en tijdelijke dienst (inclusief uitzendkrachten, payrollers en nulurencontracten) – de norm. Gemiddeld bestaat 80% van de werkenden uit mensen met een flexibele arbeidsrelatie (Figuur 11.1). Het betreft vooral optredende artiesten en een deel van het ondersteunend personeel. (Middel)grote organisaties zijn vooral uitvoerende producenten en draaien daardoor meer op ingehuurd zzp'ers dan (middel)kleine organisaties, die voor een belangrijk deel impresariaten zijn (61% tegen 48%).

Figuur 11.1 Vrije producenten: personeelssamenstelling per grootteklasse naar type werkende, 2019^{a,b}

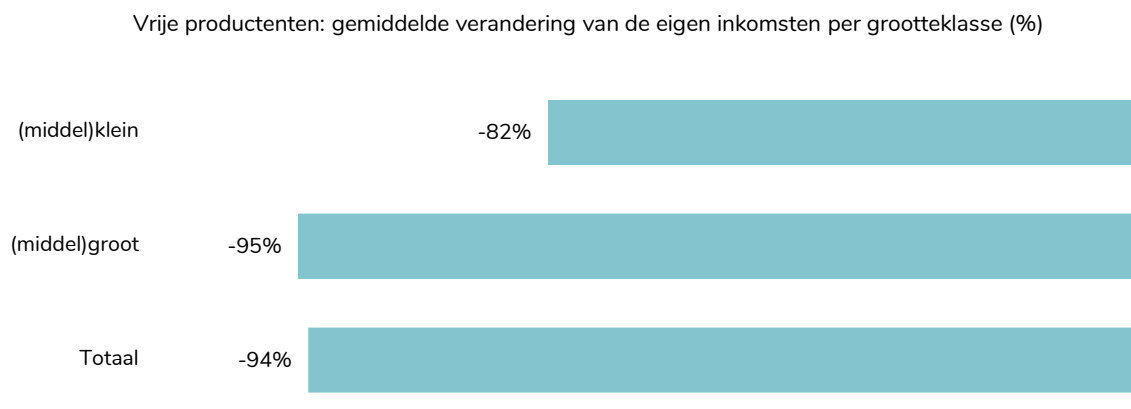
a Uitsluitend de dertien van de dertig VVTP-leden met bruikbare respons aan de coronamonitor.

b Tijdelijk personeel: personeel in tijdelijke dienst, personeel met nulurencontracten, payrollers en uitzendkrachten.

11.3 Ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse

De eigen inkomsten van de dertien vrije producenten kelderen in de laatste drie kwartalen van 2020 gemiddeld met maar liefst 94% ten opzichte van dezelfde periode in 2019 (Figuur 11.2). Dat is vergelijkbaar met de poppodia. De eigeninkomstendaling is het gevolg van de grotendeels weggevallen publieksinkomsten. De krimp van de eigen inkomsten is groter bij de (middel)grote producenten dan bij de (middel)kleine producenten (95% versus 82%).

Figuur 11.2 Vrije producenten: ontwikkeling van de eigen inkomsten per grootteklasse^a

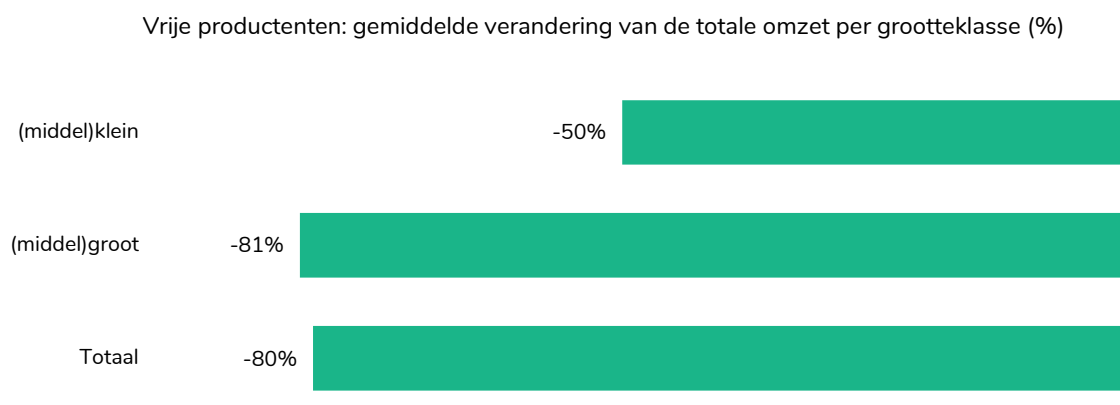

a Uitsluitend de dertien van de dertig VVTP-leden met bruikbare respons aan de coronamonitor.

11.4 Ontwikkeling van de omzet na coronasteun per grootteklasse

Gedurende de laatste drie kwartalen van 2020 valt de totale omzet inclusief coronasteun met 80% (= € 33,7 mln.) terug vergeleken met dezelfde periode in 2019. De omzetsdaling van de ongesubsidieerde vrije producenten is aanzienlijk groter dan in de andere onderzochte deelsectoren. De omzet bestaat in 2020 voor twee derde uit generieke coronasteun. Door de sterkere krimp van de eigen inkomsten is de procentuele omzetsdaling groter voor de (middel)grote producenten dan voor de (middel)kleine producenten. In totaal daalt de omzet van de acht (middel)grote producenten met € 32,8 mln. tegen een omzetsdaling van € 0,9 mln. voor de vijf (middel)kleine producenten.

Figuur 11.3 Vrije producenten ontwikkeling van de omzet per grootteklasse^a

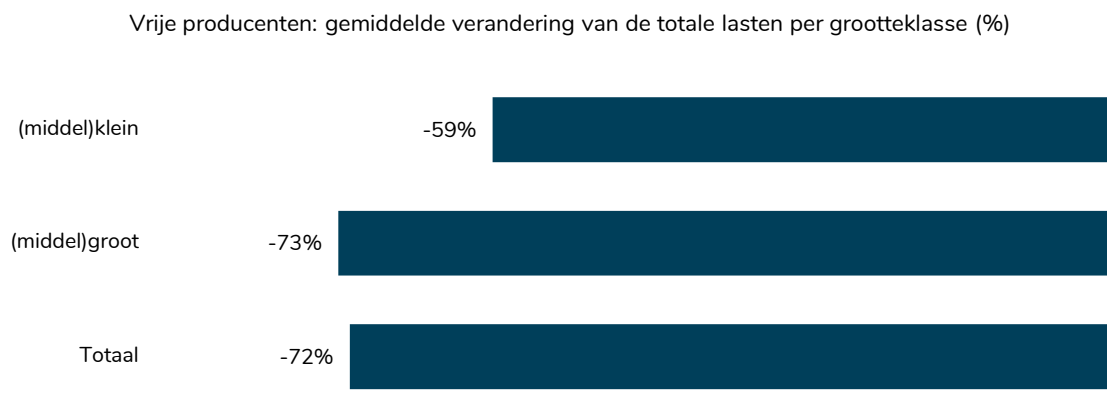
a Uitsluitend de dertien van de dertig VVTP-leden met bruikbare respons aan de coronamonitor.

11.5 Ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse

In de laatste drie kwartalen van 2020 brengen de dertien vrije producenten hun totale lasten (personeel en materieel) terug ten opzichte van dezelfde periode in 2019, maar minder sterk dan de afname van de omzet: een daling van 72% voor de totale lasten tegen een daling van 80% voor de totale omzet. De lasten nemen in verhouding sterker af bij de (middel)grote producenten dan bij de (middel)kleine producenten (Figuur 11.4). De acht (middel)grote producenten en de vijf

(middel)kleine producenten bezuinigen in totaal respectievelijk € 27,5 mln. en € 1,8 mln. op hun totale lasten. De personele en de materiële lasten dalen ongeveer even sterk.

Figuur 11.4 Vrije producenten: ontwikkeling van de totale lasten per grootteklasse^a

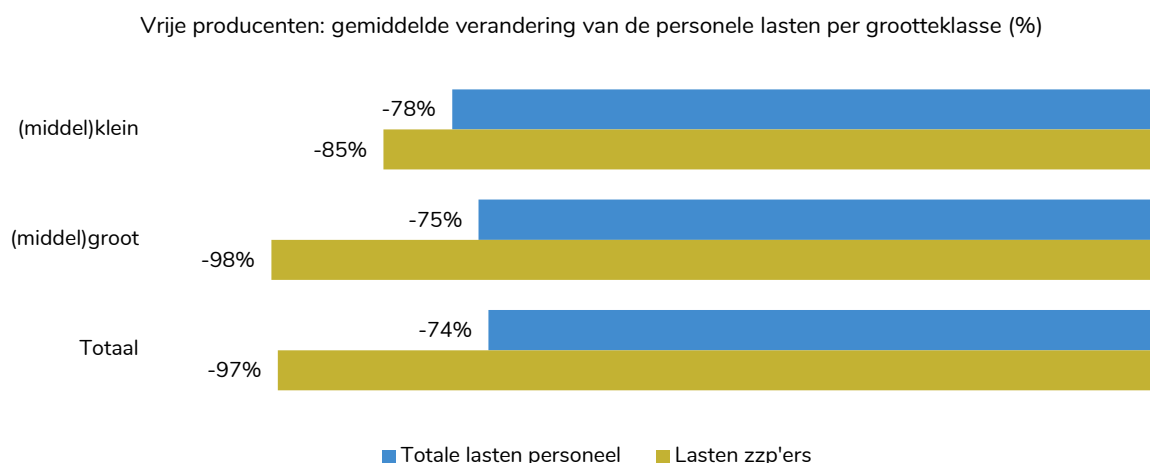

a Uitsluitend de dertien van de dertig VVTP-leden met bruikbare respons aan de coronamonitor.

11.6 Ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse

De dertien vrije producenten verminderen hun personele lasten in 2020 ongeveer even sterk als de totale lasten. Qua bezuiniging op de personele lasten bestaat nauwelijks verschil tussen (middel)kleine en (middel)grote producenten. De lasten van de zzp'ers dalen echter sterker dan de totale personele lasten (Figuur 11.5). Dat komt doordat vrije producenten de lasten van het personeel in loondienst minder terugbrengen dan die van de zzp'ers (43% versus 97%).

Figuur 11.5 Vrije producenten: ontwikkeling van de personele lasten per grootteklasse^a

a Uitsluitend de dertien van de dertig VVTP-leden met bruikbare respons aan de coronamonitor.

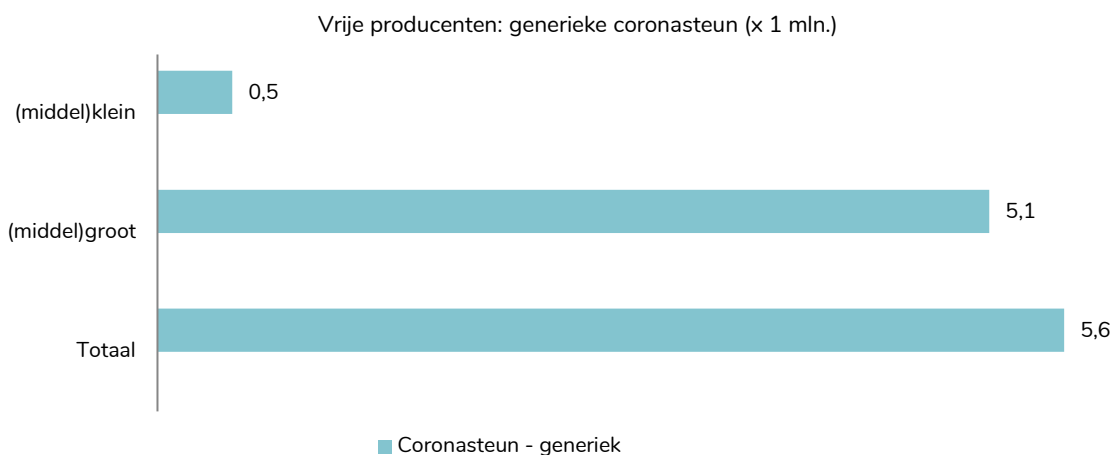
Naar verwachting komt dat doordat de vrije producenten in 2020 voor generieke coronasteun vooral zijn aangewezen op de NOW-regeling. Deze regeling heeft betrekking op werknemers in loondienst. Bij de (middel)kleine producenten is de daling van de personele lasten iets groter dan bij de (middel)grote producenten. De (middel)grote producenten bezuinigen echter beduidend meer op de inzet van zzp'ers dan de (middel)kleine producenten (98% tegen 85%).

11.7 Effecten van de coronasteun per grootteklasse

Vrije producenten kunnen een beroep doen op de *Regeling ter compensatie van de schade bij aanbieders van vrije podiumkunstproducties door de COVID-19-maatregelen*. De regeling heeft betrekking op de vergoeding van investeringen van niet-gesubsidieerde producenten in uitvoeringen die tussen 14 oktober 2020 en 1 juli 2021 gepland stonden en vanwege Covid-19 geen doorgang kunnen vinden. De toekenning van de subsidies door het Fonds Podiumkunsten heeft uiteindelijk pas begin april 2021 plaatsgevonden. De vrije producenten zijn daardoor in 2020 uitsluitend aangewezen op generieke coronasteun, zoals de NOW-regeling en de TVL-regeling. Subsidies in het kader van de regeling voor de producties zijn niet opgenomen in de cijfers over het vierde kwartaal van 2020 die de vrije producenten eerder dit jaar hebben opgegeven aan onze coronamonitor. Daarnaast hebben niet alle vrije producenten de subsidie aangevraagd en/of toegekend gekregen. Van de dertien vrije producenten hebben er acht een subsidie in het kader van de regeling voor vrije producties toegekend gekregen. Zij ontvangen dit jaar samen een bedrag van € 2,6 mln.

Figuur 11.6 maakt in een oogopslag duidelijk dat de generieke coronasteun cruciaal is voor de vrije producenten. De vijf (middel)kleine en de acht (middel)grote producenten hebben in de laatste drie kwartalen van 2020 samen respectievelijk € 0,5 mln. en € 5,1 mln. aan generieke coronasteun ontvangen. Bijna 70% van de generieke coronasteun bestaat uit toekenningen in het kader van de NOW-regeling. Een kanttekening daarbij is dat steunbedragen berusten op een voorlopige opgave van de producenten. De definitieve steunbedragen van bijvoorbeeld de NOW-regeling moeten nog worden vastgesteld.

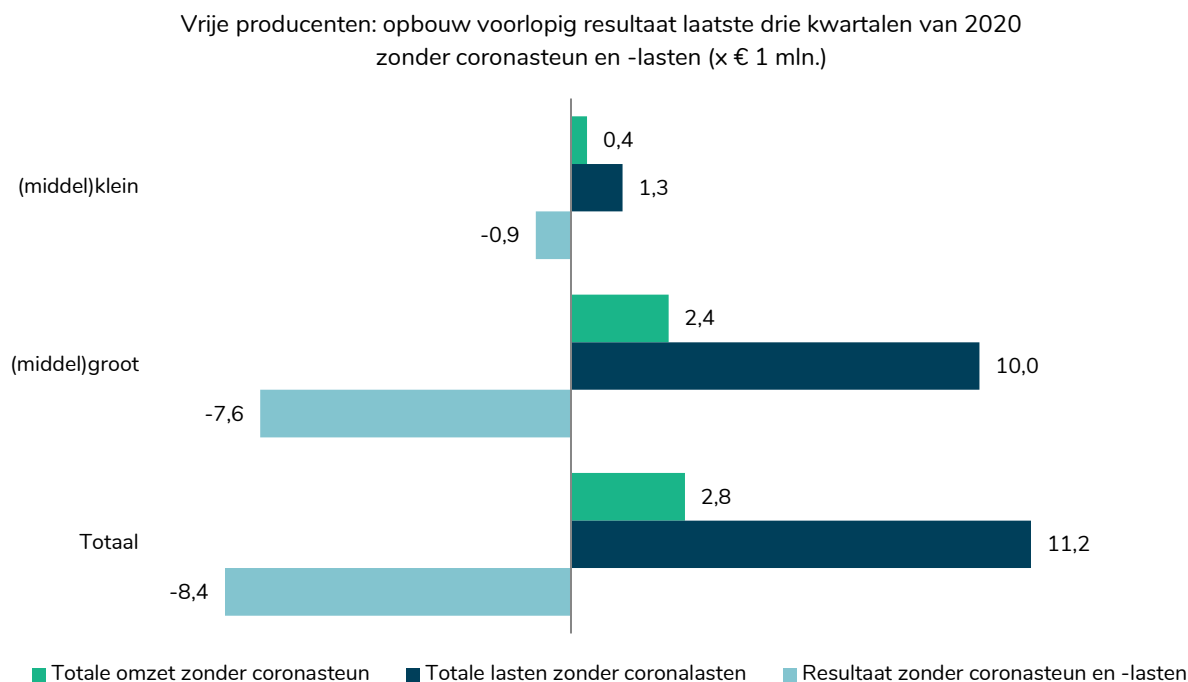
Figuur 11.6 Vrije producenten: generieke coronasteun per grootteklasse^a

a Uitsluitend de dertien van de dertig VVTP-leden met bruikbare respons aan de coronamonitor.

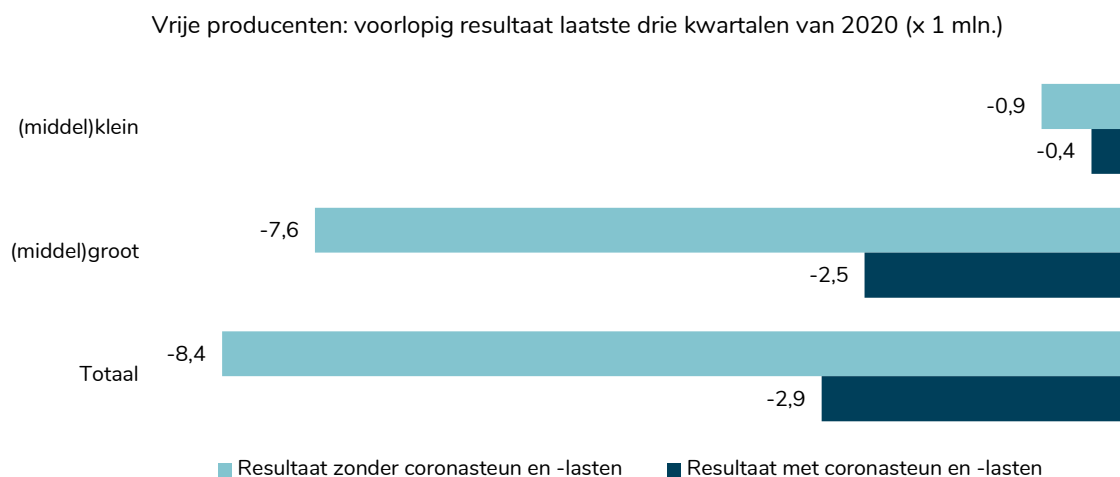
Zonder de coronasteun en -lasten zouden de dertien vrije producenten samen een verlies van € 8,4 mln. lijden, waarvan € 7,6 mln. (= 90%) betrekking heeft op de (middel)grote producenten (Figuur 11.7). In absolute bedragen is het verlies – ook per producent – beduidend hoger voor de (middel)grote producenten dan voor de (middel)kleine producenten. Door de generieke coronasteun verbetert het exploitatieresultaat van de vrije producenten weliswaar, maar het blijft over de hele linie negatief (Figuur 11.8). Per saldo sluiten de dertien vrije producenten samen de laatste drie kwartalen van 2020 na generieke coronasteun af met een verlies van € 2,9 mln.

Figuur 11.7 Vrije producenten: opbouw voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per grootteklasse vóór coronasteun en -lasten

a Uitsluitend de dertien van de dertig VVTP-leden met bruikbare respons aan de coronamonitor.

Figuur 11.8 Vrije producenten: voorlopig resultaat in de laatste drie kwartalen van 2020 per grootteklasse vóór en na coronasteun en -lasten^a

a Uitsluitend de dertien van de dertig VVTP-leden met bruikbare respons aan de coronamonitor.

De dertien vrije producenten draaien nagenoeg volledig op eigen inkomsten. Daarom blijft de paragraaf over het resultaat per eigeninkomstenklasse in dit hoofdstuk achterwege.

11.8 Conclusies

Het hoofdstuk behandelt de gevolgen van de coronacrisis voor dertien vrije theater- en muziekproducenten. We vergelijken daartoe steeds de laatste drie kwartalen van 2020 met dezelfde periode in 2019. De belangrijkste conclusies van het hoofdstuk luiden als volgt:

- De eigen inkomsten van de vrije producenten kelderen in de laatste drie kwartalen van 2020 – door de grotendeels weggevallen publieksinkomsten – gemiddeld met maar liefst 94%. (Middel)grote producenten kampen met een grotere daling van de eigen inkomsten dan (middel)kleine producenten (95% versus 82%).
- In de laatste drie kwartalen van 2020 valt de totale omzet (inclusief coronasteun) terug met 80%. De omzetzijds daling van de vrije producenten is aanzienlijk groter dan in de andere onderzochte deelsectoren. Dat komt enerzijds doordat zij in 2020 geen specifieke coronasteun van de verschillende overheden ontvangen en anderzijds doordat de stabiliserende werking van de meerjarige overheidssubsidies bij hen ontbreekt.
- De dertien vrije producenten brengen hun personele lasten in de laatste drie kwartalen van 2020 met 74% terug. (Middel)grote en (middel)kleine producenten bezuinigen ongeveer even sterk op hun personele lasten.
- Binnen de personele lasten brengen de vrije producenten de lasten van zzp'ers het meest terug: een bezuiniging van 97% op de zzp'ers versus een bezuiniging van 43% op het personeel in loondienst.
- In 2020 beperken de vrije producenten hun totale lasten met 72%. Dat is minder dan de omzetzijds daling van 80%. De personele en de materiële lasten dalen ongeveer even sterk. De totale lasten nemen in verhouding sterker af bij de (middel)grote producenten dan bij de (middel)kleine producenten.
- Generieke coronasteun en daarbinnen vooral de NOW-regeling is cruciaal voor het voortbestaan van de vrije producenten. Hun omzet bestaat in de laatste drie kwartalen van 2020 voor twee derde uit generieke coronasteun. In totaal ontvangen de dertien vrije producenten € 5,6 mln. aan generieke steun.
- Ondanks de ontvangen generieke coronasteun sluiten de dertien vrije producenten de laatste drie kwartalen van 2020 af met een gezamenlijk verlies van € 2,9 mln.

12 Reflecties vanaf de werkvloer

12.1 Inleiding

De vorige hoofdstukken hebben duidelijk aangetoond wat de effecten van de coronacrisis en bijbehorende -steunmaatregelen zijn. We zien hierin ook hoe de effecten verschillen per grootte van de organisatie en per deelsector. In hoeverre sluiten deze bevindingen ook aan bij de geluiden en verhalen uit de sector? Om dat te onderzoeken hebben we verscheidene interviews uitgevoerd, en reflecteren we op de bevindingen. Wat hebben de steunmaatregelen en beperkingen voor effect gehad op de praktijk? Welke verhalen zitten achter de cijfers en welke verhalen laten onze eerdere cijfers niet zien?

De interviews zijn onder andere afgenomen bij organisaties uit deelsectoren die niet deelgenomen hebben aan onze enquête, om op deze wijze toch enige duiding en context voor die deelsectoren te bieden. In dit hoofdstuk bespreken we dit aan de hand van drie thema's:

- 1 effecten op de gesubsidieerde en ongesubsidieerde instellingen;
- 2 effecten op de personele lasten;
- 3 effecten op de keten.

12.2 Effecten van steunmaatregelen

Uit de resultaten van de voorgaande analyses blijkt dat de generieke steunmaatregelen vooral geschikt zijn voor de poppodia en de vrije producenten. Het is aannemelijk dat dit ook voor andere ongesubsidieerde organisaties geldt, gezien de grote afhankelijkheid van eigen (publieks)inkomsten. Zo blijkt uit de interviews dat er veel positieve geluiden te horen zijn over de steunmaatregelen. Organisaties ervaren de regelingen als helder, gemakkelijk aan te vragen en met snelle beschikbaarheid van de financiële middelen.

Vue Cinema's, onderdeel van Vue International met 209 bioscopen in 10 landen in Europa, stelt dat we in Nederland trots mogen zijn op de NOW-regeling. Deze regeling stelt de bioscoopketen namelijk in staat om medewerkers aan te houden en vanuit het bedrijf zelf loon uit te keren. Dit terwijl internationale collega's van Vue door gebrek aan inkomsten gedwongen zijn om hun medewerkers te ontslaan, waarop de medewerkers iets soortgelijks als een tijdelijke WW-uitkering aan moeten vragen bij hun (lokale) overheid. De NOW geeft de mogelijkheid om medewerkers binnen het bedrijf aan te houden, waardoor er betrokkenheid blijft bestaan tussen medewerker en werkgever. Dit wil echter niet zeggen dat er geen ontslagen zijn gevallen. Vue heeft in het afgelopen coronajaar vooral ingezet op publieksmedewerkers in de bioscopen; op andere afdelingen die sinds de lockdown minder actief zijn (zoals marketing) zijn enkele ontslagen gevallen. Door het aanhouden van de

publieksmedewerkers is het voor Vue Cinema's bovendien makkelijker om weer op te starten zodra de maatregelen versoepelen.

Voor een aantal organisaties wringt echter de schoen. Daar passen de regelingen niet bij het soort organisatie en de bijbehorende praktijk, zoals bijvoorbeeld bij nachtclubs of festivals.

Nachtclub Basis is sinds maart 2020 gesloten. Met de NOW-regeling konden zij in de eerste tranche personeelsleden met een nul-urencontract nog wat werk verschaffen. Maar meelopen in de volgende tranches van de regeling bleek te kostbaar voor de organisatie. De tegemoetkoming uit de TVL is voor de organisatie te gering. De SBI-code die nachtclubs hebben is die van cafés, er bestaat geen aparte code voor nachtclubs. De TVL is pas verhoogd voor Basis toen heel de horeca voor de tweede keer dicht moest. Voor Basis is het een moeilijke en soms uitzichtloze situatie door de geringe tegemoetkoming TVL, die gekoppeld is aan het open of gesloten zijn van cafés, doorlopende vaste lasten, de eigenaren die van de Tozo-regeling afhankelijk zijn (zie paragraaf 2.4) en tegelijkertijd volledige sluiting door de aard van het bedrijf. Ook voor Blijdorp Festival leverde de TVL onvoldoende op vanwege de inrichting van de regeling. Het festival draaide in 2019 een omzet van circa € 700.000, waarvan de piek plaatsvond rond het festival in kwartaal 2 en 3. Hiervoor ontving de organisatie de destijds maximale aanvraag van € 50.000. In kwartaal 4 werd de limiet van de TVL opgehoogd naar € 200.000 (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland 2021), maar dit was voor het festival een ongunstige timing omdat het vierde kwartaal juist de periode met de minste omzet is.²⁴

Ondanks het gebruik van de generieke steunmaatregelen bij poppodia en vrije producenten, bleek uit ons onderzoek dat zij het jaar 2020 toch met rode cijfers moesten afsluiten. En terwijl de meerjarig gesubsidieerde organisaties nauwelijks gebruik maken van de generieke steunmaatregelen, sloten juist zij 2020 af met een positief resultaat. De specifieke steun van het ministerie van OCW en andere overheden heeft de meerjarig gesubsidieerde culturele organisaties dan ook overeind weten te houden. Hierbij gaat het om zowel de steun vanuit het Rijk, als de aanvullende steun vanuit lagere overheden. Het Frans Hals museum in Haarlem ontving bijvoorbeeld middels een matchingsregeling financiële steun van zowel het ministerie van OCW als de gemeente Haarlem om de door corona ontstane tekorten te compenseren. Het museum zegt daarover:

---

²⁴ De ophoging van het limiet werd bewerkstelligd via de Vaste Lasten Evenementenbranche (VLE) Q4 2020. 'De VLE is er voor ondernemers uit de evenementenbranche die eerder de TVL juni - september 2020 toegekend kregen maar niet voor TVL Q4 2020 en/of TVL Q1 2021 in aanmerking komen vanwege een te lage referentieomzet in deze kwartalen in het voorafgaande jaar' (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland 2021).

‘Sinds dit jaar [2021] zijn we onderdeel van de regionale Basisinfrastructuur voor musea samen met het Amsterdam Museum. Mede daardoor konden we echt substantiële steun krijgen. Matching vanuit de gemeente was een vereiste en Haarlem heeft daar op inzet voor alle grote cultuurinstellingen in de stad.’ Het ging in totaal om een bedrag van ruim € 1,5 mln., wat ervoor heeft gezorgd dat het museum werkzaamheden voort kon zetten.

Bij organisaties met een meer gemengde praktijk, waarbij eigen inkomsten een grote rol spelen of waar sprake is van een grotere afhankelijkheid van de gemeente of projectsubsidies, zien we echter een beeld dat de complexiteit achter de steun blootlegt:

Cultuurhuis De Klinker in Winschoten herbergt een theater en een bioscoop, en verzorgt cultuureducatieactiviteiten. Voor de organisatie was het niet duidelijk of en hoe zij in aanmerking konden komen voor het extra geld dat door het ministerie van OCW beschikbaar is gesteld aan gemeenten. Ook voor de gemeente Oldambt (waar Winschoten onderdeel van is) was dat niet duidelijk. Daarover zegt De Klinker: ‘niet elke gemeente heeft een cultuurambtenaar en de capaciteit om dit allemaal uit te zoeken.’ De organisatie ontving van de provincie Groningen en het Kickstart circa € 35.000 om bestaande activiteiten en het gebouw coronaproof te maken. Maar, al met al is het voor De Klinker moeilijk om met de huidige financiële middelen nieuwe activiteiten te ontwikkelen en te bepalen waar de organisatie het komende jaar op in zou moeten en kunnen zetten. Door de duidelijke NOW-regeling kon ontslag van personeel wel voorkomen worden.

Breakdance crew The Ruggeds in Eindhoven bestaat volledig uit zzp'ers, in totaal veertien. In 2020 ontving de organisatie enkele projectsubsidies (bijvoorbeeld via Cultuur Eindhoven) voor activiteiten, maar was vooral afhankelijk van inkomsten uit de markt. The Ruggeds kreeg in 2020 extra financiële steun van de gemeente Eindhoven (ca. 23.000 euro). Vanaf 2021 wordt de organisatie meerjarig gesubsidieerd door de gemeente Eindhoven (via Cultuur Eindhoven) en het Fonds Podiumkunsten.

Bewegingstheatergezelschap MAN || CO is een vergelijkbare organisatie als The Ruggeds: in 2020 werkten er uitsluitend vijftien zzp'ers en er wordt gewerkt met projectsubsidies. Voor MAN || CO was er echter geen extra financiële steun beschikbaar bij de gemeente Amsterdam of elders.

Al met al zien we ook hier verschillen tussen gesubsidieerd en niet-gesubsidieerd. Voor hen die afhankelijk zijn van eigen inkomsten, is gebruik gemaakt van de broodnodige generieke steunmaatregelen. Toch hebben deze er lang niet bij iedereen toe geleid dat het jaar ook positief werd afgesloten. Voor de gesubsidieerde instellingen was de hulp gelukkig toereikender: door de

specifieke coronasteun wisten zij tijdens deze crisis het hoofd boven water te houden, onder andere door de personeelslasten terug te brengen. Hierna bespreken we de effecten hiervan.

12.3 Effecten op personele lasten

Bij het bezuinigen op de lasten speelt het terugbrengen van personele lasten een grote rol. Over de gehele linie blijkt dat culturele organisaties ruim zestien keer zo sterk bezuinigden op de lasten van zzp'ers als op de lasten van het personeel in loondienst (zie paragraaf 4.6). Vooral het verschil tussen de verschillende grootteklassen is opvallend: waar de grote organisaties het sterkst op zzp'ers bezuinigden, hebben de kleine organisaties hierin juist geïnvesteerd. Bij (middel)kleine muziekensembles en de kleine presentatie-instellingen en medialabs gingen namelijk de lasten voor zzp'ers omhoog. Een gedeeltelijke verklaring hiervoor, zoals blijkt uit de interviews, is de ontwikkeling van nieuwe activiteiten.

Tetem, presentatieruimte en platform voor digitale cultuur en makers, zette in zeer korte tijd een nieuw programma van activiteiten neer. Een hybride programma met kleinschalige, fysieke, en digitale activiteiten. De organisatie werd ook aangepast aan de nieuwe programmering: medewerkers kregen nieuwe taken en educatoren (zzp'ers) werden opgeleid voor nieuwe activiteiten. Tetem ontving in 2020 meerjarige subsidie van de gemeente Enschede en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie en is sinds 2021 onderdeel van de Basisinfrastructuur. Van de gemeente Enschede ontving Tetem eenmalig extra financiële steun om de liquiditeit van de organisatie op peil te houden. Naast de capaciteit heeft Tetem de competentie in huis om digitaal/online aanbod te ontwikkelen en aan te bieden. En het past ook bij de missie en identiteit van de organisatie.

De inzet van nieuwe activiteiten of ontwikkeltrajecten blijkt echter een oplossing met beperkingen:

TacT Muziek biedt muziekverenigingen en scholen muziekkopleidingen en andere muziekprojecten. Bij TacT Muziek werken muziekdocenten, waarvan een deel in loondienst is voor circa vier uur per week (twaalf mensen) en een deel zzp'er (twaalf mensen). Aan vier zzp'ers met wie TacT Muziek structureel samenwerkt heeft de organisatie zogenaamde ontwikkelopdrachten gegeven, om hen zo toch van opdrachten te kunnen voorzien. Maar voor de overige muziekdocenten die als zzp'er aan TacT Muziek verbonden zijn, geldt op dit moment dat er geen tot heel weinig werk en inkomen is. Tot nu toe hebben drie zzp'ers met wie TacT Muziek regelmatig samenwerkt buiten de sector ander werk gevonden. Acht van de muziekdocenten in loondienst kunnen via de NOW-regeling worden doorbetaald.

Het grootste effect zit uiteraard bij de activiteiten die überhaupt niet doorgaan en waarvoor geen alternatief wordt geboden. Zo organiseert PAN Amsterdam jaar in november een beurs voor antiek, kunst en design in RAI Amsterdam.

In aanloop naar de beurs betreft PAN Amsterdam circa 25 zzp'ers die of op de beursvloer werken of op het kantoor. Dit, naast de vaste medewerkers en leveranciers/bedrijven waar mee wordt samengewerkt. In 2020 ging de beurs niet door en werden de vacatures voor zzp'ers voor deze editie niet uitgezet.

Een vergelijkbaar beeld zien we bij de Schrijverscentrale.

De Schrijverscentrale is een bemiddelende partij voor auteursoptredens op scholen, bibliotheken en andere locaties. In 2020 deden zij 40% minder bemiddelingen en haalden daarvoor € 1 mln. minder aan inkomsten op voor/met auteurs. In 2019 haalde de Schrijverscentrale nog € 2 mln. aan inkomsten op met de bemiddelingen. De Schrijverscentrale kan momenteel minder auteurs voorzien van inkomsten uit optredens. De organisatie signaleert daarnaast ook dat in 2020 minder titels werden gepubliceerd, minder literaire festivals werden georganiseerd en boekhandels minder verkochten. Ook dat zorgt voor minder inkomsten voor auteurs.

Deze voorbeelden tonen de doorwerking van coronamaatregelen op de hoeveelheid beschikbaar werk voor zzp'ers in de culturele sector. Het is ook een voorbeeld van de doorwerking die gestaakte activiteiten hebben op de keten van in het bijzonder organisaties die grootschalige evenementen en producties neerzetten.

12.4 Doorwerking in de keten

Naast de bevindingen die hiervoor omschreven zijn, is een van de opbrengsten van ons onderzoek het inzicht dat de inzet van de steunmaatregelen de daling van de omzet heeft afgezwakt bij de organisaties die we in kaart hebben gebracht. De vraag is echter wat dit betekent voor de rest van de keten. In paragraaf 4.4.2 hebben we geconstateerd dat de relatief sterke omzetzijging bij de middelkleine organisaties onder meer komt doordat incidentele subsidies in 2020 zijn teruggelopen. Dat projecten en andere activiteiten minder vaak georganiseerd kunnen worden, heeft ook gevolgen voor de inhuur van personeel:

Festivalorganisator, artiestenmanager en boekingskantoor Friendly Fire (organisator van onder andere muziekfestival Best Kept Secret) zet gedurende het jaar een verscheidenheid aan grote evenementen neer. Daarvoor werken ze samen met horecabedrijven, opbouwbedrijven, logistieke bedrijven et cetera. Maar in 2020 gebeurde dat niet of nauwelijks. Friendly

Fire geeft aan dat het per jaar circa € 25 mln. aan kosten maakt met alle evenementen en projecten, naast kosten voor personeel en kantoor. In 2020 is een deel van deze projectkosten gemaakt, zoals bijvoorbeeld voor marketing en andere voorbereidende activiteiten. Maar, al met al blijft er nog zo'n € 20 mln. over aan kosten die in 2020 niet zijn gemaakt. Dat is € 20 mln. die niet is verdiend door zzp'ers en bedrijven met wie Friendly Fire normaliter samenwerkt.

De werkgelegenheid en investeringen rondom de activiteiten die wegvallen zijn niet de enige gevolgen voor de keten. Ook de dynamiek binnen deze ketens wordt sterk beïnvloed. Filmproducent Keplerfilm duidt in het interview gevolgen voor de langere termijn:

Filmproducties kennen een lange en complexe keten van betrokken partijen. Van financiers van producties tot verhuurbedrijven voor apparatuur. Filmproducent Keplerfilm had in 2020 zowel internationale als binnenlandse producties op stapel staan. In het voorjaar gingen de geplande producties niet door, wat betekende dat er geen werk was voor cast en crew en er geen apparatuur en techniek hoefde te worden gehuurd. Keplerfilm geeft aan zich zorgen te maken over het weinige vet op de botten bij de cast en crew, velen kwamen vrij snel in de problemen en hebben geen buffer. Zij werken vrijwel allemaal als zzp'er. Toen vanaf de zomer wel weer begonnen kon worden met draaien ontstond er in de hele filmsector een ander effect: cast en crew waren opeens veelgevraagd waardoor de lowbudget producties in het gedrang kwamen. Immers, betaalde klussen kregen voorrang. In 2020 was het hollen of stil staan voor de gehele filmketen. Over de effecten op de langere termijn voor de filmsector maakt Keplerfilm zich ook zorgen. Heeft iemand afgelopen jaar kunnen werken aan de ontwikkeling van nieuwe producties? Zullen financiers nog instappen? Kunnen cast en crew nog een keer een hapering in producties overleven?

13 Conclusies

De coronacrisis heeft de culturele en creatieve sector net als andere economische sectoren overvallen. De sector is hard getroffen door de coronamaatregelen die fysieke publieksactiviteiten sterk hebben beperkt of gedurende een groot deel van het afgelopen jaar nagenoeg onmogelijk hebben gemaakt. Organisaties die het vooral van de publieksinkomsten moeten hebben, zijn financieel het hardst geraakt. Een deel van de culturele organisaties heeft het afgelopen jaar in reactie op de coronacrisis ingezet op digitale activiteiten, maar blijkt daarmee onvoldoende publieksinkomsten te verwerven om het omzetverlies op te vangen.

De steun werkt, maar komt niet voldoende bij iedereen terecht

Als eerste reactie op de coronacrisis heeft de Rijksoverheid vooral generieke steunregelingen ingevoerd, zoals de NOW-regeling. Al snel bleek dat de meeste generieke steunmaatregelen onvoldoende waren toegesneden op de specifieke situatie van een groot deel van de culturele en creatieve sector.

In de loop van 2020 is het de verschillende overheden – het ministerie van OCW, gemeenten en provincies – steeds beter gelukt om tijdig in te spelen op de coronamaatregelen en specifieke steunpakketten voor culturele organisaties beschikbaar te stellen. Het grootste deel van de steun van het ministerie van OCW is in 2020 naar de meerjarig gesubsidieerde organisaties gegaan. Zonder deze steun zou een deel van deze organisaties in de rode cijfers zijn beland. Juist de niet-meerjarig gesubsidieerde organisaties, zoals poppodia en vrije producenten, kampen echter met de grootste daling van de eigen inkomsten en de omzet. Daardoor leiden de vrije producenten en poppodia – ondanks de (voor hen vooral generieke) steunmaatregelen – grote verliezen in de laatste drie kwartalen van 2020, terwijl de meeste meerjarig gesubsidieerde organisaties die periode juist met hebben afgesloten met zwarte cijfers.

Meer in het algemeen zijn culturele organisaties die in 2019 relatief veel eigen inkomsten verwierven het hardst getroffen door de coronacrisis en ontvangen zij op dit moment in verhouding tot hun omzetverlies weinig coronasteun. Bij vormgeving van nieuwe steunmaatregelen dient daarom naar onze mening meer dan nu rekening te worden gehouden met de (weggevalen) eigen inkomsten van organisaties.

Zzp'ers blijken een eenvoudige bezuinigingsoptie

Dankzij de steunmaatregelen is voorkomen dat een groot deel van de culturele organisaties de coronacrisis niet overleeft. De vele zzp'ers in de sector hebben – op enkele uitzonderingen na – weinig geprofiteerd van de generieke en specifieke steunmaatregelen. Organisaties in het onderzochte deel van de sector hebben in de laatste drie kwartalen van 2020 de lasten van zzp'ers met 55% teruggebracht tegenover een bezuiniging van 3% op hun personeel in loondienst. Alleen kleine organisaties hebben hun zzp'ers ontzien. De diverse steunmaatregelen hebben de forse teruggang van werkgelegenheid van zzp'ers niet kunnen voorkomen. Er is doorgaans geen sprake van een 'trickle down' van de steun van organisaties naar zzp'ers.

De coronacrisis legt een aantal zwaktes van de culturele en creatieve sector bloot. Ten eerste is het de meest geflexibiliseerde sector van de economie. De flexibele schil blijkt een gemakkelijke bezuinigingsoptie te zijn in tijden van crisis. Het einde van de houdbaarheid van de verregaande flexibilisering in de sector lijkt hiermee in zicht te komen. De huidige bezuinigingen op zzp'ers verstoren het ecosysteem van de sector. Het risico bestaat dat een deel van de zzp'ers na afloop van de coronacrisis niet meer terugkeert naar culturele organisaties. Juist nu het einde van de coronacrisis in zicht komt, is het belang om te investeren in het behoud van de zzp'ers voor de sector inclusief een fatsoenlijke beloning voor deze groep werkenden. Bij de vormgeving van nieuwe steunmaatregelen dient daarmee naar onze mening nadrukkelijk rekening te worden gehouden.

De informatiepositie van de sector moet sterker

Ten tweede blijkt dat de informatiepositie van de sector verbetering behoeft. Dat is uiteraard van belang voor het ontwerp van gerichte steunmaatregelen en de beoordeling van de effectiviteit daarvan. Via de coronamonitor hebben we geprobeerd om daaraan een bijdrage te leveren. Dat neemt niet weg dat het ook buiten tijden van crisis van belang is om te kunnen beschikken over goede beleidsinformatie, zowel voor de overheid, de brancheverenigingen als de afzonderlijke organisaties. Dan klemt het als een niet onbelangrijk deel van de organisaties heel beperkt in staat is om de noodzakelijke beleidsinformatie te leveren. Nagedacht moet worden hoe deze organisaties kunnen worden ondersteund om beter in staat te worden gesteld om belangrijke en ook voor eigen organisatie bruikbare beleidsinformatie te verkrijgen, zonder dat dit gepaard gaat met grote administratieve lasten. Dat is een uitdaging voor alle betrokken partijen.

Bijlage I: Verdiepende interviews

Gespreksleidraad

In de interviews zijn de volgende vragen aan de orde gekomen:

- 1 Wat zijn de belangrijkste effecten van de coronacrisis op uw organisatie? Bijvoorbeeld op het vlak van:
  - a ambities en doelstellingen;
  - b activiteiten;
  - c medewerkers;
  - d financiën.
- 2 Ontving uw organisatie coronasteun in het afgelopen jaar?
  - a Zo ja, wat voor steun en om wat voor bedragen ging dat?
  - b Hoe heeft u het werken met de steunmaatregel/steunmaatregelen ervaren?
    - Als het gaat om de generieke maatregelen?
    - Als het gaat om maatregelen die zijn getroffen door verschillende overheidslagen?
- 3 Heeft uw organisatie afscheid moeten nemen van collega's en/of heeft u opdrachten aan freelancers moeten stoppen/afblazen vanwege de coronacrisis?
  - a Zo ja, welke functies en/of opdrachten vervulden deze personen?
- 4 Heeft de coronacrisis invloed gehad op de baten en lasten van uw organisatie?
  - a Zo ja, wanneer en hoe?
  - b Kunt u aangeven wat uw baten en lasten zijn geweest in 2019 en 2020? Een schatting volstaat. Deze vraag is alleen relevant als u de vragenlijst van de coronamonitor (nog) niet heeft ingevuld.

Inkomsten		Lasten	
Publieksinkomsten	...	Personeel (waarvan salaris en inhuur personeel)	...
Subsidies	...	Overige lasten (evt. waarvan inhuur personeel)	...
Overige inkomsten	...		

- 5 Heeft de coronacrisis invloed gehad op de hoeveelheid activiteiten die u heeft georganiseerd?
  - a Zo ja, kunt u aangeven hoeveel (procent) meer of minder activiteiten u in 2020 heeft georganiseerd? We doelen hier op de hoofdactiviteiten van uw organisatie.
  - b Heeft u wegens de coronacrisis online activiteiten georganiseerd? Zo ja, hoeveel en wat waren uw ervaringen daarmee?
  - c Wat zijn uw verwachtingen over de hoeveelheid en het type activiteiten dat u in 2021 kan organiseren?
- 6 Zijn er nog andere zaken die u in het licht van de coronacrisis met ons wilt bespreken?

Overzicht van geïnterviewde organisaties

Organisatie	Toelichting	Locatie
Galerie Luycks	-	Tilburg
PAN Amsterdam	Beurs voor kunst, antiek en design	Amsterdam
The Ruggeds	Breakdance crew, battles, theatervoorstellingen	Eindhoven, activiteiten door het land en internationaal
MAN CO	Bewegingstheatergezelschap	Amsterdam, activiteiten door het land
Kasteel Duivenvoorde	-	Voorschoten
Erfgoed Gelderland	Coöperatie van 200 samenwerkende erfgoedorganisaties in Gelderland	Gelderland
TacT muziek	Lessen, opleidingen en andere muziekprojecten voor muziekverenigingen en scholen	Hattermeerbroek, activiteiten door het land
Vlissingse Oratorium Vereniging	-	Vlissingen
Flevolandse Theatervereniging JTL	-	Lelystad
Cultuurhuis De Klinker	Theater, filmhuis en kunstencentrum met cursussen en cultuureducatieaanbod voor scholen	Winschoten
Vue Cinemas	Onderdeel van internationale bioscoopgroep met 21 bioscopen in Nederland	Twintig steden in Nederland
Keplerfilms	Productiebedrijf	Amsterdam, activiteiten door het land en internationaal
Best Kept Secret	Meerdaags muziekfestival, georganiseerd door Friendly Fire	Hilvarenbeek
Blijdorp	Eendaags muziekfestival	Rotterdam
Basis	Nachtclub	Utrecht
Friendly Fire	Boekingskantoor, festivalorganisator, artiestmanagement, impresariaat	Amsterdam, activiteiten door het land en internationaal
Tetem	Presentatieruimte en platform voor digitale cultuur en maakcultuur	Enschede
Schrijverscentrale	Bemiddelende partij voor auteursoptredens op scholen, bibliotheken en andere locaties	Amsterdam, activiteiten door het land
Frans Hals museum	-	Haarlem

Literatuur

- Been, W., & Keune, M. (2021) [Arbeidsmarktflexibilisering en inkomen in de creatieve industrie](#). AIAS-HSI Kort & Bondig 6.
- CBS (2020), '[Gebruik van financiële noodregelingen: TOGS en Qredits](#)'. Op www.cbs.nl, 28 mei.
- CBS (2020b) '[Gebruik NOW 1.0 in de culturele en creatieve sector](#)'. Op: www.cbs.nl, 9 mei.
- CBS (2021a) '[Arbeidsmarkt culturele en creatieve sector 2010-2020 Q3](#)'. Op: www.cbs.nl, 30 april.
- CBS (2021b), '[Omzet en inkomenspositie zzp'ers in culturele sector](#)'. Op: www.cbs.nl, 19 maart.
- CBS (2021c), '[Gebruik van steunmaatregelen corona per 31 december](#)'. Op www.cbs.nl, 12 februari.
- CBS (2021d), '[Gebruik van steunmaatregelen corona per 28 februari](#)'. Op www.cbs.nl, 9 april.
- Engelshoven, I. van (2020a) [Wijziging van de begrotingsstaat van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap \(VIII\) voor het jaar 2020](#), Eerste Kamer 35441, D.
- Engelshoven, I. van (2020b), [Kamerbrief over de uitwerking van de aanvullende ondersteuning €300 miljoen culturele en creatieve sector](#). Den Haag, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Keijzer, M. (2021), [Voortgangsrapportage Tegemoetkoming Vaste Lasten \(TVL\)](#). Den Haag, Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
- Kleine, J. de (2021) '[Twentse cultuursector vreest dat gemeenten hún geld ergens anders aan uitgeven: 'Bang dat ze er lantaarnpalen voor kopen'](#)'. Op: www.tubantia.nl, 24 februari.
- Platform BK (2021) '[Dringend verzoek een demissionair kabinet om noodzakelijke en acute steun](#)' op www.platformbk.nl, laatst geraadpleegd op 15 april 2021.
- Reitsma, F. en S. Wagenaar (2020) [Duiding arbeidsmarktontwikkelingen. Oktober 2020](#). Amsterdam: UWV.
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (2021) '[Vaste lasten evenementenbranche \(VLE\) Q4 2020](#)'. Op: rvo.nl, 18 februari. [<https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/tvl/vle>]
- Rutten, P., O. Koops en F. Visser (2020) [Monitor creatieve industrie 2019](#). Hilversum: Stichting Media-perspectives.
- Wijn, C. en B. Vinkenburg (2021) [Corona, cultuur en gemeenten. Informatiegids over gemeentelijke coronasteun aan de lokale infrastructuur](#). Utrecht: Berenschot.
- Zoest, P. van, J. Schievels, L. Triesscheijn, M. Ehrismann, J. Sterrenburg (2021) [Nieuw inzicht in de financiële bijwerkingen van corona](#). Utrecht: Andersson Elffers Felix.

Colofon

Tekst:	René Goudriaan Rogier Brom Maartje Goedhart Michiel Slag Lisa Wolters
Analyse cijfers:	René Goudriaan Michiel Slag
Uitvoering webenquête:	Dionne Faber, Maartje Gielen en Raphaël Wilson.
Interviews:	Lisa Wolters, Maxime van Haeren.
Begeleidingscommissie:	Peter van den Bunder (Kunstenbond/Taskforce culturele en creatieve sector) Robert Oosterhuis (Ministerie van OCW) Luuk Schreven (CBS)
Vormgeving omslag:	Joseph Plateau Amsterdam
Beeld omslag:	Marjan Blan, via Unsplash.com
Met veel dank aan:	De Taskforce culturele en creatieve sector als initiatiefnemer. Het ministerie van OCW voor de financiering van het onderzoek. NAPK, VNPF, VVTP, VVNO, De Zaak Nu, NGA en de Museumvereniging voor hun betrokkenheid in dit onderzoek. Kunstloc Brabant, CultuurOost, de Kunstraad Groningen en het Overleg Provinciale Erfgoedinstellingen Nederland (OPEN) voor het verspreiden van de enquête onder regionale instellingen. Alle gesprekspartners, culturele organisaties, het ministerie van OCW en de Rijkscultuurfondsen voor het delen van hun cijfers en informatie.

© Amsterdam, mei 2021

Over de Boekmanstichting

www.boekman.nl

De Boekmanstichting is het onafhankelijke kenniscentrum voor kunst, cultuur en beleid in Nederland. Zij verzamelt, analyseert en verspreidt data en informatie over de cultuursector en stimuleert en faciliteert het gefundeerde cultuurdebat.

Over SiRM – Strategies in Regulated Markets

www.sirm.nl

SiRM adviseert en onderzoekt. SiRM richt zich op het leveren van zorgvuldig onderbouwde adviezen, die bestuurders en beleidsmakers in staat stellen om hun strategie te bepalen of nieuw beleid te ontwikkelen.

Over Significant APE

ape.significant-groep.nl

Significant APE is het onderzoeks- en adviesbureau voor financieel-economische analyses en effectiviteitsonderzoek in de publieke sector.